

מסכת כתובות פרק ראשון בתולה נישאת

מתוך "גמרא נוקה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות MIRIAM 10; מראי מקומות גם MIRIAM 10 הערות: בסוגריים [] באותיות CourierNew 10; ההערות עם קידומת # אינם פשוט הגמרא אלא הערת העורך לבדיקת הלומד. תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך: (תענית ב, ב)

הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחדים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוצ לצורך הפשוט.

מקרא: בתחילת הדף

הערות בשולי הדף, בתצוגת דף אינטרנט אפשר להניח עליהם את הסמן ואז מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות את ההערות כאשר עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.

Alternatively: in the File menu, there is an Edit option to edit the page with your word processor.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,

<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is © 2007 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351

Permission to distribute this material without remuneration, with this notice, is granted - with request to notify of use at yeshol@gmail.com

(כתובות ב, א)

משנה:

בתולה נשאת ליום הרביעי (תקנת חכמים היא שתנשא ברביעי בשבת, כדמפרש טעמא) ואלמנה ליום החמישי; (אבתולה קאי:) שפ' ע'ם בשבת כתי דינין יושבי' בעיירות: ביום השני¹ וביום החמישי (אחת מעשר תקנות שתקן עזרא; בבבא קמא בפרק 'מרוובה' (פב, א) מפרש לכולהו; ולכך תקנו שתנשא ברביעי:) - שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין (בעוד כעסו עליו [ואם יש שהות בינתים יש לחוש] שמא יתפייס ותתקדר דעתו ויקיימנה, ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו, כדילפינן (סוטה כח, א) מ'ונסתרה והיא נטמאה' [במדבר ה, ג]; ומתוך שיבא לבית דין - יתברר הדבר, כשיצא הקול שמא יבואו עדים). (ובגמרא פריך: ותינשא באחד בשבת?)

גמרא:

¹ Kesuvos 002: Beis Din sits on "Monday" and Thursday

If the takanah is to get married on wednesday why doesnt the mishnah only tell me that beis din comes to session on thursday, why bother telling me about Monday?

The Kollel replies:

The Mishnah may be hinting to the fact that the Takanah applies only where Ezra's Takanah of Monday and Thursday was practiced, and not where Beis Din sits every day (Gemara 4a).

If it had said "because Beis Din sits on Thursday" we would have thought that even in places where they sit other days as well, the Rabanan already instituted a Takanah and said "Lo Plug," you must get married on Wed. The

Mishnah therefore hints that the Takanah, from the start, was only instituted for places where Beis Din meets *only* on Monday and Thursday.

(See Shitah Mekubetzes at the end of the Mishnah, who finds a different inference in the Mishnah to this Halachah -- from the word "*Hayah* Mashkim.") -Mordecai Kornfeld

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: מפני מה אמרו 'בתולה נשאת ליום הרביעי'? לפי ששנינו: (לקמן בפרק 'אף על פי' [פרק ה משנה ב] תנן: 'נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הבעל, והזהיר על הנישואין, לפרנס עצמה בתכשיטין. 'לפרנס' - קנדי"ר בלע"ז; ולא למנה שלשים יום); הגיע זמן ולא נישאו (לחופה; לקמן מפרש שעכב הבעל) - אוכלות משלו (שהבעל חייב במזונות אשתו, מתקנת בית דין, כדלקמן בפרק 'נערה' (מז,ב)) ואוכלות בתרומה (אם כהן הוא והיא בת ישראל, שהכהן מאכיל את אשתו תרומה, כדיליף (לקמן מז,ב) מ'וכהן כי יקנה נפש' [ויקרא כב,יא]; לקמן מקשי' עלה); יכול הגיע זמן באחד בשבת יהא מעלה לה מזונות? לכך שנינו 'בתולה נשאת ליום הרביעי' (להודיע שתקנת חכמים מעכבתו מלכנוס, ואין עכבה זו שלו).

אמר רב יוסף: (תמה על דברי רבו ואמר: מריה דאברהם) (מה זה היה לשמואל לומר כן? ועוד שחלה רב יוסף, ושכח תלמודו, ותוהה על דבריו הראשונים) תלי תניא (תולה טעם משנה שנויה) בדלא תניא (במשנה שאינה שנויה)!! (ומקשינן לרב יוסף: הי 'תניא' והי 'לא תניא'? הא תניא והא תניא זו שנויה זו שנויה)!

אלא תלי תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא (משנתינו - טעמא מפורש בתוכה: כדי שישכים לבית דין; 'הגיע זמן' - אין שום טעם מפורש בה לומר מפני מה אם הגיע זמן באחד בשבת אינו מעלה לה מזונות).

אלא אי איתמר הכי איתמר: אמר רב יהודה אמר שמואל: [דומה לתוספתא כתובות פ"א ה"א [ליברמן]] 'מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי? שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין; ותינשא באחד בשבת, שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין [ביום שני]? - שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כונסה'; ועכשיו ששנינו 'שקדו' (ובשביל תקנה זו הוא מעוכב מלכנוס באחד בשבת - מעתה) אותה ששנינו 'הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה' - הגיע זמן באחד בשבת, מתוך שאינו יכול לכנוס - אינו מעלה לה מזונות (כולה רב יוסף קאמר לה [שמשיה דדרב יהודה אמר שמואל]); (רב יוסף מסיים לה משמיה דנפשיה ומסבירה, ואמר: לפיכך (הואיל ולמדנו שהמעוכב מחמת אונס אינו חייב לזונה) - חלה הוא או שחלתה היא, או שפירסה נדה - אינו מעלה לה מזונות. ואיכא דבעי לה מיבעיא: חלה הוא - מהו? התם, טעמא מאי? משום דאניס - והכא נמי הא אניס!! או דלמא התם - אניס בתקנתא דתקינן ליה רבנן, הכא לא!! ואם תמצי לומר 'חלה הוא' - מעלה לה מזונות, חלתה היא מהו? מצי אמר לה: אנא הא קאימנא (הנני מזומן)? או דלמא מציא אמרה ליה: נסתחפה שדהו (לשון מטריסוחף (משלי כח,ג)): נשטפה שדך, כלומר: מזלך גרם, כי מהיום אני מוטלת עליך לזון!! ואם תמצי לומר אמרה ליה 'נסתחפה שדהו' - פירסה נדה מהו? בשעת ווסתה לא תיבעי לך

(כתובות ב,ב)

דלא מציא אמרה ליה 'נסתחפה שדהו'; כי תיבעי לך שלא בשעת ווסתה - מאי? כיון דלא בשעת ווסתה - הויא מציא אמרה ליה 'נסתחפה שדהו'? או דלמא כיון דאיכא נשי דקא משנייא ווסתייהו - כשעת ווסתה דמי?

פשיט רב אחאי (הן בעיא ממתניתין, דקתני): 'הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה': 'לא נשא' לא קתני (דלישתמע שהבעלים מעכבים), אלא 'לא נישאו' (לא נישאו הן לבעלים: תלה העכבה בנשים); היכי דמי? אי דקא מעכבן אינהי - אמאי אוכלות משלו ואוכלות בתרומה? אלא לאו - דאיתניס כי האי גוונא, וקתני 'אוכלות משלו ואוכלות בתרומה'! אמר רב אשי: לעולם אימא לך: כל אונסא לא אכלה, ודקא מעכבי אינהו; ובדין הוא דאיבעי ליה למיתני 'לא נשא' ואידי דתנא רישא בדידהי ('נותנין לבתולה שנים עשר חדש ולא למנה שלשים יום') - תנא נמי סיפא בדידהי.

אמר רבא (אלפ"כ קאי, דאשמעינן שעכבת האונס פוטרנו מן המזונות): ולענין גיטין אינו כן (לענין גיטין אין טענת אונס מועלת: אם נתן גט לאשתו על מנת 'אם לא אבא עד זמן פלוני יהא גט', [ונאנס] ולא בא - הרי זה גט ואינו יכול לומר 'אנוס הייתי'). אלמא קסבר רבא: אין (טענת) אונס בגיטין (ולקמיה מפרש טעמא)!! מנא ליה לרבא הא?

אילימא מהא: דתנן [גיטין פ"ז מ"ח]: **"הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש"**, **ומת בתוך שנים עשר חדש - אינו גט** (ואם אין לה [צריך להיות: 'לו'] בנים זקוקה ליבם); **מת - הוא דאינו גט** (דהא לא שויא גיטא עד שנית עשר חדש והוא מת בתוך הזמן, ומאן קא מגרש לה מהשתא? אין המתים מגרשים!), **הא חלה הרי זה גט!**

([לשוני שני ברש"י]: 'מת' - הוא דאינו גט: משום דאין גט לאחר מיתה², אבל משום אונס אחרינא - לא מפקע גיטא, אלמא אין אונס בגטין! דאי סלקא דעתך חלה נמי אינו גט - ניתני חלה, וכל שכן מת, שאין אונס גדול מזה!)

ודלמא לעולם אימא לך: חלה נמי אינו גט, והיא גופא קא משמע לך (כלומר: האי דתנא 'מת' - לאו לדיוקא דילה תניה, למידק 'הא חלה הרי זה גט', אלא לאשמעינן היא גופא): **דאין גט לאחר מיתה** (ואפילו בלא תנאי, כגון 'האומר לאשתו "הרי זה גיטיך לאחר מותי"' אינו גט לפטרה מן היבם).

'אין גט לאחר מיתה'? **הא תנא ליה רישא** [גיטין פ"ז מ"ג]: (שכיב מרע שכתב גט לאשתו באחד מן הלשונות הללו): **"הרי זה גיטיך אם באתי"**; (או) **"הרי זה גיטיך מחולי זה"** (משיפסוק חולי זה (מעלי) משמע והוא מת מאותו חולי); **"הרי זה גיטיך לאחר מיתה"** - **לא אמר כלום** (שהרי משפסק - אינו בחיים, ואינו יכול לגרש)?

דלמא (הא דאיצטריך סיפא **אם לא באתי** וכו') **לאפוקי מדרבובתינו** (איצטריך, דפליגי עלה, ואמרי: ד'אין גט לאחר מיתה' - הוא דכיון דכתוב בגט זמן כתיבתו - הוא מוכיח שבך אמר לה: "אם לא באתי

² "EIN GET L'ACHAR MISAH"

QUESTION: The Gemara quotes a Mishnah in Gitin and tells us that the Reisha of the Mishnah is teaching that a man may not divorce his wife after his death -- "Ein Get l'Achar Misah." RASHI (DH Meis Hu) explains that the reason is because "dead people cannot divorce" -- "Ein ha'Mesim Megarshim." Why does the Mishnah need to teach that a man cannot divorce his wife after his death? After the man dies, there is no longer any Kidushin; he is not married anymore -- of course the Get cannot take effect! Furthermore, why does Rashi say that the Mishnah teaches that "dead people cannot give divorces." The reason the Get does not take effect is because the woman is no longer married when her husband dies!

In fact, in Gitin (9b), where the Gemara teaches that a Shtar Shichrur (a document of release for an Eved) and a Shtar Mecher (a document of sale) cannot take effect after the death of the owner, RASHI (DH Lo Yitnu and DH v'Ein Shtar) explains that the reason is because when the owner dies, the property or the Eved no longer belongs to him, and thus he has no right to set the Eved free or to sell the property! Why, then, does Rashi in our Sugya not give the same explanation -- that after a man has died, the woman is no longer his wife to divorce? (See KETZOS HA'CHOSHEN 188:2.)

ANSWER: The Gemara is discussing a case where the husband dies with no children, and the woman falls to Yibum after her husband dies. If the Get is valid, it exempts her from Yibum (like Rashi explains in DH Eino Get). The Zikah of Yibum is considered, in a sense, to be like a continuation of the bond of marriage, since the Zikah to the Yavam only comes as a result of the marriage of the woman to his brother who died. (See TOSFOS Kidushin 4b, DH Mah l'Yevamah, in the name of Rabbi Elazar mi'Shazna.) (cont'd next page)

Therefore, we might have thought that since an element of the original Kidushin remains, the Get can still be effective in divorcing one's wife even after one has died! That is why the Mishnah must teach that "Ein Get

l'Achar Misah" -- even though a part of the Kidushin does remain after the husband's death in a situation of Yibum, nevertheless "Ein ha'Mesim Megarshim" as Rashi explains.

(This also explains why Rashi, DH Eino Get, writes that the practical consequence of the Get not being valid is that the wife falls to Yibum. At the end of this Daf, Rashi mentions a different consequence -- that the woman does not become Pesulah l'Kehunah if the Get is not a valid Get. Why does Rashi not mention that consequence here? The answer is that Rashi wants to point out that the case of the Mishnah *must* be a case where the woman falls to Yibum, because otherwise there is no Chidush in teaching us that Ein Get l'Achar Misah.)

לאותו זמן יהא גט למפרע מהיום, דאי לא משוה גיטא עד שנים עשר חדש [אם הכוונה שאין לגט ערך עד ליום בואו] - למה כתב יום כתיבת הגט בתוכו? לכתוב 'אם לא באתי לראש חודש פלוני יהא גט', דתניא: 'ורבותינו התיירו להנשא' (בלא חליצה להיא ד"אם לא באתי"), ואמרינן: מאן 'רבותינו'? - אמר רב יהודה אמר שמואל: בי דינא דשרו משחא; סברי לה כרבי יוסי, דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו (לא לחנם נכתב זמנו לתוכו: אם לא להודיע שמיום הכתיבה והמסירה הוא מגרשה אם לא יבא לאותו זמן; הלכך, אף על גב דלא כתב "זה גיטך מהיום אם לא באתי כו" - כמאן דכתב 'מהיום' דמי; ובבבא בתרא (דף קלו, א) אמרה רבי יוסי, דתנן [בבא בתרא פ"ח מ"ז]: הכותב נכסיו לבנו צריך שיכתוב 'מהיום ולאחר מיתה', ואם לא כתב 'מהיום' - אינה מתנה; רבי יוסי אומר: אינו צריך [ומכאן אין ראיה לרבא שאין אונס בגט והגט חל]; ואלא מסיפא [גיטין פ"ז מ"ח] (גמר רבא דאין אונס בגיטין): "מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש" ומת בתוך שנים עשר חדש - הרי זה גט (ואף על גב דאין אונס גדול ממיתה - אלמא אין אונס בגיטין); "מת" - והוא הדין לחלה [וכך נאנס]!

דלמא "מת" דוקא (דכל עצמו שכתב לה גט - מחמת כן כתב לה): דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם (שאם ימות יהיה גט למפרע, שלא תיזקק ליבם; ובהאי אונסא לא ניחא ליה למיבטל גיטא, אבל באונסא אחרינא, דניחא ליה - לבטולי גיטא ביה; אימא לך יש אונס בגיטין)? אלמא מהא: דההוא דאמר להו "אי לא אתינא מיכן ועד תלתין יומין ליהוי גיטא"; אתא בסוף תלתין יומין, ופסקיה מברא (הנהר הפסיקו שהיתה המעבורת מצד העיר ולא יכול לעבור). אמר להו: "חזו דאתאי (שבאתי)! חזו דאתאי!" - אמר שמואל: לאו שמיא מתיא [זה לא נקרא שבא] (והוי גיטא, ואם רצתה תינשא לאחר; וגם לכהונה נפסלת מהיום). ודלמא אונסא דשכיח שאני: דכיון דאיבעי ליה לאתנוויי ולא אתניי - איהו דאפסיד אנפשיה?!

אלא רבא סברא דנפשיה קאמר: משום צנועות ומשום פרוצות: משום צנועות: דאי אמרת לא להוי גט

(כתובות ג, א)

זימנין דלא אניסה (והוי גיטא), וסברה דאניס (דלמא אניס ואינו גט ותדאג להינשא), ומיעגנא ויתבה; ומשום פרוצות: דאי אמרת לא ליהוי גיטא, זימנין דאניס ואמרה: לא אניס, ואזלא ומינסבא (וכשיבא ויאמר נאנסתי נמצא גט בטל ובניה מן האחרון ממזרים לפיכך אמרו יהא גט) ונמצא גט בטל ובניה ממזרים.

ומי איכא מידי דמדאורייתא לא להוי גט (שמצינו טענת אונס מן התורה שנאמר (דברים כב, כו) 'ולנערה לא תעשה דבר'), ומשום 'צנועות' ומשום 'פרוצות' שרינן אשת איש לעלמא?

אין! כל דמקדש (כל המקדש אשה) - אדעתא דרבנן מקדש (על דעת שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה, שיהיו קיימין קידושין לפי דברי חכמים - ויהיו בטילים לפי דברי חכמים, על ידי גיטין שהכשירו חכמים), ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה (כשיבא גט כזה אחריהם).

אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח (למימר אפקעתא) קדיש בכספא (דנימא: גט זה עוקר הקידושין ועושה מעות מתנה מעיקרו); קדיש בביאה מאי איכא למימר (מאי אפקעתא מעיקרא איכא? בשלמא על ידי גט כשר - אף על פי שהקידושין קיימים עד עכשיו, גזירת הכתוב היא שהגט כורתו ומתיר איסורו מכאן ולהבא; אבל זה, שאינו גט מן התורה ואתה מכשירו מפני דעתו של זה שקידשה על דעת חכמים ושביטלו על פי חכמים - צריך אתה לומר שמעיקרן לא יהו קידושין! ואי קדיש בביאה ואתה עוקר קידושין למפרע - מה תהא על ביאתו)?

שוויה רבנן (למפרע על ידי גט שהוא מדבריהם) לבעילתו בעילת זנות (ויש בהן כח לעשות כן, שהרי הוא תלה בהן. שמעתי כל רבתי מפרשים 'דקדיש בכספא' - דקידושי דרבנן נינהו, ואי אפשר לומר כן: חדא: דגזירה שוה היא 'קידשה' 'קידשה' משדה עפרון (קידושין ב, א), וכל הלמד מגזירה שוה - כמו שכתוב מפורש הוא לכל דבר! ועוד: אי דרבנן נינהו - היאך סוקלין על ידו? ומביאין חולין לעזרה על שגגתו? וסוף סוף כי קא משנינן 'שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות' - על כרחך צריך אתה לפרש כמו שפירשתי: שהקידושין נעקרינן מעיקרן, ולא מכאן ולהבא. והמפרש לומר 'שוויה רבנן לכל מקדשי בביאה בעילת זנות' - טעות גמור הוא, ובא להתיר אשת איש המתקדשת בביאה בלא גט מן הטעם הזה! ולא מצינו זאת בהתלמוד³.

³ THE RABANAN'S AUTHORITY TO UPROOT A MARRIAGE

QUESTIONS: The Gemara states that in certain situations, the Rabanan – in order to end a marriage -- uproot the Kidushin so that the marriage will no longer exist. The situation discussed in our Gemara is when a person gives a Get to his wife on condition that he does not return, and then circumstances beyond his control prevent him from returning. Even though the Get is not a valid Get mid'Oraisa

(since a fulfillment of a condition against one's will is not considered as though one fulfilled the condition), the Rabanan instituted that the Get does take effect (for the reasons that the Gemara describes). How can the Rabanan make the Get valid when, mid'Oraisa, it is not valid? The Gemara explains that the Rabanan make the Get effective by implementing their authority to uproot the Kidushin (retroactively), "Afke'ihu Rabanan l'Kidushei Minei."

Another example of a situation in which the Rabanan remove the Kidushin is when a man sends a Get to his wife and then annuls the Get after the Shali'ach has departed, without informing the Shali'ach of the annulment.

Although the Get is not valid when the Shali'ach gives it to the woman, the Rabanan make it take effect by uprooting the Kidushin.

How does this mechanism of uprooting the Get work? When the Rabanan uproot the Kidushin, is it considered as though the couple were never married? If so, it should be possible to remove the status of a Mamzer in a situation

where a married woman committed adultery or was raped and had a child from the union; although the child is a Mamzer, it should be possible to make the child legitimate by having the Kidushin uprooted retroactively (such as by sending her a Get with a Shali'ach and then annulling the Get)! Similarly, a man could save his wife from being punished with Misah, where she committed adultery, in this manner as well!

In addition, the PNEI YEHOShUA points out that if the Rabanan uproot the Kidushin retroactively, then if the brother of the husband later marries the woman (who is Asur to him as "Eshes Achiv"), the Kidushin should take effect mid'Oraisa (and she should require a Get if she wants to leave him) since she is not his "Eshes Ach!" Is that indeed the Halachah?

Another question is that if the Rabanan are able to remove Kidushin in such a manner, then why do they not use it in a broader context -- such as to permit Agunos to remarry? For example, in a case where a husband drowns in the sea ("Mayim sh'Eini Lahem Sof") and there is no positive testimony that he is dead, the Halachah is that his wife may never remarry. The Rabanan should permit her to remarry by exercising their authority to uproot the Kidushin!

ANSWERS:

(a) TOSFOS in Gitin (33a) says that it is true that where the Rabanan uproot the Kidushin, a child who is a Mamzer due to the Kidushin becomes legitimate, and the woman becomes exempt from punishment for committing adultery (and, presumably, if she marries the brother of her husband, the Kidushin with him will take effect). However, a person cannot take advantage of this right of the Rabanan in order to intentionally correct the status of a Mamzer. In such a case -- where a man intentionally sends a Get to his wife with a Shali'ach and then annuls the Get in order to save his wife from punishment or to make his wife's illegitimate children legitimate -- the Rabanan do **not** uproot the Kidushin. They only uproot the Kidushin when a man annuls the Get innocently, with no ulterior motives.

As for why the Rabanan do not exercise their authority to uproot Kidushin in order to permit Agunos to remarry, the RAMBAN and RASHBA explain that the Rabanan exercise this power only where there was some form of Get that was already given. Even though the Get itself is not valid, the Rabanan uproot the Kidushin based on the giving of the Get.

This also seems to be the intention of RASHI here who repeatedly writes that the Rabanan uproot the Kidushin "when a Get is given." (Rashi in Shabbos (155b) writes that the reason the Rabanan permitted a woman to remarry based on the testimony of a single witness is because of the principle of "Afke'ihu." Here, Rashi explains why the Rabanan do not apply "Afke'ihu" to permit Agunos in other situations. Rashi is explaining that in the case of a single witness who testifies that the husband died, there is at least some sort of testimony that he died, and thus there is a foothold for the Rabanan to uproot the Kidushin. According to Rashi, wherever there is some form of Get or some form of testimony of death, the Rabanan can apply "Afke'ihu.")

(b) The RAMBAN and RE'AH write that although the Rabanan uprooted the Kidushin d'Oraisa, they nevertheless established in its place a Kidushin d'Rabanan. Therefore, the child born to the woman from another man will still be a Mamzer d'Rabanan, and the relatives of the husband will be prohibited to the woman mid'Rabanan. Similarly, she will be prohibited mid'Rabanan to marry a Kohen.

(c) The Rishonim here (RAMBAN, RASHBA) and in Gitin quote the RASHBAM (see also PNEI YEHOSHUA here) who suggests that when a condition of the Get is fulfilled against the husband's will, and when a husband annuls a Get after having sent it with a Shali'ach, the Kidushin is not uprooted retroactively, but rather it is uprooted from now on, "mi'Kan ul'Haba." (See also SHITAH MEKUBETZES who quotes the Rashbam as found in a marginal note in a manuscript of Rashi's commentary.)

The Rashbam explains that the Gemara means that the Rabanan have the right to uproot the Kidushin retroactively, and if they do so, all of the Be'ilos retroactively become Be'ilos of Z'nus. Since nobody wants his Be'ilos to become Be'ilos Z'nus, when he gives a Get with a condition, he has in mind that even if the condition is fulfilled later against his will, he still wants the Get to be valid. Similarly, when a man annuls a Get, since he knows that the Rabanan will make his Be'ilos into Be'ilos Z'nus if the Get is annulled, he does not really want to annul the Get.

The Ramban asks that according to this, in a case where a woman is only betrothed (with Erusin), and her husband gives her a Get on condition or annuls a Get that he sent with a Shali'ach, the Kidushin **should** be

uprooted retroactively, since the man has not had relations with his wife and thus has no fear that his Be'ilos will be made into Be'ilos Z'nus! The Ramban answers that even though there was no Be'ilah, the husband has in

mind that the Get should take effect even if the condition is fulfilled b'Ones, because he knows that if he does not want it to work, it will not gain anything for him (since the Kidushin will still be uprooted against his will). Therefore, he intends for the Get to take effect no matter what.

(d) RASHI cites a fourth explanation in the name of "all of my teachers."

This explanation is actually found in PERUSH RABEINU GERSHOM in Bava Basra (48b). He explains that all Kidushin nowadays is only mid'Rabanan in any case, and that is why the Rabanan are able to uproot it from now on. Rabeinu Gershom asserts that Kidushei Kesef (and Kidushei Shtar) are mid'Rabanan, while Kidushei Bi'ah -- which is mid'Oraisa -- cannot make a Kidushin d'Oraisa nowadays since the Rabanan prohibited being Mekadesh a woman with Bi'ah (Kidushin 12b). The Rabanan went further and said that since everyone is "Mekadesh Al Da'as d'Rabanan," all Kidushei Bi'ah does not work mid'Oraisa nowadays (and it only makes a Kidushin d'Rabanan).

(Once the Rabanan instituted that one can be Mekadesh a woman with Kidushei Kesef, it became an act of effrontery to be Mekadesh a woman with Bi'ah. Therefore, when the Rabanan instituted Kidushei Kesef, they also instituted that a person may not be Mekadesh with Bi'ah and they annulled that form of Kidushin, based on the premise that when a person gets married, he does so according to the will of the Rabanan.)

Rashi and the other Rishonim ask strong questions on the explanation of Rabeinu Gershom.

1. First, how can he say that Kidushei Kesef (and Kidushei Shtar) are mid'Rabanan, when Kidushei Kesef is derived from a Gezeirah Shavah (Kidushin 2a) and is thus clearly d'Oraisa?

Apparently, Rabeinu Gershom learns that this Gezeirah Shavah is not an actual Gezeirah Shavah mid'Oraisa, but is only an Asmachta. (The same applies to Kidushei Shtar, which is learned by comparing it to a Get (Kidushin 9b). Rabeinu Gershom understands that comparison to be only an Asmachta.)

2. Second, Rashi asks that we know that a Ne'arah Me'urasah is defined as a woman who was assumed to be a Besulah at the time of the Nesu'in, but was found to have had relations with another man while she was an Arusah. The Torah punishes such a woman with Sekilah. How can the Torah consider her

to be a Besulah at the time of Nesu'in if, mid'Oraisa, there is no such thing as Kidushei Kesef or Kidushei Shtar? The only way she could have become an Arusah, mid'Oraisa, is through Kidushei Bi'ah, and thus it is not possible for there to be a case of Ne'arah Me'urasah!

Rabeinu Gershom apparently was not bothered by this question, because we could say that the Kidushin was done with a Bi'ah *she'Lo k'Darkah*. Such a Bi'ah serves to make the woman an Arusah, but it does not make her a Be'ulah and she remains a Besulah. (See in full the Gemara in Kidushin 9b. Even though the Gemara there rejects this possibility, perhaps Rabeinu Gershom understands that the Sugyos are arguing.)

3. Third, Rashi asks that according to Rabeinu Gershom, a woman who gets married with Kidushei Bi'ah should be permitted to leave her husband without a Get. Rabeinu Gershom apparently learned that although the Rabanan removed the Kidushin d'Oraisa, they did substitute in its place a Kidushin d'Rabanan which does require a Get.

Kesuvos 003: Retroactive release אפקיעו רבנן קידושין

Rabbi David Willig <rabbidw@cs.com> asked:

Rava says ein ones b'gittin. this i understand to mean that the get is valid as a get despite the ones. rava is saying that in the absence of any evidence of a d'oraisa position one way or the other, the rabbanan, in the interest of judicial certainty (tznuos u'prutzos) will rule the get valid at the time the t'nai expires.

kol mekadesh al d'aatah d'rabbanan mekadesh means the parties accept this position and afkinon rabbanan l'kidushei minei refers to now, not retroactively. what does b'eilas znus have to do with anything?

no one is changing the status l'mafreia?

David Willig, Perth Amboy NJ, USA

The Kollel replies:

As I understand it, you are asking why the Gemara assumes that the only way for the Rabanan to remove Kidushin is retroactive. Why can "Kol d'Mekadesh" not be applied to remove it from here on? An excellent question.

I see only two ways for "Kol d'Mekadesh..." to possibly remove Kidushin from here on (and not retroactively):

(1) By having every person make their Kidushin, from the start, in such a way that it should "expire" as soon as the Rabbanan want it to.

I don't think this can be done. Kidushin doesn't just expire; it needs a Get to end it (Nedarim 29a).

(2) The other, more serious, suggestion is that just as Kidushin is enacted according to the wishes of the Rabbanan, so too Gerushin. (This is not only logically sound, it is actually the truth, according to Teshuvos Rashba cited by the Gilyon ha'Shas and a few other Rishonim.) If so, when a person gives a Get, let us assume he wants it to take effect as the Rabbanan wish. Therefore, even if the Get does not work mid'Oraisa (because the Tenai was fulfilled b'Ones), the Rabbanan can make it work, and end the Kidushin from here on through "Kol d'Megareish..." Why doesn't the Gemara accept this possibility?

The answer is that the Gemara never applies Kol d'Mekadesh (or d'Megareish) to *effect* a Kinyan. The clause only allows the Rabbanan to *annul* a Kidushin or Gerushin that was made. They cannot effect Gerushin with that principle, they can only retroactively annul the Kidushin through that application of that principle in order to release the wife from her husband. (Kol d'Mekadesh is just a *clause* in a Kinyan, not a Kinyan in its own right.)

Be well, Mordecai Kornfeld

איכא דאמרי: אמר רבא: 'וכן לענין גיטין' (א'לפיכך קאי, דטענין טענת אונס בתנאי הגט להפקיעו)!

אלמא קסבר רבא יש אונס בגיטין!
מיתיבי [גיטין פ"ז מ"ג]: "'הרי זה גיטין אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש", ומת בתוך שנים עשר חדש - אינו גט'; 'מת' - הוא דאינו גט, הא חלה הרי זה גט!

לעולם אימא לך: חלה נמי אינו גט, והיא גופה קא משמע לן:
דאין גט לאחר מיתה.

אין גט לאחר מיתה? הא תנא ליה רישא!
דלמא לאפוקי מדרבותינו.

תא שמע [גיטין פ"ז מ"ח]: "'מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש", ומת בתוך שנים עשר חדש - הרי זה גט' מאי לאו - הוא הדין לחלה?

לא, מת דוקא; דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם.
תא שמע מההוא דאמר להו "אי לא אתינא מכאן ועד שלשים יום ליהוי גיטא" אתא בסוף תלתין יומין ופסקיה מברא ואמר להו "חזו דאתאי! חזו דאתאי!" ואמר שמואל: לא שמיה מתיא!
אונסא דשכיח שאני: דכיון דאיבעי ליה לאתנווי ולא אתני - איהו הוא דאפסיד אנפשיה.

אמר רב שמואל בר יצחק: לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין קבועין אלא בשני ובחמישי, אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינין קבועין בכל יום (כלומר שקביעות כל הימים שוה) - אשה נשאת בכל יום.

קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה?
הכי קאמר: אי איכא בתי דינין דקבועין - האידנא - כקודם תקנת עזרא: אשה נשאת בכל יום.

הא בעינן 'שקדו' (שיהא טורח בסעודה שלשה ימים)?
דטריח ליה (אם טרח לפני השבת, ותיקן צורכי סעודה - כונסה באחד בשבת או בשני בשבת).

(כתובות ג, ב)

מאי 'שקדו' (היכן שנינו 'שקדו' דמקשינן לה הכא? אי משום דאמר שמואל לעיל - לית לן לאותביה מינה לאמוראה אחרינא)?

דתניא [תוספתא כתובות פ"א מ"א [ליברמן]]: 'מפני מה אמרו "בתולה נשאת ליום הרביעי"? שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין; ותנשא באחד בשבת, ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין [ביום שני]?'
'שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים: אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כונסה; ומסכנה ואילך (לקמן מפרש לה) נהגו העם לכנוס בשלישי ולא מיחו בידם חכמים;

ובשני לא יכנוס (בשביל אותה סכנה, ואין צריך לעקור בשבילה תקנת חכמים אלא יום אחד, ויהיה טורח מיהת שני ימים בצורכי סעודה);
ואם מחמת האונס (לקמן מפרש) - מותר;
ומפרישין את החתן מן הכלה לילי שבת תחלה (אם ביאה ראשונה היא מפרישין אותה ממנו לילי שבת) מפני שהוא עושה חבורה'.

מאי 'סכנה'? אילימא דאמרי בתולה הנשאת ליום הרביעי תיהרג - 'נהגו' (בתמיה: סכנת נפשות היא ואת אמרת נהגו... לכנוס ביום שלישי' אבל מיעקר רביעי לגמרי לא עקרו)? לגמרי ניעקרה (ויתקנו להם ימים אחרים)!

אמר רבה: דאמרי 'בתולה הנשאת ביום הרביעי תיבעל להגמון תחלה'⁴.

⁴ HALACHAH: THE "BI'AH" OF A NOCHRI

ביאת נכרי

OPINIONS: During a era when the wicked regime instituted that every Jewish Besulah was to be defiled by the local governor before her wedding, people started getting married on Tuesday to avoid the decree (since the officials knew that the Chachamim had instituted that a Besulah get married only on Wednesday). The Gemara says that those who are defiled by the governor are nevertheless permitted to live with their husbands afterwards (because the act was one of Ones), except for the

wives of Kohanim, who become Asur to their husbands even when raped.

It is clear from the Gemara that if a woman lived with the Nochri governor willfully, she will would *not* be permitted to her husband. What is the Halachah if a married, Jewish woman is Mezanah with a Nochri? Does she become prohibited to her husband, and to the one with whom she was Mezaneh (if, for instance, he later converts to Judaism)? The Rishonim discuss this question at length.

(a) RABEINU TAM (cited by TOSFOS DH v'Lidrosh) writes that the Bi'ah of a Nochri is like that of a Behemah. Therefore, a woman is not Chayav Misah if she willingly lives with a Nochri while she is an Eshes Ish. This is also the opinion of the BA'AL HA'ME'OR and the MILCHAMOS in Sanhedrin (74b).

However, the reason they give for exempting her from Misah is that the Torah says that only a man who commits adultery with "Eshes Re'ehu" ("the wife of one's *fellow* man") is Chayav Misah, and when a Nochri commits adultery with a Jewish man's wife, she is not called "Eshes Re'ehu."

Rabeinu Tam adds that for the same reason, if the Nochri later converts, he is permitted to marry the woman with whom he lived, even though normally a woman who commits adultery is prohibited both to her husband and to the adulterer. In this case, the Nochri, after converting, may marry her, because his Bi'ah with her was like the Bi'ah of a Behemah which is not the type of Bi'ah that can make him Asur to her, and thus when he converts he may marry her.

The RIVAM (cited in Tosfos, ibid.) understands that Rabeinu Tam means to permit not only the Nochri to the wife, but even the husband is permitted to his wife after she was Mezanah with a Nochri. However, he strongly opposes this ruling based on our Gemara that implies that if the woman lived with the Nochri willingly, she becomes Asur to her husband.

(We might also ask that if Rabeinu Tam mean to say that Z'nus with a Nochri does not prohibit the woman to her husband or to the adulterer, the woman should also be permitted to her husband if he is a Kohen. Yet our Gemara says that she is prohibited to her husband if he is a Kohen! However, we could answer this question by saying that the prohibition to a Kohen is not because of Tum'ah, that she was defiled, which is the reason for her prohibition to her husband and to the adulterer. Rather it is because of the Isur of "Zonah." This Sugya holds that even Bi'ah b'Ones makes a woman a Zonah (see Yevamos 56b and 59b).)

It is possible, though, that Rabeinu Tam had a different intention. Rabeinu Tam means only that the woman is permitted to the adulterer, but *not* to her husband nor to a Kohen, as the SHITAH MEKUBETZES (DH v'Ivra) writes. The logic behind this distinction is that since the Nochri's Bi'ah is not the same as that of a Jew because of the element of "Zirmas Susim Zirmasam," the woman is not Chayav Misah for such a Bi'ah. For the same reason, the adulterer is not prohibited to the woman, because his Bi'ah was not the type of Bi'ah which the Torah punishes with Misah, and we do not find that such a Bi'ah could make her Asur to the adulterer.

She *is* Asur to her husband, though, because she was not faithful to him, and the Torah says that if a woman is unfaithful to her husband she becomes Asur to him; it makes no difference whether she was unfaithful to him with a Nochri or with a Jew. In short, the Isur to her husband depends on her being unfaithful, while the Isur to the adulterer depends on the Bi'ah being considered a normal Bi'ah. (See MISHNEH L'MELECH, Hilchos Yibum 6:19, who discusses the extent to which we compare the woman's status to her husband with her status to the adulterer.)

In fact, this is exactly the opinion of RABEINU YECHIEL (cited by the RITVA here and by the MORDECHAI in Sanhedrin #720). Rabeinu Yechiel says that if a Nochri lives with a Jewish Eshes Ish, he is permitted to marry her after he converts, since he was permitted to her at the time he had relations with her (since he was a Nochri), and when he converted he became like a "Katan sh'Nolad." This implies that if he had been Asur to her while he was a Nochri, the Isur would *not* have been revoked because of "Ger sh'Nisgayer k'Katan sh'Nolad Dami."

Accordingly, Rabeinu Tam is giving the reason why the Isur does not apply to the Nochri while he is a

Nochri, and Rabeinu Yechiel is adding why the Isur does not apply to him when he converts. Indeed, the CHASAM SOFER and TOSFOS YOM HA'KIPURIM (Yoma 82b) explain that Rabeinu Tam means to say the same as Rabeinu Yechiel.

(b) The ROSH (1:4, and in TOFOS HA'ROSH) also rules that when a woman is Mezanah with a Nochri and then he converts, she is permitted to marry him, like Rabeinu Tam says, but for a different reason than that of Rabeinu Tam. He asserts that we only prohibit a woman to her adulterer if she was permitted to him before the Z'nus. Since she is prohibited to marry a Nochri even before the Z'nus, the Torah does not prohibit her to him when she was Mezanah with him, and even when he converts she is permitted to him.

The TERUMAS HA'DESHEN (#29) discusses what the Rosh would hold if a woman was Mezanah with the husband of her sister, and then her sister later died. Following the logic of the Rosh, she should be permitted to the adulterer, because at the time of the Z'nus, she was prohibited to him (because of "Achos Ishto").

The Terumas ha'Deshen concludes that even the Rosh permits her only to a Nochri, because a Nochri is *always* Asur to the woman. If he converts, he is not the same person anymore because he is like a "Katan sh'Nolad."

Therefore the Isur to the adulterer will not apply when the Nochri converts. In contrast, the husband of her sister is only prohibited to her as long as her sister is alive. Therefore, when she commits adultery with him, the Isur to marry her adulterer will apply.

(c) The RIVAM rejects Rabeinu Tam's argument entirely. He rules that the woman *is* prohibited to the Nochri with whom she committed adultery.

HALACHAH: The SHULCHAN ARUCH (EH 178:19) rules like Rabeinu Yechiel and the Terumas ha'Deshen, that the woman is permitted to the Nochri when he converts, but she is not permitted to the husband of her sister after her sister dies.

⁵ UPROOTING A "TAKANAH D'RABANAN" IN THE FACE OF DANGER

QUESTION: The Gemara says that if a wicked regime were to institute that anyone who marries a Besulah on Wednesday is to be killed, the Rabanan would uproot the Takanah d'Rabanan and would not require a Besulah to get married on Wednesday.

However, later the Gemara says that if the wicked regime decrees that any Besulah who gets married on Wednesday must live with the governor first, then even though there is a concern that some women, the Tzenu'os, might give up their lives, the Rabanan do not uproot the Takanah of getting married on Wednesday, because "evil decrees are wont to be retracted, and we do not uproot a Takanah d'Rabanan because of an evil decree which will eventually be retracted."

If so, why are the Rabanan prepared to uproot their Takanah if the regime decrees that whoever gets married on Wednesday will be killed? That, too, is an evil decree that will eventually pass!

ANSWERS:

(a) TOSFOS (DH Takanah) explains that if the governor makes a decree to kill anyone who gets married on Wednesday, then the Rabanan would not have to uproot their Takanah, because they could institute a different day for getting married instead of Wednesday. Such a change would satisfy the governor, since he would be content with the knowledge that he was able to cause a change in the Halachah of the Jews. Since his intention in making such a decree was clearly to prevent the Jews from observing the Halachah, it will not bother him if he finds that everyone is getting married on another day.

However, when the governor wants to live with every Besulah who gets married on Wednesday, he is

וְלִידְרוֹשׁ לֵהוּ דְאוֹנֵס שְׂרִי ? (דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה, דילפינן לקמן בפרק רביעי נא,ב) מ'והיא לא נתפשה' [במדבר ה,ג], ולא לימסרו נפשיהו למיתה!)

אִיכָא פְּרוּצוֹת (דאי מקילינן להו - עבדי ברצון, ונאסרות על בעליהן) ! וְאִיכָא נְמִי כְּהֻנּוֹת (שנאסרות על בעליהן אף באונס; ואינהו מסרין נפשיהו למיתה: דאשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, ולקמן בפרק רביעי (שם) ילפינן לה).

וְלִיעֲקֹרֶיהָ (הואיל וחמנין דאיכא סכנה) ?

גְּזִירָה (של הגויים, או: שמדא) עֲבִידָא דְבִטְלָא, וְתִקְנָתָא דְרַבְנָן מִקְמִי גְּזִירָה (של הגויים, או: שמדא) לֹא עֲקִירִינָן.

אִי הֲכִי בְּשִׁלְשִׁי נְמִי אֲתִי [ההגמון] וְבִעִיל (כיון דידע שהתחילו לנהוג בשלישי) ?

מִסְפִּיקָא לֹא עֲקֹר נִפְשִׁיהָ (כיון דלאו קביעות גמור הוא על ידי תקנת בית דין - ספיקא היא לו אם יש נישואין היום בעיר, ולא עקר נפשיה לבא בעיר).⁶

obviously interested in personal pleasure and not in abolishing the Jews' Halachah. (This also explains why there is no requirement "to be killed and not to transgress," in this case, even though the Halachah is that when a Nochri tries to make us change any religious practice with the express intention to abolish the Jewish faith, there is a requirement "to be killed and not to transgress.") If the Rabanan were to institute that Besulos should get married on Tuesday, the governor would just change his evil decree to take all the woman who get married on Tuesday. Therefore, the Rabanan would have to avoid instituting a new day for getting married and abolish the Takanah of getting married on a specific day. Since they do not abolish any Takanah because of an evil decree, the Takanah remains.

This appears to be the intention of Rashi as well (DH v'Ne'akrei).

(b) The SHITAH MEKUBETZES explains that if the evil decree was to *kill* people who get married on Wednesday, then the Rabanan would certainly have annulled their enactment in order to save lives. But if the decree was only that the Besulos must be defiled by the governor -- and there was no definite danger to lives but only a *possible* danger that a modest woman might give up her life in order to avoid living with the governor -- the Rabanan would not have annulled their enactment, since there is a possibility that *no* lives will be lost by the time that the evil decree is revoked. (See also PNEI YEHOASHUA.)

(c) The RITVA answers that in the case where the decree was that each Besulah must be defiled by the governor, the Rabanan did not uproot the decree, because the only concern is that some women will give up their lives Lifnim mi'Shuras ha'Din, beyond the letter of the law. For such a concern, the Rabanan do not abolish an enactment. If, however, there would be a concern that a person would have to give up his life according to the letter of the law, then the Rabanan would certainly abolish their enactment.

As the SHITAH MEKUBETZES here points out, it seems that the Ritva is following his opinion elsewhere (19a), where he writes that for any Mitzvah for which a person is not required to give up his life, it is *prohibited* for him to give up his life. (This is also the ruling of the RAMBAM in Hilchos Yesodei ha'Torah 5:4.) Accordingly, , the Rabanan did not find it necessary to abolish the Takanah because of women who are acting improperly by giving up their lives when they are not supposed to do so (and it is prohibited to do so). This is the "Lifnim mi'Shuras ha'Din" to which the Ritva is referring - an erring act, not a laudable one.

⁶ Kesuvos 003: Marriage of a Besulah b'She'as ha'Sakanah

Aaron Kaplan <fubar17@aol.com> asked:

On 3b we ask why we dont teach the "tzneut" that "ones" is ok so it wont be a "sacana", and then AFTER we answer that possibilty(because of "prutzot"...) we say why not just get rid of the "takana". This seems to imply that it would be better to have her have "biah" with the "hegmon" then get rid of the "takana"?! (I think she'd be a lot happier with a smaller wedding and no "hegmon" involved)

Aaron Kaplan, Chicago, IL

'ובשני לא יכנוס, ואם מחמת האונס מותר':
מאי 'אונס'?: אילימא הא דאמרן - התם קרי ליה 'סכנה' והכא קא
קרי ליה 'אונס' ותו: התם 'נהגו' (משמע רובם נהגו) הכא 'מותר' ? (לא
גרסינן 'לכתחילה'; והכי קא מתמה: הכא 'מותר' קתני, דמשמע: אם ימלך איש יחידי בבית דין - יתירו לו, אבל
'נהגו' לא קתני!)
אמר רבא: דאמרי: שר צבא בא לעיר (ויחטפו צורכי סעודה מאשר ימצאו).
היכי דמי?: אי דאתי וחליף [ויסע מכאן] (לאחר רביעי) - ליעכב (עד יום
רביעי של שבת הבא) !
לא, צריכא דאתי וקבע [ואינו מתכוין לעזוב].
בשלישי מיהא לכנוס (למה נתיר לו לקדום כל כך [ליום שני], שלא יטריח בסעודה אלא יום
אחד, ומיעקרא תקנתא דשקדו?)
אספרווא ידיה (חיל משרתיו המכניס לו צורכי סעודה; בלשון לעז הירניי"ש [חיל אספקה]) -
בשלישי קאתו.
ואיבעית אימא: מאי 'מחמת האונס' ? - כדתניא: '(חתן שמת אביו בשני, ואין
יכול להמתין עד למחר שצריך להשהות את המת עד שיכנסו לחופה) הרי שהיה פתו אפוי
וטבחו טבוח ויינו מזוג (במים, שיהא ראוי לשתייה, ושוב אינו מתקיים) ומת אביו
של חתן או אמה של כלה (דוקא נקט אביו של חתן שהוא הטורח בצורכי סעודה ואמה של
כלה היא המכילה לה תכשיטין; לפיכך אם יעבור המועד שוב אין מִכִּין להם) - מכניסין את המת
לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה (והתירו להם להכניס את המת לחדר שלא יקברוהו:
דאם כן - חלה אבילות על האבל בסתימת הגולל, כדלקמן, ושוב לא יוכל לכנוס עד שיעבור האבילות).
(כתובות ד, א)

Reuven Miller <millerr@mail.biu.ac.il> asked:

Chazal did not want to uproot their takana because of the hegmon. Instead the gemarra tells us that the custom (nahagu ha-am) became not observe the takana and Chazal did not "protest".

My question : What would beis din say to a couple that came to ask:

Should we observe the takanna and marry Wed night even though the hagmon would take the kallah or should we go against the takana and marry Monday night thereby avoiding the hamon?

Reuven Miller Jerusalem, Israel

The Kollel replies:

The fact that Chazal did not repeal the Takanah and even ruled for those who asked that the Takanah was still operational, is not to say that they preferred a Bi'ah to the Hegmon over a Nisuin on a day other than Wednesday.

However, the Takanah is in effect until repealed and there must be a Halachic reason to repeal the Takanah. Since, in actuality, even if the unfortunate happened, and the bride was taken to the Hegmon involuntarily she remains Mutar to her husband, Chazal did not find it necessary to repeal a pre-existing Takanah due to a temporary unfortunate state. It is safe to assume that had the Sakanah existed prior to the Takanah, Chazal would never have made the Takanah.

The important thing to note is that the Takanos of Chazal were not mere suggestions, but rather Halachah Pesukah, and were not easily repealed. Just as there were binding rules on how to enact a Takanah there were strict rules how and when to repeal them, and as long as they were in force Chazal were bound to them. However, unlike a Din Torah, Chazal was able to overlook them on an individual basis, in certain cases such as here where it was unlikely that the people could abide. Dov Zupnick

Just to add a short note to Rav Zupnick's excellent answer, Rashi (DH Hasem Nahagu and DH Hacha) and Tosfos (DH v'Su) discuss what Beis Din would tell her if she asked l'Chatchilah what to do. Rashi clearly rules that they would tell her to marry on a different day.

Even though Tosfos says that Beis Din will not tell her to marry a different day, he only means that *as a Beis Din* they would not tell her that, since they could not present such a ruling. However, the Dayan can certainly take her aside, out of court, and give her some "practical advice", that "nowadays, people are marrying on days other than Wednesday -- maybe you should follow their lead." (That is what Chazal call "Nahagu," an action that is condoned by the Rabanan and they do not try to stop it, although they cannot rule that way as a court for the reasons Rav Zupnick gave.)

ובועל בעילת מצוה ופורש (ויקברו את המת מיד דכיון דחלה עליו חתונה - הויה לגביה כרגל, ולא אתיא אבילות וחילול), ונוהג שבעת ימי המשתה, ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות; וכל אותן הימים (של ימי המשתה ושל אבילות) הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים (ואין מתייחדין זה עם זה שמא יבעול, ואכל אסור בתשמיש המטה, כדילפינו ב'אלו מגלחין' (מועד קטן טו,ב); ואף בשבעת ימי המשתה שהן כרגל - נוהג הוא אבילות של דברי צינעא, דהיינו איסור תשמיש, כדלקמן); ואין מונעין תכשיטין (בשביל האבילות) מן הכלה (אין אוסרין עליה תכשיטה, שלא תתגנה על בעלה) כל שלשים יום (ואף על פי שהן ימי אבילות לשאר בני אדם; וכל שכן משלשים ואילך); ודוקא אביו של חתן או אמה של כלה, דליכא איניש דטרה להו (אם יפטידו מה שהכינו), אבל איפכא - לא.

אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: לא שנו אלא שנתן מים על גבי בשר (שוב אינו ראוי למוכרו במקוילו), אבל לא נתן מים על גבי בשר - מזדבן [אפשר למכרו].
אמר רבא: ובכרך (שכיחי אינשי טובא ויש קופצים הרבה) - אף על פי שנתן מים על גבי בשר - מזדבן.
אמר רב פפא: ובכפר - אף על פי שלא נתן מים על גבי בשר - לא מזדבן!
ואלא דרב חסדא (דמפליג בין נתן ללא נתן) היכי משכחת לה (לא בכרך ולא בכפר)?
אמר רב אשי: כגון מתא מחסיא דמפקא מכרך ומפקא מכפר (מוצאה מכלל כרך ומוצאה מכלל כפר: גדולה מכפר וקטנה מכרך).

תניא כוותיה דרב חסדא (דמוקי לה בנתן מים על גבי בשר): 'הרי שהיה פתו אפויה וטבחיו טבוח ויינו מזוג ונתן מים על גבי בשר ומת אביו של חתן או אמה של כלה - מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה, ובוועל בעילת מצוה ופורש; ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי אבילות'; וכל אותן הימים הוא ישן בין

⁷ Kesuvos 4

GETTING MARRIED WHILE IN "AVEILUS"

OPINIONS: The Gemara tells us that if a Chasan and Kalah were about to get married and all of the preparations for the wedding had been made, and then the father of the Chasan or the mother of the Kalah passed away, the body is moved to a different room, the Chupah is performed, they do Be'ilas Mitzvah, and then they bury the dead. After the burial, they observe seven days of Mishteh (celebration), followed by seven days of Aveilus.

The Gemara says that this procedure applies only if it is specifically the father of the Chasan or the mother of the Kalah who died, as opposed to other relatives. In addition, it only applies if the food that was prepared for the wedding is going to spoil if the wedding is not performed immediately.

What is the procedure if a different relative of the Chasan or Kalah dies, or if the food will not spoil if the wedding is postponed?

(a) The RIF, as explained by the ROSH (1:6), writes that if the food is not going to spoil, or if it has not yet been prepared, then the dead body is still removed to a different room and the Chupah is performed and Be'ilas

Mitzvah is done, just like in the case of our Gemara. The difference is that after burying the dead, the seven days of *Aveilus* are observed first, and then the seven days of Mishteh are observed. The Rosh cites the MAHARITZ GE'AS who rules that the same applies when a different relative (other than the father of the Chasan or the mother of the Kalah) passes away; the Chupah is performed and Be'ilas Mitzvah is done, but the seven days of Aveilus are observed first, followed by the seven days Mishteh.

Their source for this ruling appears to be the Gemara (at the end of 4b) that states that allowing the Chasan and Kalah to get married and do Be'ilas Mitzvah is not a leniency that the Rabanan instituted in Aveilus, because the

Aveilus does not start until after the burial. Rather, the leniency is that the seven days of Mishteh precede the seven days of Aveilus. Accordingly, even if a different relative dies, the only difference in the procedure is the order of the seven days of Aveilus and the seven days of Mishteh (that is, the Rabanan did not

institute the leniency of observing the days of Mishteh first in such a case).

(b) The ROSH argues and says that if a different relative dies or if the food is not going to spoil, then we do not allow the wedding to take place at all before the burial. Rather, the Chupah and Be'ilas Mitzvah are performed

after the burial and the Aveilus. This also seems to be the view of RASHI (end of 3b).

How does the Rosh understand the Gemara that says that there is nothing wrong with doing Be'ilas Mitzvah before the burial (since the obligation of Aveilus has not yet taken effect)? The Rosh says that there is certainly something inappropriate with doing Be'ilah before burial, because it is a disgrace to the Mes to delay the burial. Rather, the Gemara means that the Be'ilas Mitzvah is not an affront to the requirement to observe Aveilus (even if it is an affront to the honor of the Mes). Similarly, the RAMBAN (in Toras ha'Adam) and the RASHBA write that during Aninus, before the burial, Be'ilah is indeed generally prohibited, and when the Gemara says that before the Aveilus takes effect doing Be'ilah is not an affront to the Aveilus, it means that it *is* an affront to the Aninus, but not to the Aveilus. Therefore, where there is no loss of money, it is not permitted to perform the Chupah and Be'ilas Mitzvah before burying the dead.

This argument seems to reflect a basic difference in opinion concerning how the Rabanan were lenient to allow the marriage in the case of the death of the father of the Chasan or the mother of the Kalah.

The RIF seems to

understand that the Rabanan overrode the laws of Aveilus by instituting that the seven days of Mishteh override the Aveilus. Therefore, neither the Chupah nor the Be'ilas Mitzvah had to take place before the burial, because the Rabanan could simply have instituted to override the Aveilus and perform the Chupah and Be'ilas Mitzvah *after* the burial. Since we see that the Rabanan instituted that the Chupah be done before the burial, it must be that something is gained by doing so -- that is, by instituting that the Chupah and Be'ilas Mitzvah be done before the burial, the Rabanan avoided having to override the Halachos of Aveilus d'Rabanan, and the Chupah is being done entirely b'Heter (without overriding anything). (Apparently, there is no Isur Be'ilah during *Aninus*, either because Nesu'in and Be'ilah are not prohibited during Aninus, or because in this specific situation, Be'ilah is not prohibited during Aninus, as the SHITAH MEKUBETZES on 4b explains.)

Rashi (4a, DH u'Poresh), though, has a completely different understanding. Rashi explains that the leniency was simply to allow the Chupah and Be'ilas Mitzvah to take place during Aninus. Once the Chupah is performed, it "causes the Chasunah to take effect" and it becomes like a festival, a Regel, for the Chasan. Because the Chupah creates a Regel for the Chasan, it is the *Chasunah* that overrides the Aveilus, and that is why the seven days of Mishteh precede the days of Aveilus. Therefore, in a case where it is not necessary for the seven days of Mishteh to precede the Aveilus (where there is no financial loss involved), the Rabanan do not permit the Chupah and Be'ilas Mitzvah to be performed before the burial.

Another practical difference between Rashi and the Rif might be a situation in which a relative -- not the father of the Chasan and the mother of the Kalah -- passed away *after* the Chupah and Be'ilah Rishonah. According to

Rashi, the seven days of mourning should be pushed off until after the seven days of festivities, since the festivities already started. But according to the Rif, the seven days of mourning should be observed immediately. In this case, Rashi would be the more lenient opinion, and the Rif would be the Machmir.

HALACHAH: The SHULCHAN ARUCH (342:1) rules like Rashi and the Rosh, that Chupah and the Be'ilas Mitzvah are not permitted before the Aveilus begins. The DERISHAH rules, similarly, that if the relative died after the Chupah and the days of festivities had already begun, the rest of the seven days of festivities are observed before the Aveilus.

(If the relative died immediately after the Chupah but before the seven days of festivities began, the Acharonim argue whether the Aveilus precedes the Simchah or vice versa -- see TAZ, NEKUDOS HA'KESEF, etc. The conclusion of the Acharonim seems to be that the seven days of Simchah precede the Aveilus, as it would seem from Rashi, see DIVREI SOFRIM, YD 342:38.)

האנשים ואשתו ישנה בין הנשים. וכן מי שפירסה אשתו נדה (בכניסתה לחופה): הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים (ואין נאמנין זה עם זה);

ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום; בין כך ובין כך (בין יש אונס בין אין אונס) לא יבעול (בעילה ראשונה) לא בערב שבת (בליל שבת מפני שעושה חבורה) ולא במוצאי שבת (לקמן מפרש).

אמר מר: (הא דקתני דאסור בתשמיש בשבעת ימי המשתה שהן לו כרגל) 'הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים' - מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: אף על פי שאמרו אין אבילות במועד - אבל דברים של צינעא נוהג (שאינו ניכר לבריות שהוא אָגַל בכך).

דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא: לא שנו (דאין נאמנין להתייחד) אלא שלא בעל (דתקיף ליה יצריה), אבל בעל - אשתו ישנה עמו. והא הכא דבעל עסקינן (דקתני 'בעל בעלת מצוה' לפני קבורת המת) וקתני 'הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים'? כי קאמר (רבא 'לא שנו') - אפירסה אשתו נדה (דכיון דנדה חמורה - בְּעַל מהימן עלה דלא אתי לזלזולי באיסור כרת). הא 'וכן' קתני (קא סלקא דעתא אכולה מילתא דאבילות מדמינן ליה, ובאבילות דבְּעַל עסקינן)?

(כתובות ד, ב)

הכי קאמר: 'וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל - הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים' (כלומר: כי קאמר 'וכן' - אדווא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים' קאמר, ולעולם הך - בשלא בְּעַל קאי).

למימרא דאבילות קילא ליה (לעבור עליה) מנדה (דאבילות לא מהימנת ליה ואנדה מהימנת ליה)? והאמר רבי יצחק בר חנינא אמר רב הונא: כל מלאכות שאשה עושה לבעלה (לקמן תני להו בפרק 'אף על פי') נדה עושה לבעלה, חוץ ממזיגת (להושיט לו) הכוס, והצעת המטה, והרחצת פניו ידיו ורגליו (שדרך קירוב וחיבה הן, ובאין לידי הרגל דבר); ואילו גבי אבילות תניא: 'אף על פי שאמרו: אין אדם רשאי לכופ את אשתו (בימי אבלה כשמת אביה או אמה) להיות כוחלת ולהיות פוקסת (מעברת שֶׁקָּע על פניה) - כאמת אמרו: מוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה, ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו (ולא חיישינן להרגל דבר, אלמא אבילות חמירא ליה)'?

לא קשיא (לעולם אבילות קילא ליה מנדה, והני מתנייתא הכי מתרצן): כאן (הא דקתני לעיל דווא ישן בין האנשים כו') - באבילות ידיה, כאן (והך דקתני מוזגת לו כו') - באבילות ידיה (דקתני אין אדם רשאי לכופ כו'); אלמא באבילות דידה קיימינן, שאינה רוצה לכוול ולפקוס, והיינו טעמא דמוזגת: דאם יתגבר יצרו עליו, כיון דאבילות דידה הוא - אינה שומעת לו). והא 'אביו של חתן או אמה של כלה' קתני (אלמא באבילות דידה נמי אחמיר תנא דלעיל)?

כי קתני ('אמה של כלה') אשאראה (אמכניסים המת לחדר; אבל 'הוא ישן בין האנשים' - אאבילות דחתן קאי).

ומי שאני בין אבילות ידיה לאבילות ידיה? והתניא: 'מי שמת חמיו או חמותו - אינו יכול לכופ את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת, אלא כופה מטתו ונוהג עמה אבילות; וכן היא: שמת חמיה או חמותה - אינה רשאה להיות כוחלת ולהיות פוקסת, אלא כופה מטתה ונוהגת עמו אבילות' (אלמא מדלא קתני באבילות ידיה 'הוא ישן בין האנשים' שמע מינה חמיר ליה, ולא שני לן)!!?

תני באבילות ידיה [תקן את הברייתא]: 'הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים'.

- הא 'וכן' קתני?

כי קתני - אכיחול ואפירכוס.

והא 'עמו' קתני? מאי לאו 'עמו במטה' (אלמא אאבילות ידיה נמי מהימן)? לא, עמו בבית (וטעמא לאו משום דמהימן נקט לה, אלא לאשמועינן דאין אבילותו מוטל עליה אלא בפניו משום כבודו, וכן הוא אין אבילותה מוטל עליו אלא לפניו ולכבודה).

וכדאמר ליה רב לחייא בריה (כשמת חמיו): 'באפה נהוג אבילותא, דלא באפה לא תנהוג אבילותא'.

רב אשי אמר: מי קמדמית אבילותא דהכא לאבילותא דעלמא?
 אבילותא דעלמא חמיר, ולא אתי לזלזולי ביה; אבילות דהכא -
 כיון דאקילו רבנן - אתי לזלזולי ביה.
 מאי קולא? אילימא דקתני 'כועל בעילת מצוה ופודש' - התם
 משום דלא חל עליו אבילותא (פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע [ממתי חלה אבילות]
 במועד קטן): אי לרבי אליעזר עד שיצא מפתח הבית, אי לרבי יהושע
 עד שיסתם הגולל (זהו כסוי של ארון המת [##] יתכן שבפירוש זה רש"י מסביר את הדיון לפי
 מנהגנו; אך הגולל המעירות הקבורה של זמן התנאים היה אבן גדולה הסותמת את הכניסה למערת
 הקבורה)!
 אלא דקתני 'נוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג שבעת ימי
 אבילות'.

אמר מר: 'כין כך וכין כך לא יבעול, לא בערב שבת ולא במוצאי
 שבת' - בשלמא בערב שבת משום חבורה, אלא במוצאי שבת אמאי לא?
 אמר רבי זירא:

(כתובות ה, א)
 משום חשבונות (שאם יכנס למוצאי שבת - יעשה סעודה בלילה ויחשוב בשבת מהו צריך להוציא
 וכתוב ודבר דבר (ישעיהו נח, ג)).
 אמר ליה אביי: וחשבונות של מצוה מי אסירי? והא רב חסדא ורב
 המנונא דאמרי תרוייהו: חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת!
 ואמר רבי אלעזר: פוסקין צדקה לעניים בשבת! ואמר רבי יעקב
 אמר רבי יוחנן: הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על
 עסקי רבים בשבת! ואמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן:
 מפקחין (מוציאין לאור) פיקוח (פושקונברמ"ש בלעז) נפש בשבת! ואמר רב שמואל
 בר נחמני אמר רבי יונתן: הולכין לטריטאות (פלטי מלכים ושלטונים)
 ולקרקיות לפקח על עסקי רבים בשבת! ותנא דבי מנשיא:
 'משדכין על התינוקת ליאדם בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו
 אומנות' (ללמדו אומנות מצוה הוא, דכתיב (קהלת ט, ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת: למוד אומנות
 שתחיה הימנו עם התורה; ואמרין בקידושין (כט, א) שאביו חייב ללמדו אומנות)!
 אלא אמר רבי זירא: גזירה שמא ישחוט בן עוף (בשבת לצורך מוצאי שבת:
 שיהא טרוד וישכח שהוא שבת).
 אמר ליה אביי: אלא מעתה יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת
 (שצריכין להרבות בסעודה אחר השבת שהוא ערב יום כפורים) ידחה (לשלישי בשבת) גזירה שמא
 ישחוט בן עוף (לצורך סעודת מחר)!
 התם, דלנפשיה - לא טריד; הכא, דלאחרים - טריד;
 אי נמי: התם אית ליה רוחא (לשחוט בלילה: שהסעודה אינה עד למחר) הכא לית
 ליה רוחא (שהסעודה בלילה אחר השבת משחשיכה מיד)!
 השתא דאתית להכי - ערב שבת נמי גזירה שמא ישחוט בן עוף!

איבעיא להו: בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי ולא חיישינן
 לאיקרוי דעתא (אם לא ימצא לה בתולים לא חיישינן שיתקדו כעסו בהאי פורתא)? או
 דלמא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי (משתחשך ברביעי ותיכנס ליל חמישי)
 דחיישינן לאיקרוי דעתא?
 תא שמע, דתני בר קפרא: 'בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי
 הואיל ונאמרה בו בדכה לדגים' (פרוורבו ומלאו את המים (בראשית א, כב)); אלמנה
 נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו בדכה לאדם (פרוורבו
 ומלאו את הארץ (בראשית א, כח)) - טעמא משום ברכה, אבל (מאן דלא קפיד אברכה) משום
 איקרוי דעתא לא חיישינן (משום האי פורתא).
 אי הכי, אלמנה נמי תיבעל בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה
 לדגים!
 ברכה דאדם עדיפא ליה (ומיהו בששי לא תנשא בתולה, דבזמן ארוך עד שני בשבת דאתו דייני -
 חיישינן לאיקרוי, אבל מרביעי עד חמישי לא חיישינן).
 ואי נמי משום 'שקדו', דתניא: 'מפני מה אמרו 'אלמנה נשאת
 בחמישי ונבעלת בששי'? שאם אתה אומר תיבעל בחמישי - למחר
 משכים לאומנתו והולך לו (שאינן משתה אלמון באלמנה אלא יום אחד, כדלקמן בפירקין דף
 ר"ט); שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים:
 חמישי בשבת (יום חופה), וערב שבת (חיבת ביאה) ושבת.'

מאי איכא בין 'ברכה' ל'שקדו'.
איכא בינייהו אדם בטל (למאן דאמר ברכה דאדם עדיף - אף זו תיבעל בששי; למאן דאמר משום 'שקדו' - נבעלת בחמישי דהא לא ישכים לאומנתו); אי נמי יום טוב שחל להיות בערב שבת.

דרש בר קפרא (ומשום בר קפרא נקט לה דאירי לעיל באגדה): 'גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב (ישעיהו מח,ג) אף יְדִי (חדא יד) יסדה ארץ וימיני טפחה שמים [קרא אני אליהם יעמדו יחד]; ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב: [שמות טו, יז] תבאמו ותטעמו בהר נחלתך] מכון לשבתך פעלת ה' מקדש (מקדש: מעשה ידי צדיקים הוא) ה' כוננו ידך.'
השיב בבלי אחד, ורבי חייא שמו: [תהלים צה, ה] אשר לו הים והוא עשהו] ויבשת ידיו יצרו - 'ידו' כתיב, והכתיב 'יצרן'? - אמר רבי נחמן בר יצחק:
יצרו אצבעותיו, כדכתיב (תהלים ח, ד) כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת.

מיתיבי: ' (תהלים יט, ב) השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע? הכי קאמר: מעשה ידיהם של צדיקים - מי מגיד? הרקיע; ומאי ניהו? מטר (האי 'ומעשה ידיו' - במעשה הצדיקים כתיב, שקרוין מעשה שלהם מעשה ידיו של הקב"ה, והכי קאמר: ומעשה ידיו - דהוא מעשה הצדיקים - מגיד הרקיע: שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים: שמתפללין על הגשמים ומטר יורד).

דרש בר קפרא: מאי דכתיב ' (דברים כג, יד) ויחד (קבילי"י בלע"ז) תהיה לך על אונן [והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבת וכסית את צאתך] - אל תקרי 'אונן' אלא 'על אונן', שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון -

(כתובות ה, ב)
יניח אצבעו (שהיא שפוייה כיתד) כאזניו!
והיינו דאמר רבי אלעזר: מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתירות? - מאי טעמא (כלומר: במאי דומות כיתידות)? אילימא משום דמחלקן (שמחלקות זו מזו ואינן מחוברות יחד) - כל חדא וחדא למילתיה עבידא (קושיא היא: כל אחת יש בה צורך ואף בצורכי גבוה), דאמר מר: ' (מן הקטנה מודדין זרת של חושן): זו זרת, זו קמיצה (מאצבע שאצל הקטנה מתחילין לקמץ: חופה שלש אצבעות על פס ידו; הקמיצה והאמה והאצבע - וקומץ), זו אמה (מהגדולה מודדין אמת בנין ואמת כלים), זו אצבע (למתן דמים של חטאת, דכתיב ביה 'ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו' (ויקרא ד, כה)), זה גודל (לבהן יד דאהרן (ויקרא ח, כג) ודמצורע (ויקרא יד, יז)); אלא מה טעם משופות (אגוישיד"ש בלע"ז) כיתידות? - שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון - יניח אצבעותיו כאזניו.
תנא דבי רבי ישמעאל: 'מפני מה אונן כולה קשה והאליה (בשר שבסוף האוזן) רכה? שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה.'

תנו רבנן: 'אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים מפני שהן נכוות תחלה לאיברים (רכות ודקות ליכוות מכולם). (והכי נמי אמרינן במסכת עבודה זרה (לח, א) 'האי עובד כוכבים דחריך רישא - שרי למיכל אפילו מריש אודניה' - ואף על פי שממהר ליבשל).

איבעיא להו: מהו לבעול בתחלה בשבת (לא שמיע להו הך מתניתא דלעיל; אי נמי שמיע להו ומיבעיא להו - הלכה או אין הלכה)? דם מיפקד פקיד (כמו פקדון כנוס ועומד ואינו נבלע בדופני הרחם להיות יציאתו על ידי חבורה, אלא שהפתח נעול בפניו ופותחין לו ויוצא)? או חבורי מיחבר (דם בתולים היוצא - על ידי חבורה הוא בא, שהדופן מתפרק מחברו)? ואם תימצי לומר דם מיפקד פקיד (ואין בו משום חבורה, כוונת המוציא למאי?) - לדם הוא צריך, ושרי (דהא מיפקד פקיד)? או דלמא לפתח הוא צריך (והרי הוא כבנין) ואסיר!
ואם תימצי לומר לדם הוא צריך (ולא לפתח), (ומיהו) ופתח ממילא קאתי (על כרחך פיתוחא ממילא הוי) - הלכה כרבי שמעון, דאמר דבר שאין מתכוין מותר (ואי תימא 'פטיק רישיה ולא ימות' הוא - הא פרכינן לה לקמן, ומשנינן: יש שבקיאין בהטיה ואין דם יוצא, ואף אין פתח נפתח; הלכך לאו פטיק רישיה ולא ימות הוא)? או הלכה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור?⁸

⁸ Ketuvot 5b: A "PESIK RESHEI" THAT AN OPENING WILL BE MADE

QUESTION: The Gemara discusses whether or not it is permitted to perform the first Be'ilah on Shabbos. The Gemara says that if the blood is "Mifkad Pakid" (stored up and separate from, and not

ואם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה (אכתי איכא למיבעי, דקיימא לן (שבת קו,א) כי אמר רבי יהודה במתקן, אבל במקלקל אינה מלאכה) - מקלקל הוא אצל הפתח או מתקן הוא אצל הפתח (ויש לשאול על פתח זה אם תקון הוא אצלה או קלקול הוא אצלה? שהבתולה חשובה מן הבעולה) ?
(ואם תימצי לומר מקלקל הוא לא גרסינן, דאי מקלקל לדברי הכל מותר, שאין לך מקלקל חייב אלא חובל ומבעיר אליבא דרבי שמעון; והכא לאו חובל הוא, דהא ב'אם תימצי לומר דם מיפקד פקיד' בעי לה ואזיל.)

absorbed in, the flesh), then the only reason to prohibit performing the first Be'ilah on Shabbos is because of the opening ("Pesach") that one makes with the act of Be'ilah. The Gemara suggests that perhaps even making an opening will not prohibit performing the Be'ilah on Shabbos, because a person does not have intention to make an opening, but only to extract the blood. Since making the opening is a "Davar sh'Eino Miskaven," it should be permitted according to Rabbi Shimon. (See Chart #3)

RASHI (DH O' k'Rebbi Shimon) asks that even though making the opening is a "Davar sh'Eino Miskaven," performing the Be'ilah should still be Asur because it is a Pesik Reshei -- an opening will certainly be made, even though he does not intend to make one, since it is not possible to extract the blood without making an opening! Rashi answers that the Gemara later (6b) tells us that there are people who know how to perform Be'ilah with "Hatayah" in such a way that blood does not come out and no opening is made, and thus it is not a Pesik Reshei. The RA'AVAD, cited by the Rashba, gives the same answer.

What does Rashi mean? The Gemara here is discussing a person who has intention to extract blood. If so, obviously he is not doing Hatayah, because with Hatayah he would not be able to get out any blood as Rashi says! The making of the opening *should* be a Pesik Reshei since one is trying to take out blood! (RASHBA)

ANSWERS:

(a) The SHITAH MEKUBETZES (DH v'Im Timtza Lomar l'Dam, in the name of "Kuntreisim") explains that Rashi means to say two things. Rashi is saying that there is one type of Hatayah in which no blood is extracted. There is a second type of Hatayah in which blood does come out, but in which no opening is created. The reason it is not a Pesik Reshei that an opening will be made when one has intention to extract blood is because of the second type of Hatayah.

Why, though, does Rashi write that there is a type of Hatayah in which no blood comes out? Rashi is explaining the Gemara later that says that blood is "Chaburei Michbar" (absorbed in the flesh) and yet Be'ilah is permitted

because a person has intention only to get personal pleasure and not to extract the blood. Why is the extraction of the blood not a Pesik Reshei? To this Rashi answers that a person can fulfill his intention to get personal pleasure without extracting blood or making a Pesach at all, by way of the first type of Hatayah. (See also MAHARSHA on TOSFOS DH l'Dam.)

(b) It is possible that Rashi chose his words carefully and is following his opinion as it is expressed later (on 6b). There is a basic Machlokes among the Rishonim how to understand the Gemara that says that there is no Pesik

Reshei because of the possibility to do Be'ilah with Hatayah. TOSFOS (6b, DH Lo) writes that it is not a Pesik Reshei only when a person *does not intend* to do an act of Be'ilah Gemurah (a full-fledged Be'ilah). If he intends to do a Be'ilah Gemurah, then he will certainly not do Hatayah and Be'ilah is prohibited because it is a Pesik Reshei.

Rashi, though, learns that Hatayah is not something that one intends to do, but it is something that happens inadvertently, even when one is trying to perform a Be'ilah Gemurah (see Insights to 6b). Rashi says that even if a

person intends to extract blood, the Be'ilah is permitted on Shabbos because perhaps he will do Hatayah (inadvertently) and not extract blood nor make an opening!

Tosfos (5b, DH l'Dam) and the Rashba follow their own reasoning and learn that Hatayah only permits the Be'ilah when one is not trying to perform a Be'ilah Gemurah and extract blood. If one is trying to extract blood, then obviously we cannot permit the Be'ilah on the grounds that he might do Hatayah. That is why Tosfos must say that there is another type of Hatayah, in which one extracts blood without making an opening. (M. Kornfeld)

איכא דאמרי: ואם תימצי לומר דם חבורי מיחבר - לדם הוא צריך, ואסור? או דלמא להנאת עצמו הוא צריך - ושרי?
ואם תימצי לומר להנאת עצמו הוא צריך, ודם ממילא קאתי (הוא אינו מתכוין להוציא, אבל הוא יוצא, ונמצאת חבורה נעשית שלא בכוונה) - הלכה כרבי יהודה (בדבר שאינו מתכוין, ושמא מתקן הוא ואסור) או הלכה כרבי שמעון (דדבר שאין מתכוין מותר)?
ואם תימצי לומר הלכה כרבי יהודה: מקלקל בחבורה (דקלקול הוא, ומותר), או מתקן בחבורה הוא (או תיקון הוא, ואסור)?
ואם תימצי לומר מקלקל בחבורה הוא (ואפילו אם קלקול הוא - יש למצוא צד איסור: אם בדבר שאין מתכוין סבירא לן כרבי יהודה, ובמקלקל בחבורה סבירא לן כרבי שמעון דמחייב, דאמרינן 'כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר', ואוקימנא כרבי שמעון בפרק 'האורג' (שבת קו, א)) - במקלקל הלכה כרבי יהודה (ומותר, דכי אמר רבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור במתקן, אבל במקלקל לא אמר)?

(כתובות ו, א)
או הלכה כרבי שמעון (דמקלקל בחבורה חייב, כיון דתימצי לומר הלכה כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין, דאסור)?

Kesuvos Chart #3
Daf 5b

THE GEMARA'S QUESTION WHETHER IT IS MUTAR OR ASUR TO PERFORM BE'ILAH RISHONAH ON SHABBOS		
IF THE BLOOD IS "MIFKAD PAKID"		
	(A) HE INTENDS TO DRAW BLOOD	(B) HE INTENDS TO MAKE AN OPENING (BONEH)
1a) IF "DAVAR SHE'EINO MISKAIVEN" IS MUTAR	Mutar	Asur
1b) IF "DAVAR SHE'EINO MISKAIVEN" IS ASUR		
2a) IF THE ACT IS CONSIDERED "METAKEN"	Asur	" "
2b) IF THE ACT IS CONSIDERED "MEKALKEL"	Mutar	" "
IF THE BLOOD IS "CHABUREI MICHBAR"		
	(A) HE INTENDS TO DERIVE PLEASURE	(B) HE INTENDS TO DRAW BLOOD (CHABURAH)
1a) IF "DAVAR SHE'EINO MISKAIVEN" IS MUTAR	Mutar	Asur
1b) IF "DAVAR SHE'EINO MISKAIVEN" IS ASUR		
2a) IF THE ACT IS CONSIDERED "METAKEN"	Asur	" "
2b) IF THE ACT IS CONSIDERED "MEKALKEL"		
3a) "MEKALKEL B'CHABURAH" IS PATUR	Mutar	" "

איתמר: בבי רב אמרי: רב שרי ושמואל אסר; בנהרדעא (מקומו של שמואל) אמרי: רב אסר ושמואל שרי!

אמר רב נחמן בר יצחק: וסימניך (שלא תטעה להחליף שמעתתא דבי רב לנהרדעא ודנהרדעא לדבי רב) אלו מקילין לעצמן ואלו מקילין לעצמן (דבי רב, שצריכים לעשות כדברי רבן, אומרים שרבן התיר; ונהרדעא, העושים כשמואל רבן, אומרים שמואל התיר) !
ורב שרי (בתמיהה! אלמא דבר שאין מתכוין מותר סבירא ליה) ? והאמר רב שימי בר חזקיה משמיה דרב: 'האי מסוכריא דנזייתא (סתיומת נקב גיגית: שמוציאין השֶׁכֶר דרך הנקב וסותמין אותו בבלאי בגדים) אסור להדוקה (משום סחיטה) כיומא טבא' !
בההוא - אפילו רבי שמעון מודה, דאביי ורבא, דאמרי תרוייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות (אבל כאן יש שבקיאם בהטייה, כדלקמן).

והאמר רב חייא בר אשי אמר רב: 'הלכה כרבי יהודה (באין מתכוין)'
ורב חנן בר אמי אמר שמואל: 'הלכה כרבי שמעון' ? ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי (בלא אמוראי אליבא דרב ואליבא דשמואל, אלא רב ושמואל גופייהו): 'רב אמר הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון' ?!

לעולם רב כרבי יהודה סבירא ליה; להך לישנא דאמר 'דם מיפקד פקיד' (והאיסור משום פתח הוא) - מקלקל הוא אצל הפתח (ובמקלקל מודה רבי יהודה); להך לישנא דאמר 'דם חבורי מיחבר'; - מקלקל בחבורה הוא (ורב סבר לה כרבי יהודה אף במקלקל בחבורה לקולא, דקא פטר בה רבי יהודה).

מתיב רב חסדא [נדה פ"י מ"א]: 'תינוקת שלא הגיע זמנה לראות (במסכת נדה אמר אימתי הגיע זמנה לראות: משיגיעו ימי הנעורים) ונשאת: בית שמאי אומרים: נותנין לה ארבעה לילות (שכל דמים שתראה בהן מחמת תשמיש מחזקין להו בדם בתולים), ובית הלל אומרים: עד שתחיה המכה (כל זמן שאינה משמשת בלא דם - לא חיתה המכה); הגיע זמנה לראות (ולא ראתה) ונשאת: בית שמאי אומרים: נותנין לה לילה הראשון (אפילו לבעילות הרבה) ובית הלל אומרים: עד מוצאי שבת ארבעה לילות'

(כתובות ו, ב)
מאי לאו (הנך ארבעה לילות עד מוצאי שבת דקתני - להכי תני להו): דאי לא בעל (בעילה גמורה) מצי בעיל (וכל דם שהוא מוציא תמיד בהערותיו הוו דם בתולים), אפילו בשבת (ושמעין מינה נמי דמותו לבעול בחבורה בשבת) !
אמר רבא: לא, לבר משבת.
אמר ליה אביי: והא 'עד מוצאי שבת ארבעה לילות' קתני (ולא משכחת ליה לבר משבת, דהא ברביעי ניסת ויש כאן לילי חמישי וששי ושבת ומוצאי שבת) ?
אלא אמר רבא: כשבעל.

אי כשבעל (ולא אתא לאורויי לן אלא היתר דם בתולים האי דנקט עד מוצאי שבת) - מאי קא משמע לן ? (ליתני 'נותנין לה ארבעה לילות'! על כרחך משום בעילת שבת נקט לה!)
קא משמע לן דשרי למיבעל בשבת, כדשמואל, דאמר שמואל: פירצה דחוקה מותר ליכנס בה בשבת ואף על פי שמשיר צרורות (והאי נמי דלמא מחבל פורתא, ומספיקא לא אסרינן ליה).

מתיב רב יוסף [ברכות פ"ב מ"ה]: 'חתן פטור מקרית שמע לילה הראשון עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה' - מאי לאו (האי דפטר ליה מקרית שמע בלילי שבת) - (משום) דטריד (במצוה), דבעי למיבעל (והעוסק במצוה פטור מן המצוה) ? !
אמר ליה אביי: לא, דטריד דלא בעיל (מצטער שלא בעל).
אמר ליה רבא: ומשום טירדא פטור ? (בתמיהה: ומשום צער פטור מאחר שאינו מחשב לעסוק במצוה?) אלא מעתה טבעה ספינתו בים הכי נמי דפטור? וכי תימא הכי נמי - והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: אָכַל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין, שנאמר בהן פאר (פארך חבוש עליך) (יחזקאל כד, יז), ואָבַל מעולל בעפר קרנו וראשו, ואין זה פאר לתפילין) ?

אלא אמר רבא (ודאי לא מצית לתרוצי הא דחתן פטור מקרית שמע - משום דלא מצי בעיל, דאם כן לא הוה פטור, דהא לא טריד בדבר מצוה!) : תנאי היא (בעילת חבורה בשבת, ומאן דאסר לבעול בשבת כתנאי אמרה לשמעתינה: דאיכא תנא אחרינא דאסר למיבעל) : דתנא חדא 'אם לא עשה מעשה כראשון - פטור (מקרית שמע) אף בשני, בשני - פטור אף בשלישי', ותניא אידך 'ראשון ושני פטור, שלישי חייב' (דשבת הוא ואסור לבעול)! ואביי (אמר לך) : התם (הנך תנאי) נמי בטירדא פליגי (והאי דפטר ליה מקרית שמע - לאו משום דשרי למיבעל, אלא קסבר המצטער צער של מצוה פטור מקריאת שמע, ולא דמי לאבל דטריד טירדא דדרשות, שאין צערו מצוה אף על פי שאבילותו מצוה; ומאן דמחייב סבר טירדא לא פטר נורבא אמר דבמותו לבעול פליגי).

והני תנאי כי הני תנאי, דתנאי : 'הכונס את הבתולה לא יבעול בתחלה בשבת; וחכמים מתירין'.

מאן חכמים?

אמר רבה : רבי שמעון היא, דאמר 'דבר שאין מתכוין מותר'.
אמר ליה אביי : והא 'מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות' ?
אמר ליה : לא כהללו בבליים שאין בקיאים בהטייה (שמטין לצדדין ואין מוציאים דם) אלא יש בקיאים בהטייה [ואם כן אין כאן פסיק רישיה].
אם כן (דבקיאים) - 'טורד' למה (מהו טרדו להפטר מקרית שמע) ?
לשאינו בקי.
יאמרו 'בקי מותר (לבעול בשבת, דלא פסיק רישיה ולא ימות הוא), שאינו בקי אסור'.

רוב בקיאים הן (הילכך סתמא לאו 'פסיק רישיה ולא ימות' הוא).

אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי : אלא מעתה, שושבינין למה (מאחר שיש בקיאים לבעול בלא דם, הא דתניא לקמן יבא): 'היו מעמידין להן שני שושבינין, אחד לו ואחד לה, כדי למשמש את החתן ואת הכלה' כלומר: לבקר אחריהם שלא ינהגו בה רמאות בטענת בתולים, ואי בקיאים בהטייה - מה שושבינין מועילין? מפה למה (לברר את הבתולים)?
[ווליטעמיר] לא גרסינן, אלא הכי גרסינן: 'שושבינין למה מפה למה'
אמר ליה : התם - שמא יראה ויאבד (שמא לא יטה ויוציא דם ויאבדו ויאמר "לא מצאתי דם"; דאילו בהטייה - אם בא לטעון - תאמר לו: "עדיין בתולה אני").

מתיב רבי אמי : 'המפיס מורסא (הפוחת פה נפח, שקורין קלו"ג) בשבת - אם לעשות לה פה (שמתכוין ליפוחה ולהיות לה פתח זה ליום מחר) - חייב (שהוא מתקן פתח, וחייב משום בונה, דאשכחן בנין בבעלי חיים, דכתיב ויבן... את הצלע (בראשית ב, כב)!), ואם להוציא ממנה ליחה -

(כתובות ז, א)

פטור' (וקיימא לן פטור ומותר לכתחלה) ! ? (ב'יציאות שבת' (א,ג) קשיא למאן דאסר, דהאי נמי להוציא דם הוא!)
התם (גבי ליחה) פקיד (כנוס ביחד) ועקיר (כולו מן הבשר, ועומד לצאת), הכא (דם בתולים) פקיד ולא עקיר (לגמרי, אלא נבלע קצת בכתלים, אף על פי שאינו מחובר כשאר דם האברים אלא כנוס; מיהו דומה למחובר הוא, שאינו מוכן לצאת כליחה).

רבי אמי שרא למיבעל בתחלה בשבת. אמרי ליה רבנן : והא לא כתיבא כתובתה?

אמר להו : אתפסוה מטלטלין (תנו לה מטלטלין תחת ידה במשכון, לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובתה בשעבוד קרקעות).

רב זביד שרא למיבעל בתחלה בשבת.

איכא דאמרי רב זביד גופיה בעל בתחלה בשבת.

רב יהודה שרא למיבעל בתחלה ביום טוב.

אמר רב פפי משמיה דרבא : לא תימא ביום טוב דשרי, הא בשבת - אסור; דהוא הדין דאפילו בשבת נמי שרי, ומעשה שהיה כך היה.

רב פפא משמיה דרבא אמר : ביום טוב שרי, בשבת אסור.

אמר ליה רב פפי לרב פפא : מאי דעתין (למישרי יום טוב יותר מבשבת)? מתוך שהותרה חבורה לצורך (אוכל נפש, כגון שחיטה) - הותרה נמי שלא לצורך?

אלא מעתה מותר לעשות מוגמר (בשמים על האש, לגמור את הכלים ואת הבגדים) ביום טוב: דמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך!?

אמר ליה: עליך אמר קרא [שמות יב, טז]: וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם] אך אשר יאכל לכל נפש [הוא לבדו יעשה לכם] - דבר השוה לכל נפש (מותר, ובעילה שוה לכל; אבל מוגמר אינו אלא למפונקים).

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: אלא מעתה, נזדמן לו צבי ביום טוב, הואיל ואינו שוה לכל נפש - הכי נמי דאסור למשחטיה?
אמר ליה: אנא דבר הצורך לכל נפש קאמינא; צבי - צריך לכל נפש הוא.

אמר רבי יעקב בר אידו: הורה רבי יוחנן בציידן אסור לבעול בתחלה בשבת.
ומי איכא הוראה לאיסור? (ומי קרי איסור 'הוראה'? משום דכל אדם רשאי להחמיר, והאוסר אין זה סמיכת דברים: שאפילו מן הספק, שאין ההלכה ברורה לו הוא בא ואוסר, אבל המתיר סומך על שמועתו או על סברת חכמתו; והיא 'הוראה')
אין! והתנן (משנה היא במסכת נזיר [פ"ג מ"ו] בהילני המלכה שיצא בנה למלחמה ונדרה שבע שנים בניזר בחוצה לארץ ועלתה לארץ): 'הורוה בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות';
ואי נמי כי הא, דתניא: 'חוט השדרה שנפסק ברובו (טריפה) - דברי רבי; רבי יעקב אומר: אפילו ניקב. הורה רבי כרבי יעקב.'
אמר רב הונא: אין הלכה כרבי יעקב.

רב נחמן בר יצחק מתני הכי: אמר רבי אבהו: שאל רבי ישמעאל בן יעקב דמן צור את רבי יוחנן בציידן, ואנא שמעי: מהו לבעול בתחלה בשבת? ואמר ליה: 'אסור'.
והלכתא: מותר לבעול בתחלה בשבת.

אמר רבי חלבו אמר רב הונא אמר רב אבא בר זבדא אמר רב: אחת בתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה (ברכת חתנים).
ומי אמר רב הונא הכי? והאמר רב הונא: 'אלמנה אינה טעונה ברכה'.
לא קשיא: כאן בבחור שנשא אלמנה, כאן באלמון שנשא אלמנה.
ואלמון שנשא אלמנה לא? והאמר רב נחמן: 'אמר לי הונא בר נתן: תנא: 'מנין לברכת חתנים בעשרה? - שנאמר (רות ד, ב) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו - ובוועז אלמון שנשא אלמנה הוה (דאמר מר: אבצן זה בוועז; וכבר היו לו שלשים בנים ושלשים בנות [נבבא בתרא (צא, א)])!
מאי 'אינה טעונה ברכה' דאמר רב הונא? אינה טעונה ברכה כל שבעה, אבל יום אחד טעונה ברכה.

אלא הא דתניא 'שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים' - במאי? אי בבחור - האמרת שבעה (דמדאינה טעונה דקאמר רב הונא אוקימנא דאינה טעונה שבעה מכלל דטעונה דקאמר רבי אבא שבעה)! אי באלמון - האמרת יום אחד?
איבעית אימא: באלמון יום אחד לברכה ושלשה לשמחה, ואיבעית אימא: בבחור שבעה לברכה ושלשה לשמחה.

(כתובות ז, ב)
מיתיבי: 'מברכין לבתולה שבעה (לקמן מפרש כשבאו פנים חדשות מברך כולן, כל ימי המשתה, ואי לא - מברך חדא) ולאלמנה יום אחד'; מאי לאו - אפילו אלמנה שנשאת לבחור?
לא, לאלמון.
אבל לבחור מאי? שבעה!! אי הכי ליתני 'מברכין לבתולה שבעה ואלמנה שנשאת לבחור שבעה ואלמנה יום אחד'!!
מילתא פסיקתא קתני: דליכא בתולה - דבצרה משבעה, וליכא אלמנה - דבצרה מיום אחד.
גופא אמר רב נחמן: אמר לי הונא בר נתן תנא: מנין לברכת חתנים בעשרה? - שנאמר (רות ד, ב) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה [וישבו].

ורבי אבהו אמר מהכא: (תהלים סח, כז) במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל (על ברכת מקור צריך קהל, והיינו עשרה - כמו הקהל את העדה (במדבר כח) ואין 'הקהל' בפחות מ'עדה', ו'עדה' = עשרה כדילפינן (ברכות כא, ב) מעדת מרגלים: 'עד מתי לעדה הרעה' (במדבר יד, כז) - יצאו יהושע וכלב).
ורב נחמן - בהאי קרא דרבי אבהו מאי דריש ביה?
מיבעי ליה לכדתניא: 'היה רבי מאיר אומר: מניין שאפילו עוברים שבמע' אמר אמרו שירה על הים? - שנאמר (תהלים סח, כז) במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל.
ואידך?
אם כן לימא קרא 'מבטן'; מאי 'ממקור'? - על עסקי מקור.
ורבי אבהו - בהאי קרא דרב נחמן מאי דריש ביה?
ההוא מיבעי ליה למידרש 'עמוני ולא עמונית'; מואבי ולא מואבית'; דאי סלקא דעתך לברכה - לא סגיאל דלאו זקנים.
ואידך?
אי סלקא דעתך למידרש - לא סגיאל, דלאועשרה?
אין, לפרסומי מילתא, וכדאמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה (עיר שבבבל ושמה 'בגדת'; בפסק סדרו של רב שרירא גאון היא נזכרת): פוק ואייתי לי בי עשרה, ואימא לך באנפיהו: המזכה לעובר (שבמע' אמו) קנה (מתנה על ידי אחר).
והלכתא: המזכה לעובר לא קנה.

Kesuvos Chart #4
Daf 7a

THE NUMBER OF DAYS OF BERACHAH AND SIMCHAH AFTER THE WEDDING

	(A) BESULAH	(B) ALMANAH (2)
1) BACHUR	Berachah: 7 days Simchah : 7 days	Berachah: 7 days Simchah : 3 or 7 days (4)
2) ALMON (widower)	Berachah: 7 days Simchah : 7 days (3)	Berachah: 1 day Simchah : 3 days

FOOTNOTES:

(1) Simchah includes an Isur of working. (Tosefta)
(2) This refers to any Be'ulah, and not only an Almanah.
(3) This Halachah is not explained by the Gemara, but the Rishonim (in the name of the RI MIGASH) conclude that seven days of Simchah are observed for every Besulah, based on the Gemara later (17b).
(4) The opinion which says three days of Simchah are observed holds that the two versions in the Gemara are not arguing, and they are both true. Therefore, both a Bachur and an Almon who marry an Almanah observe only three days of Simchah (RAMBAM, RAMBAN, and other Rishonim).
However, others (RASHBA) maintain that the two versions in the Gemara are arguing, and that the Halachah follows the view that holds that only an Almon who marries an Almanah observes three days of Simchah, while a Bachur who marries an Almanah observes seven days of Simchah. The logic behind this is that the days of Simchah cannot be less than the days of Berachah. (The Girsa of the Rashba put this answer of the Gemara second, unlike our Girsa, and he writes that the Halachah ought to follow the second answer.) Even the Rishonim who disagree with the Rashba's ruling write that this was the common practice. The SHULCHAN ARUCH (EH 64:2) cites both opinions and does not decide between the two.

תנו רבנן: **'מברכין ברכת חתנים בבית חתנים** (כשנכנסה לחופת נישואין).
רבי יהודה אומר: אף בבית האירוסין (כשמקדשה) **מברכין אותה** (מברכין כל ברכת חתנים, כדמפרש).

אמר אביי: **וביהודה שנו** (הא דרבי יהודה - ביהודה שנו) **מפני שמתייחד עמה** (באירוסין כדי שיהא לבו גס בה, כדלקמן (יב,א); לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה, דתניא במסכת כלה [פ"א ה"א]: **כלה בלא ברכה - אסורה לבעלה כנדה**).
תניא אידך: **'מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, וברכת אירוסין בבית האירוסין**.

ברכת האירוסין - מאי מברך?

רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי: בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות (מדרבנן; שגזרו על הייחוד של פנויה, ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה, ובברכה, כדפרישית: **כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה**); ואדרבנן נמי מברכין 'וצונו' ואסר לנו, כדאשכחן בנר חנוכה (שבת כג,א) והתיר לנו את (נשותינו) הנשואות (לנו) על ידי חופה וקדושים.

רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה: בא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושים.

מאן דלא חתים - מידי דהוה אברכת פירות (בורא פרי העץ) ואברכת מצות (על השחיטה ועל המילה); דכיון דכולה חדא הודאה היא ואין הפסק בקשה בינתיים - לא בעיא חתימה, כדאמר בערבי פסחים (פסחים קה): ברכת המצות - טעמא מאי? משום דהודאה היא; הא נמי - כולה הודאה היא), ומאן דחתים - מידי דהוה אקידושא (כיון דבלשון קדושה היא - כקידוש היום חתמין בה, כי התם, דבההיא חתמין משום דיש בה הפסק, כגון 'כי הוא יום תחלה למקראי קודש').

תנו רבנן: **'מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה**.

אמר רב יהודה: והוא שבאו (אל המשתה) פנים חדשות (בכל יום, שלא היו שם אתמול).

מאי מברך?

אמר רב יהודה (נראה בעיני סדר ברכות שנסדרו על עסקי הזוג אינו אלא מ'אשר יצר' ואילך, שאותה ברכה מתחלת לדבר בשניהם; 'אשר יצר את האדם' מדבר בזכר): בא"י אמ"ה

(כתובות ח, א)

שהכל ברא לכבודו; ויוצר האדם; ואשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו (מגופו מצלעותיו) בנין עדי עד (היא הנקבה: בנין עדי עד: בנין נוהג לדורות וחוה קרי לה בנין על שם ויבן... את הצלע (בראשית ב, כב)), ברוך אתה ה' יוצר האדם; שוש תשיש ותגל העקרה (ירושלים) בקבוץ בניה לתוכה בשמחה, ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה (לפי שאנו צריכין להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו שנאמר (תהלים קלז, ו) תדבק לשוני לחכי וגו'); שמח תשמח ריעים האהובים (החתן והכלה שהן ריעים האהובים זה את זה) כשמחך יצירך (כמו ששמחת את אדם הראשון) בגן עדן מקדם (דכתיב: ויטע... גן בעדן מקדם וישם שם וגו' (בראשית ב, ח)), ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה (ובאחרונה 'משמח חתן וכלה', לפי ששמחת ברכה הראשונה לא בשמחת חתונה אנו אומרים, שהרי תפלה היא שמתפללים ומברכין שיהו שמחים בהצלחה כל ימיהם; לפיכך אין לחתום בה 'משמח חתם עם הכלה' דמשמע איש באשתו, אלא ברוך ה' משמח את שניהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב; ובאחרונה שבח משמח להקב"ה שברא חתונת דיבוק איש באשה על ידי שמחה וחדוה, לפיכך יש לחתום משמח חתן וכלה שהוא לשון שמחת איש באשה); ברוך אתה ה' אמ"ה אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה, גילה רינה דיצה חדוה אהבה ואחוה ושלוש וריעות; מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם, בא"י משמח חתן עם הכלה.

(שמח תשמח' ברכה לחתן וכלה שיצליחו בשמחה וטוב לב; 'ואשר ברא' לשם כל ישראל; ולפי שהסדר מתחיל מ'אשר יצר' - לפיכך פתח בה ב'ברוך' וחתם בה ב'ברוך', כדרך כל ראשי סדרי ברכות. ו'שוש תשיש' ו'שמח תשמח' - מפני שהן ברכה הסמוכה לחברתה - לא פתח בה ב'ברוך', שכן תיקנו לכל הברכות שסמוכות אחת הראשונה על הסדר; ו'אשר ברא' מפני שהיא נאמרת יחידית ברוב ימי המשתה כשאין שם פנים חדשות - לפיכך אינה מן הסמוכות, והוצרך לפתוח בה ב'ברוך' ולסיים בה ב'ברוך'; אבל 'שהכל ברא לכבודו' אינה מן הסדר, אלא לאסיפת העם הנאספים שם, לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו, ואסיפה זו - כבוד המקום היא, וברכה זו לכך נתקנה; ומשעת אסיפה היא ראויה לברך, אלא מכיון שיש ברכה על הכוס - הזקיקה לסדרה עליו, מידי דהוה אברכת בשמים וברכת על האור במוצאי שבת, דאמרנו (פסחים נד, א; ירושלמי דברכות פ"א, א): רבי מפורן וחזר וסודרן על הכוס, ורבי חייא מכנסן הואיל ויש שם כוס. ולפי שאינה משאר סדר הברכות וכולה הודאה אחת - לא חתמו בה ב'ברוך', מידי דהוה אברכת פירות ומצות; וכן ברכת 'יוצר האדם', שתיקנוה ליצירה ראשונה של אדם הראשון, כדלקמן; אי למאן דאמר 'שתי יצירות הו', אי למאן דאמר 'שתי יצירות עלו במחשבה' ובתר מחשבה אזלינן - מכל מקום אינה מסדר ברכות הזווג, דהא ביצירה הראשונה אכתי נקבה לא הואי!

ואי תימא 'למה היא באה' - מתוך שאנו מברכין על יצירה השניה תקנו אף על הראשונה שהיא עיקר ותחילתו.

לוי איקלע לבי רבי בהלוליה דרבי שמעון בריה, בריך חמש (שהכל, ואשר יצר, ושוש תשיש, שמח תשמח, אשר ברא); רב אסי איקלע לבי רב אשי בהלוליה דמר בריה, בריך שית ('יוצר האדם' הוסיף). לימא בהא קמיפלגי: דמר סבר חדא יצירה הואי (כמאן דאמר בעירובין (יחא) 'ויבן... את הצלע' [בראשית ב, כב]: פרצוף שמתחילת ברייתו נברא שני פרצופין: זכר מלפניו ונקבה מאחור) ומר סבר שתי יצירות הואי (כמאן דאמר זנב היה, וממנו נבראת האשה, והרי כאן שתי יצירות)? לא! דכולי עלמא חדא יצירה הואי: מר סבר בתר מחשבה אזלינן (ששנים עלו במחשבה להבראות ונברא אחד; בעירובין בפרק 'עושין פסין') ומר סבר בתר מעשה אזלינן, כי הא דרב יהודה רמי: כתיב (בראשית א, כו) ויברא אלהים את האדם בצלמו [בצלם אלהים ברא אותו זכר ונקבה ברא אתם] וכתוב (בראשית ה, ב) זכר ונקבה בראם [ויברך אתם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם] - הא כיצד? בתחלה עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף נברא אחד.

רב אשי איקלע לבי רב כהנא. יומא קמא בריך כולהו; מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולהו, ואי לא - אפוישי שמחה בעלמא הוא, מברך 'שהשמחה במעונו' (לקרואין) ו'אשר ברא'; משבעה ועד שלשים - בין אמר להו (לקרואין) "קראתי לכם הלום לסעודה" מחמת הלולא, ובין לא אמר להו "... מחמת הלולא" - מברך 'שהשמחה במעונו'; מכאן ואילך אי אמר להו 'מחמת הלולא' - מברך 'שהשמחה במעונו' ואי לא - לא.

וכי אמר ליה 'מחמת הלולא' - עד אימת? אמר רב פפי משמיה דרבא: עד תריסר ירחי שתא. ומעיקרא (קודם החופה אם הזמין קרואים ואמר להם "מחמת שאני רוצה להכניס בני לחופה") - מאימת (הויא התחלת שמחת חופה, לברך 'שהשמחה במעונו')? אמר רב פפא: מכי רמו שערי באסינתא (יש שורין שעורים בעריבת מים להטיל שֶׁכָּר לצורך חופה; ויש אומרים לשם החתן והכלה זורעין שעורין בעציץ, לומר 'פרו ורבו וצמחו כשעורים הללו'). איני! והא רב פפא איעסק לאבא מר בריה, וברוך משעת אירוסין! שאני רב פפא דהוה טריח ליה (מתוקנים היו לו כל צרכי חופה וסעודה).

רבינא איעסק ליה לבריה (שידך לו אשה) בי רב חביבא, וברוך משעת אירוסין ('שהשמחה במעונו'). אמר: קים לי בגוייהו דלא הדרי בהו; לא אסתייע מילתא והדרי בהו (לא נתנו לו האשה)!

רב תחליפא בר מערבא איקלע לבבל; בריך שית אריכתא (הוסיף דברים על 'שהכל' ועל ברכת יצירה ראשונה, וחתם בהם ב'ברוך') ולית הלכתא כוותיה (כדפירשתי לעיל).

רב חביבא איקלע לבי מהולא (לסעודת מילה), בריך 'שהשמחה במעונו'; ולית הלכתא כוותיה משום דטרידי, דאית ליה צערא לינוקא.

אמר רב נחמן אמר רב: חתנים מן המנין (לקמן מפרש למאי הלכתא) ואין אבלים מן המנין. מיתיבי: 'חתנים ואבלים מן המנין'? מתניתא קא רמית עליה דרב? רב תנא הוא, ופליג!

איתמר: אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: חתנים מן המנין ואין אבלים מן המנין. מיתיבי 'חתנים ואבלים מן המנין'?

(כתובות ח, ב)

כי תניא ההיא - בברכת המזון (להצטרף לשלשה לזמן עליו שהרי הוא חייב בכל המצות); כי קאמר רבי יוחנן - בשורה (כשהיו חוזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו, ומושיבין אותו והן עומדים סביב, ואמרין בסנהדרין (יטא) אין שורה פחות מעשרה).

ואלא הא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: מברכים ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין, וברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המניין' - ברכה בשורה מי איכא?
אלא כי קאמר רבי יוחנן - ברחבה (כשמברין את האבל - סעודה ראשונה משל אחרים, כדאמרין במועד קטן (כז,ב): 'היו מברין אותו ברחבה ומברכין שם ברכת אבלים', כדמפרש לקמיה 'ברוך מנחם אבלים').

ואלא הא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: 'מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה, וחתנים מן המניין, וברכת אבלים בעשרה כל שבעה ואין אבלים מן המניין' - ברכת רחבה כל שבעה מי איכא? משכחת לה בפנים חדשות, כי הא:

דרב חייא בר אבא מקרי [מלמד מקרא ל] בניה דריש לקיש הוה - ואמרי לה מתני [מלמד משנה ל] בריה דריש לקיש הוה - שכיב ליה ינוקא. יומא קמא לא אזל לגביה; למחר דבריה ליהודה בר נחמני מתורגמניה; אמר ליה (למתורגמניה) 'קום, אימא מלתא כל קביל ינוקא (לגד המאורע; דברים נוחמים על מיתת הילד)'. פתח ואמר: (דברים לב, יט) וירא ה' (מה עשו אבות) וינאץ מכעס בניו ובנותיו (שהכעיסוהו וגרמו לו לפקוד על בניהם ובנותיהם): דור שאבות מנאצים להקב"ה - כועס על בניהם ועל בנותיהם ומתים כשהם קטנים.

ואיכא דאמרי (לא תינוק היה המת, אלא) בחור הוה, והכי קאמר ליה (והך קרא אמר: (ישעיהו ט, טז) על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם, כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה; מאי 'ועוד ידו נטויה'?

אמר רב חנן בר רב ('ועוד' דריש כמו 'וְעוֹד': עולמו של אדם): הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה, אלא כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו - אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה (=נטויה) - נהפך עליו לרעה (נהפכת מטוב לרע).

אתא לנחומי - צעורי קמצער ליה (בתמיה: מוכיח על פניו שבשביל עונו מת בנו)!! הכי קאמר ליה: חשיב את לאתפוס אדרא (חשוב אתה למעלה לתופסך ואת בניך בעון הדור, דקיימא לן: בזמן שצדיקים בדור - צדיקים נתפסים על הדור, שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט, ו)). אמר ליה: קום אימא מלתא כנגד שבחו של הקב"ה!

פתח ואמר: (ב'ברוך' פתח בה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם) האל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב נוראות, מחיה מתים במאמרו, עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא"י מחיה המתים. אמר ליה: קום אימא מלתא כנגד אבלים!

פתח ואמר (ברכה הסמוכה לחברתה היא, וכן סדורות על הסדר): אחינו המיוגעים המדוכאים באבל הזה, תנו לבבכם לחקור את זאת: זאת היא עומדת לעד (שהכל מתים ולא תבכו יותר מדאי), נתיב הוא מששת ימי בראשית: רבים שתו, רבים ישתו; כמשתה ראשונים כך משתה אחרונים; אחינו! בעל נחמות ינחם אתכם; ברוך מנחם אבלים.

אמר אביי: 'רבים שתו' לימא, 'רבים ישתו' לא לימא; 'משתה ראשונים' לימא (משתה ראשונים הוא), 'משתה אחרונים' לא לימא!! דארבי שמעון בן לקיש וכן תנא משמיה דרבי יוסי: 'לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן'.

אמר רב יוסף: מאי קרא: [ישעיהו א, ט: לולא ה' צבאות הותיר לנו שריד כמעט] כסדום היינו לעמורה דמינו.

מאי אהדר ליה?

(ישעיהו א, י) שמעו דבר ה' קציני סדום [האזינו תורת אלקינו עם עמרה].

אמר ליה: קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבלים (לויה)!

פתח ואמר: אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים, המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו, שנאמר (בראשית יח, ט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו [ואת ביתו אחרי, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו] -

אחינו! בעל הגמול ישלם לכם גמולכם, ברוך אתה משלם הגמול.

אמר ליה: קום אימא מלתא כנגד כל ישראל!

פתח ואמר: רבון העולמים! פדה והצל, מלט, הושע עמך ישראל מן הדבר ומן החרב ומן הביזה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם; טרם נקרא ואתה תענה, ברוך אתה עוצר המגפה!

אמר עולא, ואמרי לה במתניתא תנא: 'עשרה כוסות תקנו חכמים כבית האבל (להרבות לו בשתיה, כדכתיב (משלי לא, ו) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש): שלשה קודם אכילה כדי לפתוח את בני מעיו (שהיו רגילין להמשיך פרפראות לפני סעודה כגון כיסנין וסופגנין ואיסקריטין ובאותם פרפראות משקין לאבל שלש כוסות), שלשה בתוך אכילה כדי לשרות אכילה שבמעיו, וארבעה לאחר אכילה: אחד כנגד 'הזן' (על כל ברכה שותה הכוס ומזגין לו אחר), ואחד כנגד ברכת הארץ, ואחד כנגד 'בונה ירושלים', ואחד כנגד 'הטוב והמטיב'; הוסיפו עליהם ארבעה: אחד כנגד חזני העיר (תקנו להם ברכה עליו לפי שהיו שמשי העיר להתעסק במתים ובשאר צרכי ציבור), ואחד כנגד פרנסי העיר (שהיו עשירים מבזבזים ממונם לקבורת עניים), ואחד כנגד בית המקדש (תקנו עליו ברכת ניהומים שינחמנו המקום בבניינו מאבלנו, שאלו מתאבלים עליו כעל מת), ואחד כנגד רבן גמליאל (לקמן מפרש); התחילו היו שותין ומשתכרין! החזירו הדבר ליושנה (עשרה כוסות).⁹ מאי 'רבן גמליאל'?

⁹ 8b-----8b

3) HALACHAH: DRINKING WINE IN THE HOUSE OF AN AVEL

OPINIONS: The Gemara says that the Chachamim instituted a custom to drink ten cups of wine in the house of an Avel -- three cups in order to open one's digestive system and arouse his appetite, three cups during the meal to help digest his food, and four cups representing the four Berachos of Birkas ha'Mazon. They later instituted four additional cups for various reasons. When the people in the house of the Avel started getting intoxicated from all of the wine, the Chachamim "returned the situation to its original state."

What is the proper practice according to the Gemara's conclusion, and how is this practice observed today?

(a) RASHI writes that when they "returned the situation to its original state," they annulled the additional four cups of wine that were instituted, and they left the original enactment of drinking ten cups of wine.

(b) The RAMBAN (in TORAS HA'ADAM) and other Rishonim write that after the people started to become intoxicated, the Chachamim annulled the custom of giving wine altogether. Only during the meal would they permit giving wine, because wine during a meal helps digest the food and does not make a person intoxicated (Yerushalmi, cited by Rashbam in Pesachim 117b).

(c) The RAMBAM (Hilchos Avel 13:8) writes that in the house of an Avel, "we do not let anyone drink more than ten cups." It seems that the Rambam understands that the Gemara is not saying that the people in the house of an Avel should drink ten cups, but that the Chachamim made a *limit* to how much they may drink, limiting the amount to ten cups. That is to say, even though the Gemara tells us that wine was created only to provide comfort to Avelim (Sanhedrin 70a), nevertheless the Chachamim did not allow them to drink excessively. (See also Rambam Hilchos Avel 4:6.)

HALACHAH: The SHULCHAN ARUCH (YD 378:8) writes that Avelim should drink wine

only during the meal, and they should not drink enough to become inebriated, but only enough to help digest the food (like the Rambam and Ramban rule).

ד תניא: 'בראשונה היתה הוצאת המת' (שהיו קוברים אותו בכלים יקרים, כגון שיראין וסרקות) קשה לקרוביו יותר ממיתתו, עד שהיו מניחים אותו ובורחין! עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות בעצמו והוציאוהו בכלי פשתן ונהגו כל העם אחריו להוציא בכלי פשתן. ' אמר רב פפא: והאידנא נהוג עלמא אפילו בצרדא בר זוזא (בגד קנבוס שאינו שוה אלא דינר).

אמר רבי אלעזר:

(כתובות ט, א)

האומר "פתח פתוח מצאתי" (וטענת דמים אין לו, כגון שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתולים, כדלקמן (דף י); או שנאבדה ממנו מפה ולא ידע אם היה דם אם לאו; אבל זאת ברורה לו: שפתח פתוח מצא) - נאמן לאוסרה עליו (ואף על פי שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פי - לגבי נפשיה הוי מהימן לשוייה עליה חתיכה דאיסורא; אבל להפסידה כתובתה לא מהימן).

ואמאי (מיתסר עליה אפילו אי מהימנת ליה דנבעלה)? : ספק ספיקא הוא : ספק תחתיו (משנתארסה זינתה) ספק אין תחתיו (אלא קודם שנתארסה זינתה); ואם תמצא לומר תחתיו - ספק באונס (ואנוסה שריא באשת ישראל, כדלקמן (דף נא, ב), מ'והיא לא נתפשה' (במדבר ה, ג)), ספק ברצון! ¹⁰

לא, צריכא באשת כהן (שהאונס אסור בה, הלכך חד ספק הוא). ואיבעית אימא באשת ישראל, וכגון דקביל בה אבוה קידושין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד (ועכשיו היא גדולה, ופיתויה פיתוי ואינו אונס; הלכך חד ספק איכא: ספק אונס ספק רצון, אבל ספק תחתיו ספק אין תחתיו ליכא: שאילו נבעלה קודם לכן היו בתוליה חוזרים, כדתנן במסכת נדה (נדה פירוש הקונטרס מ"ד; דף מד, ב) 'פחות מכאן כנותן אצבע בעין', שהדמעה יוצאת וחוזרת).

מאי קא משמע לן? : תנינא (שאדם נאמן על עצמו לאסור לו את המותר על פיו) : (קידושין פ"ג מ"י) 'האומר לאשה "קדשתיך" והיא אומרת "לא קדשתיני" - היא מותרת בקרוביו' (שהרי אינה מודה בקידושין! ובמסכת קידושין מוקמינן לה באומר "קידשתי בפני עדים והלכו להם למדינת הים") והוא אסור בקרובותיה (באמה ובתה ואחותה, דשוינהו אנפשיה חתיכה דאיסורא) !

מהו דתימא 'התם, דודאי קים ליה (שקידשה), אבל הכא - (אימא מתוך שפנוי היה ואינו בקי) - מיקם הוא דלא קים ליה (כסבור שמצא פתח פתוח, ואינו כן, ולא תיאסר) - קא משמע לן [שאף על פי כן נאמן לאוסרה עליו].

ומי אמר רבי אלעזר הכי (דאשה מזנה נאסרת על פי בעלה)? והאמר רבי אלעזר 'אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי' (שאמר לה "אל תסתרי עם פלוני") וסתירה (שבאו עדים שנסתרה עמו אחר קינוי) וכמעשה שהיה (דבת שבט) ? ותסברא (דהכי אמר רבי אלעזר): מעשה שהיה בקינוי (מי הוה ביה קינוי) וסתירה הוה? ועוד - מי אסרוה (על אוריה? דאילו נאסרה על אוריה - נאסרה אף על דוד, דקיימא לן (סוטה פ"ה מ"א, דף כז, ב): 'כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל') ? הא - לא קשיא (כלומר: משום הא קושיא לא תדחייה לרבי אלעזר): הכי קאמר: אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה כמעשה שהיה, דלא הוה קינוי וסתירה ולא איתסרא.

מכל מקום קשיא: קינוי וסתירה - אין, פתח פתוח לא! ולטעמין - קינוי וסתירה אין, עדים לא! ? (בתמיה: אפילו יש עדים שזינתה - שמא אינה נאסרת בלא קינוי? והא כתיב (דברים כד, א) כי מצא בה ערות דבר; ועוד - הא לא נתפשה אסורה!?)

¹⁰ Kesuvos 009: "Rov" being applied to time: the Kollel wrote:

APPLYING A "ROV" TO TIME: QUESTION: The RASHASH asks a basic question about the Safek whether the wife was Mezaneh before or after the Eirusin ("Tachtav or Eino Tachtav"). Why don't we simply follow the principle of "Rov" and assume that the Be'ilah occurred during the longer of the two time-periods! That is to say, if she was unmarried for most of her life, we should assume that the Be'ilah occurred during the time period when she was unmarried!

ANSWER: We cannot apply a "Rov" to time. There is a general principle in the laws of "Rov" that when the subject of the doubt involved is "Kavu'a" -- that is, where the Safek arises about the status of an object that is immobile and established in its place -- "Rov" does *not* apply. Therefore, when it comes to a question of which day an act occurred on, we cannot apply "Rov" to days and say that certain days are in the majority and thus the act happened on those days. (In other words, Rov can only determine what person or object *did* an act, not *to whom* the act was done or *when* it was done.)

אלא הכי קאמר: אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד (דיליף (סוטה דף ג,ב) דבר דבר מממון נאמר כאן כי מצא בה ערות דבר ונאמר להלן על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר [דברים יט,טו], מה דבר האמור להלן עדים שנים, אף כאן עדים שנים), אלא בשני עדים. וקינוי וסתירה (אם יש עדים שקינא לה ויש עדים שנסתרה אחר קינוי) - אפילו בעד אחד נמי (אפילו אין בטומאה אלא עד אחד - נאמן, דכתיב (במדבר ה,ג) ועד אין בה; ואמר מר (סוטה דף ב,ב): 'כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שנים' וקאמר רחמנא 'עד אין בה': [אין בה] תרי אלא חד, והיא לא נתפשה - אסורה, שרגלים לדבר שזינתה, שהרי קינא לה ונסתרה, ועד אחד מעידה שהיא טמאה) ופתח פתוח - כשני עדים דמי (ומהשתא לא תקשי לך דרבי אלעזר דפתח פתוח לאוסרה על עצמו כשני עדים דמי שהרי דבר ברור הוא לו שנבעלה).

וכי תימא 'מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה (על דוד: שהרי עדים הרבה ידעו)?' - התם אונס הוה. ואיבעית אימא כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

(כתובות ט,ב)

כל היוצא למלחמת בית דוד - גט כריתות כותב לאשתו (שאם ימות במלחמה יהא גט מיום כתיבתו, והרי מת אוריה במלחמה) דכתיב (במלחמת שאול) [שמואל א יז,יח] ואת עשרת חרצי החלב האלה תביא לשר האלף] ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערובתם תקח (ודוד למד מישא אביו להנהיג שאף היוצאין למלחמותיו עושין כן): מאי 'ואת ערובתם תקח'? תני רב יוסף: דברים המעורבין בינו לבינה (אלו קדושין; 'תקח': תטול מביניהם על ידי גט).

אמר אביי: אף אנן נמי תנינא (דטוען 'פתח פתוח מצאתי' אסרה עליו, ולא אמרינן לא קים ליה): 'בתולה נשאת ליום הרביעי' - ליום רביעי - אין, ליום חמישי לא?! מאי טעמא? משום איקרורי דעתא (עד שני בשבת הבאה); ולמא (קפדי רבנן אי מקררא דעתייה)? אי למיתב לה כתובה - נתיב לה (מה לנו להפסידה והרי הוא נותן מדעת)! אלא לאוסרה עליו (הוא דקפדינן, שלא יתקור דעתו ויקיים את האסורה לו; אלמא כי אתי וטעין - אסרינן לה עליה). ודקא טעין טענה - מאי לאו דקטעין טענת פתוח! לא, דקטעין טענת דמים (דטענה מבוררת היא וליכא למימר 'לא קים ליה', אבל ב'פתח פתוח' - אימא לך לא קים ליה).

אמר רב יהודה אמר שמואל: האומר "פתח פתוח מצאתי" נאמן להפסידה כתובתה (על פי עצמו; וטעמא לקמן מפרש: חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה).

אמר רב יוסף: מאי קא משמע לן?: תנינא: 'האוכל אצל חמיו (בימים שבין אירוסין לנשואין) ביהודה שלא בעדים - אינו יכול לטעון טענת בתולים (כשתכנס לחופה), מפני שמת' אחד עמה (ביהודה היו מיחדין אותם כדי שיהא לבו גס בה)'; ביהודה הוא דלא מצי טעין, הא בגליל מצי טעין, ולמאי? אי לאוסרה עליו - ביהודה אמאי לא (האומר "פשיטא לי שלא באתי אליה"; והא, ודאי מאחר זינתה - שוייה עליה חתיכה דאיסורא - מה לי גליל מה לי יהודה)? אלא - לאו להפסידה כתובתה (וביהודה לא מפסידה על פיו, דאמרינן הוא בא עליה בארוסין; ובגליל מצי טעין, דהא לא נתייחד) ודקא טעין טענה - מאי לאו דקא טעין טענת "פתח פתוח" (דאף על גב דאין עדים בדבר זה, ולא טענה מוכחת, אלא עליה סמיכין, דאמרינן: אי לאו דקושטא הוא - לא היה מפסיד סעודתו; ואם היה שונאה מתחלה - היה מגרשה ולא טרח בסעודת נשואין! ומיהו ביהודה לא מהימן: שמא בעל בימי אירוסין ושכח, או הערה בה מתוך חבתה ולא ידע ששיבר בתוליה!) לא, דקא טעין טענת דמים (לעולם אימא לך בדבר שאינו יכול לבררו אינו נאמן להפסיד כתובתה; ודיוקא דמתניתין, דדייקין: הא בגליל מצי טעין - דטעין טענת דמים, וכגון שהיו להם שושבינים שמשמשו אותן ולא נעשית אונאה בדבר, ולא דאה, ואיבד וטענה ברורה היא).

(כתובות י,א)

איתמר: אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר: 'חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולא למנה מנה, והם האמינוהו: שאם אמר "פתח פתוח מצאתי" - נאמן' (כלומר: אי הואי כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה, אבל כתובתה - חכמים תיקנוה: הם אמרו והם אמרו: הם שתיקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה אף בטענת פתח פתוח). אם כן (שבידו להפקיעה), מה הועילו חכמים בתקנתם (שתקנו לה כתובה)?

אמר רבא: חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה (אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת: שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם, אלא היה מגרשה מתחילה).

תנא: 'הואיל וקנס חכמים הוא - לא תגבה אלא מן הזיבורית'!
'קנסא' ? מאי 'קנסא' (כלומר מאי פשע דקא קנסינן ליה) ? אלא אימא
'הואיל ותקנת חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית' (אם
באת לגבות כתובתה ויש לו עידי חזבורית ובינונית - אינה יכולה לומר "תן לי עידי או בינונית
בשוויה" אלא אם בא ליתן לה זיבורית בשוויה - יתן);

רבן שמעון בן גמליאל אומר: כתובת אשה מן התורה (מ'כסף ישקול'
כדלקמן) !

ומי אמר רבן שמעון בן גמליאל הכי ? והתניא [מכילתא דרבי ישמעאל משפטים מסכתא
דניקין פרשתא יז:] : ' (במפתח נאמר) [שמות כב, טז:] אם מאן ימאן אביה לתתה לו] כסף ישקול כמוהר הבתולות
- שיהא זה כמוהר הבתולות (האמור במאנס את הבתולה (דברים כב, כט): קנסו הכתוב
חמישים כסף בשביל מוהר בתוליה) ומוהר הבתולות כזה (הקיש הכתוב קנס המפתח לקנס
האונס מה להלן חמישים אף כאן חמישים, ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול אף להלן שקלים דלא
תימא מעות); מכאן (מדקרי לה מוהר) סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה;
רבן שמעון בן גמליאל אומר: כתובת אשה אינה מדברי תורה אלא
מדברי סופרים'.

איפוך [את דברי תנא קמא בדברי רבן שמעון בן גמליאל].

ומאי חזית דאפכת בתרייתא? איפוך קמיתא!

הא שמעינא ליה לרבן שמעון בן גמליאל דאמר 'כתובת אשה
מדאורייתא', דתנן: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: נותן לה
ממעות קפוטקיא' (בפרק בתרא פ"ג מ"א) תנן: 'נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא - נותן לה ממעות
ארץ ישראל - שהן קלות; נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י - נותן לה ממעות ארץ ישראל' מנין הכתוב
בכתובה, דאזלינן לקולא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נותן לה ממעות קפוטקיא שנשתעבד בהן כשאר מלוה,
דקסבר כתובה דאורייתא).

ואי בעית אימא: כולה רבן שמעון בן גמליאל היא, וחסורי
מיחסרא והכי קתני: 'מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה;
כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים שרבן שמעון
בן גמליאל אומר: כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי
סופרים'.

ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה "פתח פתוח מצאתי". אמר
ליה רב נחמן: אסבוהו כופרי (הלקוהו מלקיות במקלות חריות של דקל שיש בהן עוקצין;
כמין קוצין, כדאמרינן בסוכה (לגא) 'זאימא כופרא' - דרכיה דרכי נועם כתיב (משלי ג, יז)) מברכתא
חביטא ליה (זונות העיר הזאת - ששמה 'מברכתא' - חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות - מאחר שהוא
בקי בפתח פתוח).

והא רב נחמן הוא דאמר 'מהימן' ?

מהימן - ומסבינן ליה כופרי.

רב אחאי משני: כאן בבחור כאן בנשוי (בחור לא מהימן, ומסבינן ליה כופרי על
שמעיז פניו; נשוי מהימן ולא מסבינן ליה כופרי).

ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל, אמר ליה "פתח פתוח מצאתי".
אמר ליה: שמא הטייתה? אמשול לך משל למה הדבר דומה: לאדם שהיה
מהלך באישון לילה ואפילה; היטה (כשהגיע לפתח ביתו הסגור ויש בו דבר מעכו
מלפתוח וכשמטין אותו לצדדין נפתח) - מצאו פתוח, לא היטה מצאו נעול.
איכא דאמרי (בלא מתכוין לא שכיח הטיה, ולא אמרינן שמא הטה אלא) הכי אמר ליה (כך
בדקו): שמא במזיד הטייתה ועקרת לדשא ועברא (עקרת הדלת והבריח) ? אמשול
לך משל למה הדבר דומה: לאדם שהוא מהלך באישון לילה ואפילה
היטה במזיד (במתכוין ובכח) מצאו פתוח, לא היטה במזיד - מצאו נעול!

ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל בר רבי, אמר ליה: "רבי! בעלתי
ולא מצאתי דם!" אמרה לו: "רבי - בתולה הייתי!" אמר להם:
הביאו לי אותו סודר; הביאו לו הסודר, ושראו במים וכבסו,
ומצא עליו כמה טיפי דמים (שהיו טיפי הדמים מכוסים בשכבת זרע); אמר לו: לך
זכה במקחך.

אמר ליה הונא מר בריה דרבא מפרזקיא לרב אשי: אנן נמי נעביד
הכי ! ?

אמר ליה

(כתובות י, ב)

גיהוץ (באבן הזכוכית) שלנו ככיבוס שלהם (שהיו מימיהם יפים לכבס; או סמנין יפים היו להן לכבס; וכיבוס שלנו אין הבגד מלובן עד שיהיה מגוהץ) ! ואי אמרת ניעבד גיהוץ - מעברא ליה חומרתא (שפשוף האבן מעביר את הדם) (חומרתא = אבן, כדאמרין בגיטין (ס,ב) 'ונזדהר בחומרתא דנפק מיניה': אבן הנמצאת באמה מחמת חולי).

ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל בר רבי, אמר ליה: "רבי! בעלתי ולא מצאתי דם" ! אמרה ליה: "רבי! עדיין בתולה אני" ! אמר להן: הביאו לי שתי שפחות, אחת בתולה ואחת בעולה. הביאו לו, והושיבן על פי חבית של יין: בעולה ריחה נודף (מפיה מריחין ריח היין שנכנס לה דרך פתח הפתוח), בתולה אין ריחה נודף; אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף. אמר לו: לך זכה במקחך.

ונבדוק מעיקרא בגווה? גמרא הוה שמיע ליה (שעשו כן לבנות יבש גלעד, במסכת יבמות (ט,ב)), מעשה לא הוה חזי,

וסבר דלמא לא קים ליה בגווה דמלתא שפיר, ולא אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל.

ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל הזקן, אמר לו: "רבי! בעלתי ולא מצאתי דם" !; אמרה לו: "רבי! ממשפחת דורקטי אני, שאין להן לא דם נדה ולא דם בתולים!"

בדק רבן גמליאל בקרובותיה ומצא כדבריה; אמר לו: לך זכה במקחך! אשריך שזכית למשפחת דורקטי!

מאי 'דורקטי'?

דור קטוע (שאין להם לא דם נדה ולא דם בתולים).

אמר רבי חנינא: תנחומים של הבל ניחמו רבן גמליאל לאותו האיש, דתני רבי חייא: 'כשם שהשאור יפה לעיסה - כך דמים יפים לאשה' (למהר לה הריון); ותנא משום רבי מאיר: 'כל אשה שדמיה מרובין - בניה מרובים'.

אתמר: רבי ירמיה בר אבא אמר: 'זכה במקחך' אמר ליה; ורבי יוסי בר אבין אמר 'נתחייב במקחך' אמר ליה (על כרוחן תקבל חובה הבאה לך במקחך, לשון 'אין חבין לאדם' (לקמן יא,א); דבר שהוא לרעתו קרוי 'חובה').

בשלמא למאן דאמר 'נתחייב' - היינו דרבי חנינא, אלא למאן דאמר 'זכה' - מאי זכותא?

דלא אתי לידי ספק נדה.

ההוא דאתא לקמיה דרבי, אמר ליה: "רבי! בעלתי ולא מצאתי דם" !; אמרה לו: "רבי! עדיין בתולה הייתי" !; ושני בצורת הוה; ראה רבי שפניהם שחורים (מחמת רעבון); צוה עליהן והכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחדר בעל ומצא דם; אמר לו: לך זכה במקחך!

קרי רבי עליהם [איכה ד,ח:חשך משחור תאמרם לא נכרו בחוצות] צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ ('צפד עורם' דונש פירש כמו 'דבק עורם על עצמם' ומנחם פירש 'שחור עורם').

משנה:

בתולה - כתובתה מאתים, ואלמנה מנה; בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין (בין בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין, וחזרה ונשאת) - כתובתן (מן השני) מאתים (שהרי בחזקת בתולה היא נשאת לו) ויש להן טענת בתולים (אם לא מצאה השני בתולה - אבדה כל כתובתה, דמקח טעות היא לו).

גמרא:

מאי 'אלמנה'?

אמר רב חנא בגדתאה (דמן בגדת): 'אלמנה' - על שם מנה (שאם נשאת משנתאלמנה - אין לה כתובה אלא מנה).

אלמנה מן האירוסין מאי איכא למימר?

איידי דהא קרי לה 'אלמנה' - הא נמי קרי לה אלמנה.
אלמנה דכתיבא באורייתא (ועדיין לא נתקנו כתובות) - מאי איכא למימר?
דעתידין רבנן דמתקני לה מנה.
ומי כתב קרא לעתיד (לקרות על שם דבר העתיד)?
אין, דכתיב (בראשית ב,יד) ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההולך קדמת אשור [והנהר הרביעי הוא פרת], ותנא רב יוסף: אשור זו סליקא (שם עיר); ומי הואי (העיר בנויה בבריאת עולם, דכתיב ההולך קדמת אשור)? אלא דעתידה - הכא נמי דעתידה.

ואמר רב חנא בגדתאה: מטר משקה מרוה ומזבל (את הארץ) ומעדן (נותן עדנה וחיו בפירות) וממשיך (ולא מאותיות דריש הכי אלא לפום סברא).
אמר רבא בר רבי ישמעאל, ואיתימא רב יימר בר שלמיא: מאי קרא?
(תהלים סה,יא) תלמיה (של ארץ ישראל) רוה נחת גדודיה ברביבים תמוגגנה ('רוה' - הרי משקה ומרוה; 'תמוגגנה' - הרי מזבל מעדן וממשיך את הפירות; נפקא מצמחה תברך; 'תמוגגנה': דישטנפי"ר [למזוג, לערבב בנוזל]) צמחה תברך.

אמר רבי אלעזר: מזבח - מזיח (קא סלקא דעתא מזיח עונות) ומזין (בזכות הקרבנות העולם נזון שהקרבנות באין מן המזון וגורמין לו ברכה) מחבב (את ישראל אל אביהם) מכפר.
היינו 'מכפר' היינו 'מזיח' (הי ניהו מזיח הי ניהו מכפר)?
מזיח גזירות (רעות מעל ישראל) ומכפר עונות.

ואמר רב חנא בגדתאה: תמרי משחנן (מחממות) משבען משלשלן (שלשול) מאשרן (מחזיקות כח, כמו אשור חמוץ (ישעיהו א,יז)) ולא מפנקן (אינן מרבות אסטיניסא על הלב; וכלן לשבח).

אמר רב: אכל תמרים - אל יורה (שום הוראה, לפי שטורדות דעתו כשיכור).
מיתבי: 'תמרים: שחרית וערבית יפות' (כללא דמילתא: לאחר אכילה יפות: שחרית דרכן של בני אדם בפת שחרית, כדאמר ב'המקבל' (בבא מציעא קז,ב); ערבית - לאחר אכילה) כמנחה - לעות (שהן קודם אכילה לאחר שינת הצהרים); כצהריים (לאחר הסעודה שאכל ושבע) - אין כמותן (וטובות יותר מערבית, לפי שאינו מעוכב ביום מליך לשדות לבית הכסא בכל עת שירצה, אבל בלילה טורח הוא לו), ומבטלות שלשה דברים: מחשבה דעה (דאגה לפי שמשמחות את הלב וצהרים שעת אורה וצהלה היא) וחולי מעים, ותחתוניות!?
מי אמרינן דלא מעלו? עלויי מעלו, ולפי שעתא טרדא מידי דהוה אחמרא; דאמר מר 'השותה רביעית יין - אל יורה'.
ואיבעית אימא לא קשיא: הא מקמי נהמא הא לבתר נהמא, דאמר אביי: אמרה לי אם 'תמרי מקמי נהמא - כי נרגא לדיקולא; בתר נהמא - כי עברא לדשא' (מחזיקות את הגוף ככריח את הדלת) '1
'דשא' - אמר רבא: 'דרך שם'; 'דרגא' - אמר רבא 'דרך גג';
'פוריא' - אמר רב פפא: שפרין ורביין עליה.

אמר רב נחמן בר יצחק:

(כתובות דף יא, א)
אף אנו נאמר (אף אנו נדרוש את השמות): (מה לשון) איילונית (שקראו חכמים לאשה שאינה ראויה לילד)? - דוכרנית (לשון אילתמים דמתרגמינן 'דכר שלים' (ויקרא ה,טו):) דלא ילדה (הרי היא כאיל שאינו יולד).

משנה:
הגירות והשבוייה והשפחה שנתגיירו ושנפדו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד - כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולין.

גמרא:
אמר רב הונא: גר קטן (אם אין לו אב, ואמו הביאתו להתגייר) מטבילין אותו (דאין לך גר בלא מילה וטבילה) על דעת בית דין (שלשה יהו בטבילתו, כדין כל טבילת גר שצריכים שלשה; והן נעשין לו אב, והרי הוא גר על ידיהן, ומגענו ביין כשר).

מאי קא משמע לן? דזכות הוא לו, וזכין לאדם שלא בפניו? תנינא
[עירובין פ"ז מ"א]: 'זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא
בפניו'!?

מהו דתימא עובד כוכבים - בהפקירא ניהא ליה (וחוב הוא לו, ואין אדם נעשה
שליח לאדם לחובתו שלא בפניו, כלומר שלא מדעתו, וקטן לאו בר דיעה הוא), דהא קיימא לן
(בפרק קמא דגיטין יג,א) דעבד ודאי בהפקירא ניהא ליה (נוח לו להיות עבד ויהא מותר
בהפקר זימת השפחות, מהיות בן חורין להיות מותר בבת ישראל, דלא זילא ליה ולא שכיחא ליה להפקירא)
- קא משמע לן (הכא דגבי עובד כוכבים קטן - לא אמרין הכי): דהני מילי (דניחא ליה
בהפקירא) - גדול (שגדל [במדות] הפקירות), דטעם טעם דאיסורא, אבל קטן -
זכות הוא לו.

לימא מסייע ליה: 'הגירות והשבויה והשפחה שנתגיירו ושנפדו
ושנשתחררו פחותות מכנות שלש שנים ויום אחד' - מאי לאו
דאטבלינהו על דעת בית דין?!
לא; הכא במאי עסקינן? - בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו,
דניחא להו במאי דעביד אבוהון.

אמר רב יוסף: הגדילו (קטנים שנתגיירו ואפילו עם אביהן) - יכולין למחות
(ולומר "אי אפשינו להיות גרים", וחוזרין לסורן ואין לנו לענשן בבית דין להיות כישראל מומר* ואפילו ידינו
תקיפה; ואם קדש אשה משמיחה - אינה צריכה גט [ברש"י המודפס מילים אלה כאן, איך מקומם הנכון - כפי
הסידור]).

איתיביה אביי: 'הגירות והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו
ושנשתחררו פחותות מכנות שלש שנים ויום אחד' - כתובתן מאתים'¹¹
- ואי סלקא דעתא 'הגדילו יכולין למחות' יהבינן לה כתובה,
דאזלה ואכלה בגיותה?
לכי גדלה (לא יהבינן לה עד שתגדיל).

תוספות ד"ה לכי גדלה - וא"ת והלא כבר גדולה היא שהיא נערה כיון שהיא בת קנס [שקנס יש
בנערה דוקא]! ומפרש ר"י לכי גדלה ונהגה מנהג יהודית.

'לכי גדלה' - נמי ממחייא ונפקא!
כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה - שוב אינה יכולה למחות (ואם
מיחתה - הרי היא כישראל מומרת ליענש בכל עונשי בית דין).

מתיב רבא (כתובות פ"ג מ"א): 'אלו נערות שיש להן קנס: הבא על הממזרת
(ואף על גב דלא קרינן ביה ולו תהיה לאשה [דברים כב, פסוקים יט, כט] שהרי אינה ראויה לקיימה - אפילו הכי יש
לה קנס, כדלקמן) ועל הנתינה ועל הכותית ועל הגירות ועל השבויה ועל
השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מכנות שלש שנים

¹¹ Kesuvos 011: Kidushin of a Giyores Ketanah

Reuven Miller <millerr@mail.biu.ac.il> asked:

The discussion in the gemarra (kesuvos 11a) revolves around the kesuba given to a katana who was converted as a child [and got married before she became a Gedolah].

If she is a gioress she has no halachic father or brother. Who then could marry her off as a katana?

The Kollel replies:

In Even ha'Ezer 155 the majority view is that a Ketanah can marry herself off after age six, based on the Girsas of the Rif and Rambam in Gitin 65a. However according to the minority view your point is valid.

Dov Zupnik

See our Insights to Yevamos 107:1a, where we quoted the TZAFNAS PANE'ACH (Hilchos Ishus 4:7) who cites Rashi in Gitin (65a, DH u'Chenegdan), and in Kidushin (44b, DH Ma'aseh Yesomah) that says explicitly that a Ketanah can be Mekadesh herself -- at least when she is a "Yesomah" (even a Yesomah b'Chayei ha'Av). This seems clear from Yevamos 108a also, where it discusses a Ketanah who "accepts [on her own] a Kidushin."

-Mordecai Kornfeld

נראה שמוכרחים לומר שנישואי הגירות הקטנה גם על ידי אביה הם רק נישואין
מדרבנן, ולפיכך יכולה למאן! ואם תמאן וגדלה - נותנים לה כתובה מאתים,
ולפי הגמרא כאן, אם מחתה בקטנותה לא יתנו לה, אך לאחר שגדלה יתנו לה;
ואם רק אחר כך נודע לה שגיירה בקטנותה - יכולה למחות, ותשאר עם הכסף
שקבלה כאשר גדלה!

ויום אחד יש להן קנס (חמישים כסף אם יאנסו) - ואי אמרת 'הגדילו יכולין למחות' - יהבינן לה קנס דאזלה ואכלה בגיותה? לכי גדלה.
 'לכי גדלה' נמי ממחיא ונפקא!!
 כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות.
 אביי לא אמר כרבא (דמותיב מקנסא, דקסבר לאו תיובתא היא): התם קנסא היינו טעמא: שלא יהא חוטא נשכר (להפטר);
 רבא לא אמר כאביי (דמותיב מכתובה): כתובה (דהתם טעמא מאי תקינו לה רבנן כתובה)
 - היינו טעמא: שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (וכל זמן שלא מיחתה - גיורת היא ועבדינן לה תקנתא).

משנה:
 הגדול שבא על הקטנה (פחותה מבת שלש שאין ביאתה ביאה, שהרי בתוליה חוזרין), וקטן (פחות מכן תשע שאמרו חכמים אין ביאתו ביאה) שבא על הגדולה, ומוכת עץ (שנתקע לה עץ באותו מקום) - כתובתן מאתים (אם נשאו לאיש אחרי כן - לא אבדו בכך את כתובתן אם נשאה סתם ולא פירש לה כלום), דברי רבי מאיר.
 וחכמים אומרים: מוכת עץ - כתובתה מנה; בתולה (שהיא) אלמנה, (או) גרושה וחלוצה (או חלוצה) מן הנישואין (כגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת שלא נבעלה, אם ניסת לאחר סתם) - כתובתן מנה (דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה)

(כתובות יא, ב)

[המשך המשנה]

ואין להן טענת בתולים (אין יכול להפסידה אותה מנה ולומר "בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות").
 הגיורת והשבוייה והשפחה שנתגיירו ושנפדו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד - כתובתן מנה ואין להן טענת בתולין.

גמרא:

אמר רב יהודה אמר רב: קטן הבא על הגדולה - עשאה מוכת עץ (נהי דאין ביאתו ביאה - מיהו לא גרע מעץ הנתקע; ולרבנן, דפליגי אמוכת עץ - כתובתה מנה; וכן לענין כהן גדול דתנן 'יבמות נטא') לא ישא את מוכת עץ - הא נמי אסירא ליה).
 כי אמריתה קמיה דשמואל אמר: אין מוכת עץ בבשר (גירסת רש"י: אין מוכת עץ בבשר אדם; ואי בעולה לא הויא - מוכת עץ נמי ליתא).
 איכא דמתני לה להא שמעתא באפי נפשה (בלא גברי; דלא אמר רב יהודה משמיה דרב ומשמיה דשמואל אלא אינהו גופייהו איפלוג בה): קטן הבא על הגדולה: רב אמר: 'עשאה מוכת עץ' ושמואל אמר: 'אין מוכת עץ בבשר'.
 מתיב רב אושעיא: 'גדול שבא על הקטנה וקטן הבא על הגדולה ומוכת עץ' - כתובתן מאתים, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: מוכת עץ כתובתה מנה' (ומדפליגניהו תנא לתרתי ולא איפלוג רבנן אלא במוכת עץ - שמעת מינה אין מוכת עץ בבשר).

אמר רבא: הכי קאמר: גדול הבא על הקטנה - ולא כלום (אינה ביאה לדברי הכל; הלכך כתובתה מאתים, ולא איפלוג רבנן עלה): דפחות מכאן כנותן אצבע בעין דמי (דתנן במסכת נדה (פ"ה מ"ד; דף מג-מד) גבי בת פחותה משלש שנים ויום אחד: מה הדמעה היוצאת על ידי אצבע באה אחרת תחתיה - אף בתולים של פחות מכן חוזרין אחרים תחתיהם); וקטן הבא על הגדולה - עשאה מוכת עץ (מוכת עץ היא זו, וכתובתה מאתים - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: כל מוכת עץ כתובתה מנה, והא נמי דקא משוית לה מוכת עץ - כתובתה מנה); ומוכת עץ גופא פלוגתא דרבי מאיר ורבנן.

אמר רמי בר חמא:

מחלוקת כשהכיר בה (כשכנסה וכתב לה כתובה - היה יודע שהיא מוכת עץ): דרבי מאיר מדמי לה לבוגרת (דקיימא לן שכלו בתוליה במסכת יבמות (דף נט), דקתני 'בבתוליה' [ויקרא כא, ג] - פרט לבוגרת שכלו בתוליה; ואפילו הכי כתובתה מאתים), ורבנן מדמו לה לבעולה; אבל לא הכיר בה - דברי הכל ולא כלום (דמקח טעות הוא, ואפילו מנה אין לה).
 ורבי מאיר אמאי מדמי לה לבוגרת - נדמייה לבעולה?
 בעולה - איתעביד בה מעשה בידי אדם, הא - לא איתעביד בה מעשה בידי אדם.
 ורבנן - אדמדמו לה לבעולה - נדמייה לבוגרת?

בוגרת - לא איתעביד בה מעשה כלל, הא - איתעביד בה מעשה; אבל לא הכיר בה - לדברי הכל ולא כלום.

מתיב רב נחמן (משנתנו היא): '(הנושא את האשה בחזקת בתולה, ולא מצא לה בתולים); היא אומרת: "מוכת עץ אני", והוא אומר: "לא כי, אלא דרוסת איש את"! : רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת.' (שמע מינה אית לה כתובה: או מנה או מאתים; דאי לית לה - מאי 'נאמנת' דקאמר רבן גמליאל? אלמא מוכת עץ שלא הכיר בה - יש לה כתובה, תיובתא דרמי בר חמא, דאמר 'לא הכיר בה - דברי הכל ולא כלום')! ?

אלא אמר רבא: בין הכיר בה ובין לא הכיר בה לרבי מאיר מאתים (ומתניתין), דקתני 'זיא אומרת' מוכת עץ אני' וקא תבעה מאתים - רבי מאיר היא), לרבנן: הכיר בה - מנה (ומתניתין דהכא דקתני 'זחכמים אומרים מוכת עץ... מנה' - כשהכיר בה); לא הכיר בה - ולא כלום (והא לא מצינו למימר לרבי מאיר 'הכיר בה מאתים לא הכיר בה מנה', דאי במקח טעות מחזקינן ליה משום דלא הכיר בה - לית לה מיד; ואי לאו מקח טעות הוא - אין חילוק בין הכיר ללא הכיר).

והדר ביה רבא (והדר ביה רבא גרסינן, ולא גרסינן 'מההיא'; והדר ביה רבא ממאי דאמר 'לרבנן לא הכיר בה ולא כלום', אלא: בין הכיר בין לא הכיר - יש לה מנה לרבנן, ומאתים לרבי מאיר; ומתניתא דהתם - דברי הכל), דתניא:

'כיצד הוצאת שם דע (ליענש מאה כסף אם שקר וליסקל אם אמת היה)? - בא לבית דין (זקוק לבוא לבית דין) ואמר פלוני: "לא מצאתי לבתך בתולים"! אם יש עדים שזינתה תחתיו - יש לה כתובה מנה.' 'אם יש עדים שזינתה תחתיו' - בת סקילה היא?! הכי קאמר: אם יש עדים שזינתה תחתיו - בסקילה; זינתה מעיקרא - יש לה כתובה מנה.

ואמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת: זאת אומרת: כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה - יש לה כתובה מנה. ומתיב רב נחמן [כתובות פ"א מ"ו]: 'הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים; היא אומרת: "משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו' (מזלך גרם כאדם שהמטר בא וסוחף את זריעתו ועוקרה)', והוא אומר: "לא כי אלא עד שלא אירסתין, והיה מקחי מקח טעות" [רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת; רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין, אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתביא ראיה לדבריה] ולית לה כלל; ואמר להו רב חייא בר אבין: אפשר רב עמרם וכל גדולי הדור יתבי כי אמר רב ששת להא שמעתא (להאי 'זאת אומרת' דלעיל, דיש לה כתובה מנה), וקשיא להו (הא דאיתבין) ושני: מאי 'מקח טעות'? נמי ממאתים! אבל מנה אית לה! ואת אומרת 'לית לה כלל'?

ואמר רבא: מאן דקא מותיב - שפיר קא מותיב: 'מקח טעות' - לגמרי משמע (ואין לה כלום); (ואקשינן לרבא): ואלא קשיא הך (הך דלעיל, דקתני 'זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה') - תריץ (לההיא דלעיל ד'יצד הוצאת שם דע' - תירוץ דתרצת לה לא תתרצה הכי, אלא) ואימא הכי: 'אם יש עדים שזינתה תחתיו - בסקילה; זינתה מעיקרא - ולא כלום; נמצאת מוכת עץ יש לה כתובה מנה' (נמצאת - לא הכיר בה משמע, וקא מתרץ רבא: יש לה כתובה מנה); והא רבא הוא דאמר: 'לרבנן לא הכיר בה ולא כלום'! אלא שמע מינה הדר ביה רבא מההיא (דלעיל, דהא איהו אמר 'לרבנן ולא כלום'; ורבי מאיר נמי לא תוקמה, דהא רבי מאיר 'מאתים' קאמר).

תנו רבנן: 'כנסה ראשון לשום נישואין, ויש לה עדים שלא נסתרה; אי נמי נסתרה ולא שהתה כדי ביאה - אין השני יכול לטעון טענת בתולים (רבנותא אשמעינן: דאפילו הכי [יש לה עדים שלא נסתרה] - אין השני יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה ולימא מקח טעות הוא) שהרי כנסה ראשון (ועליו לדעת שנבעלה).

(כתובות יב, א)

אמר רבא: זאת אומרת: כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה - יש לה כתובה מנה (דהא ודאי בחזקת בתולה כנסה, דטמך אעדים, וקאמר אין יכול להפסידה מנה הראוי לאלמנה מן הנישואין)! ?

רב אשי אמר: בעלמא לעולם אימא לך 'לית לה כלל', ושאי הכא: שהרי כנסה ראשון.

וּנִיחוּשׁ שְׁמָא תַּחְתִּיּוֹ זִינְתָהּ (אִמְתַּנִּיתִין פִּרִיךְ, דְּקַתְנִי אִין הַשְׁנִי יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים) וְלֹא מְזַקִּינֵן לִיה לְבָא לְבֵית דִּין וְלֹא יִתְבָּרַר הַדְּבַר אִם תַּחְתִּיּוֹ זִינְתָהּ אִם לֹא, וְשִׁמְאָא אֲסוּרָה הִיא לֹוּ בְשִׁלְמָא אַהֲנֵךְ דְּלַעֲלִי, דְּאִמְרוּ 'כְּנֶסֶה בַּחֲזָקָת בְּתוּלָה וְנִמְצָאָת בַּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה' - לֹא מְקַשִּׁינָן, דְּאִיכָא לְמִימַר כְּשָׁבָא לְבֵית דִּין, וּבִּאֲדָם עֵדִים שְׁזִינְתָהּ קוּדְם לִכְן; אֲבָל הַכָּא קַתְנִי אִין יָכוֹל לִטְעוֹן 'מִתּוֹךְ כֵּךְ לֹא יָבֵא לְבֵית דִּין' ? !

אִמְרֵ רַב שְׂרַבְיָא: כְּגוֹן שְׂקִידֵשׁ וּבַעַל לֹאֲלֹתֵר (וְלֹא גִרְסִינָן 'כְּשָׁקִידֵשׁ לֹאֲלֹתֵר וּבַעַל לֹאֲלֹתֵר'; שְׁלֹא פִירֵשׁ מִמֶּנָּה בִּין קִידוּשִׁין לְבַעֲיָלָהּ, דּוּדְאִי לֹא תַּחְתִּיּוֹ זִינְתָהּ).

וְאִיכָא דְּמַתְנִי לָהּ (לְהָא דְּרַבָּא וּרְבִּי אֲשִׁי וּרְבִּי שְׂרַבְיָא) - אִמְתַּנִּיתִין: 'בְּתוּלָה, אֲלֻמָּנָה, גְּרוּשָׁה, חֲלוּצָה מִן הַנִּישׁוּאִין - כְּתוּבָתָן מִנָּה, וְאִין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִין':

'בְּתוּלָה מִן הַנִּישׁוּאִין' הִיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ? - כְּגוֹן שְׁנַכְנֶסֶה לְחוּפָה וְלֹא נִבְעֵלָה. אִמְרֵ רַבָּא: זֹאת אוֹמֶרֶת (מִדְּקַתְנִי מִתְנִיתִין אִין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים):

כְּנֶסֶה בַּחֲזָקָת בְּתוּלָה וְנִמְצָאָת בַּעוּלָה - כְּתוּבָתָהּ מִנָּה.

רַב אֲשִׁי אִמְרֵ: לַעוֹלָם אִימָא לֵךְ: בַּעֲלָמָא לִית לָהּ כָּלֵל, וְשִׁאֲנִי הַכָּא שְׁהֲרִי נִכְנֶסֶה לְחוּפָה.

וְלִיחוּשׁ שְׁמָא תַּחְתִּיּוֹ זִינְתָהּ (וְאִמְרֵ תַּנִּי אִין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים)?

אִמְרֵ רַב שְׂרַבְיָא: כְּגוֹן שְׂקִידֵשׁ וּבַעַל לֹאֲלֹתֵר.

מֵאֵן דְּמַתְנִי לָהּ (לְהָא דְּרַבָּא וּרְבִּי אֲשִׁי) אֲבִרִיָּתָא - כָּל שַׁכְּן אִמְתַּנִּיתִין (דְּכִיּוֹן דְּאֲבִרִיָּתָא, אִף עַל גַּב דְּאִמְרוּ עֵדִים 'לֹא נִסְתֵּרָה לְרֵאשׁוֹן, וְשִׁנִּי זֶה - בַּחֲזָקָת בְּתוּלָה כְּנֶסֶה, וְאִפִּילוּ הִכִּי אַהֲדֹר לִיה רַב אֲשִׁי לְרַבָּא 'לַעוֹלָם לֹא תִשְׁמַע כְּנֶסֶה בַּחֲזָקָת בְּתוּלָה וְנִמְצָאָת בַּעוּלָה יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה, דְּשִׁאֲנִי הַכָּא שְׁהֲרִי כְּנֶסֶה רֵאשׁוֹן - כָּל שַׁכְּן אִמְתַּנִּיתִין דְּלֹא הִבְטִיחוּהוּ עֵדִים עַל כֵּךְ, אִיכָא לְמַתְנִיָּה לְדְרַבָּא וּמֵאִי דְּאִהֲדֹר לִיה רַב אֲשִׁי); וּמֵאֵן דְּמַתְנִי לָהּ (דְּרַבָּא וּרְבִּי אֲשִׁי) אִמְתַּנִּיתִין - אֲבָל אֲבִרִיָּתָא לֹא (מִתְנִי לָהּ, דְּמִבְרִיָּתָא וְדֵאִי שְׁפִיר שְׁמַע מִינָּה 'זֹאת אוֹמֶרֶת' דְּרַבָּא, וְעַלָּה לֹא הוּוּ לְרַב אֲשִׁי לְאִהֲדוּרִי 'שִׁאֲנִי הַכָּא שְׁהֲרִי כְּנֶסֶה רֵאשׁוֹן'), מִשּׁוּם דְּמַצִּי אִמְרֵ לָהּ 'אֲנָא אַעֲדִים סַמְכִי' (וְכִיּוֹן דְּקַתְנִי אִין הַשְׁנִי יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים) - שְׁמַעִינָן וְדֵאִי זֹאת אוֹמֶרֶת: כְּנֶסֶה בַּחֲזָקָת בְּתוּלָה וְנִמְצָאָת בַּעוּלָה - יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה).

משנה:

הַאֲוֹכֵל אֲצֵל חֲמִיּוֹ בִּיהוּדָה שְׁלֹא בַּעֲדִים אִינוּ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים, מִפְּנֵי שְׁמַתִּיחַד עִמָּה.

גמרא:

מִדְּקַתְנִי 'הַאֲוֹכֵל' - מַכְלִיל דְּאִיכָא דּוּכְתָא בִּיהוּדָה נִמִּי דְּלֹא אַכִּיל.

אִמְרֵ אֲבִי: שְׁמַע מִנִּיה: בִּיהוּדָה נִמִּי מְקוּמוֹת מְקוּמוֹת יֵשׁ (שְׁחִלּוּקִין בְּמִנְהַגִּם; וְנִפְקָא מִינָּה דְּהִיכָא דְּלֹא נִהְיִי לִיחַד - יָכוֹל לִטְעוֹן), כְּדִתְנִיא (דְּמְקוּמוֹת מְקוּמוֹת יֵשׁ) (וְחֻסְפָּתָא כְּתוּבָת פ"ו ה"ד [לִיבְרַמּוֹן]): 'אִמְרֵ רַבִּי יְהוּדָה: בִּיהוּדָה כּוֹאשׁוֹנָה הִיוּ מִיִּיחַדִּין אֶת הַחֲתָן וְאֶת הַכֹּלָה שְׁעָה אַחַת קוּדְם כְּנִיסַתָּן לְחוּפָה כְּדִי שִׁיְהָא לְבוֹ גֹּס כְּהָ, וּבְגַלִּיל לֹא הִיוּ עוֹשִׂין כֵּן; בִּיהוּדָה כּוֹאשׁוֹנָה הִיוּ מַעֲמִידִין לָהֶם שְׁנֵי שׁוֹשְׁבֵינִין, אַחַד לֹו וְאַחַד לָהּ, כְּדִי לְמַשְׁמֵשׁ אֶת הַחֲתָן וְאֶת הַכֹּלָה כְּשַׁעַת כְּנִיסַתָּן לְחוּפָה (לְמַשְׁמֵשׁ: לְפַשְׁפֵּשׁ וּלְמַשְׁמֵשׁ בְּמַעֲשִׂיהֶן בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה שְׁלֹא יִקְלְלוּ זֶה אֶת זֶה בְּמַעֲשִׂיהֶם בְּתִרְמִית: שְׁלֹא יִרְאֶה זֶה דָם בְּתוּלִים וְיֵאבֵד, וְזוֹ לֹא תִבְיָא מִפָּה שִׁישׁ עַלִּיה טִיפִי דְּמִים; וּבְמִקּוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְמַשְׁמֵשׁ לֹא נִהְגוּ לִיחַד - דְּאִילוּ בְּמִקּוֹם שְׁנֵהֲגוּ לִיחַד מֵאִי מִשְׁמוּשׁ בַּעֲדֵי? הֲרִי אִין שֵׁם טַעֲנַת בְּתוּלִים! אֲלֻמָּא בִּיהוּדָה מְקוּמוֹת מְקוּמוֹת יֵשׁ), וּבְגַלִּיל לֹא הִיוּ עוֹשִׂין כֵּן; בִּיהוּדָה כּוֹאשׁוֹנָה הִיוּ שׁוֹשְׁבֵינִין יְשָׁנִים בְּבֵית שַׁחְתָּן וְכֹלָה יְשָׁנִים כְּהָ, וּבְגַלִּיל לֹא הִיוּ עוֹשִׂין כֵּן; וְכָל שְׁלֹא נִהְגוּ כְּמִנְהַג הַזֶּה אִינוּ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים'.

אִהִי אִי? אִילִימָא אֲרִישָׁא (אִמְנַהֲג דְּמִיחַדִּין) - 'כָּל שְׁנֵהֲגוּ (לְהִתִּיחַד)' מִיבְעִי לִיה (דְּאִין יָכוֹל לִטְעוֹן)! אֲלֹא אֲסִיפָא (אִמְנַהֲג דְּמַשְׁמֵשׁ שׁוֹשְׁבֵינִין)? 'כָּל שְׁלֹא מוֹשְׁמֵשׁ' מִיבְעִי לִיה (דְּהַטוֹעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים הוּא הַבַּעַל, וְהוּא אִינוּ נוֹהֵג מִשְׁמוּשׁ שְׁבוּ [שִׁאֲנִינוּ תְּלוּי בְּבַעַל]; אֲלֹא עַל אֲבִי הַכֹּלָה לְמַשְׁמֵשׁ שְׁלֹא יֵאבֵד אֶת בְּתוּלָהּ; וּמַשְׁמֵשׁ בְּכֹלָה שְׁלֹא תִבְיָא דָם מִן הַחוּץ תְּלוּי בְּבַעַל; וְהִיכִי תַנִּי 'כָּל בַּעַל שְׁלֹא נִהְגוּ מִשְׁמוּשׁ אִינוּ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים'? כָּל שַׁכְּן דָּאִם לֹא נִהְגוּ לְמַשְׁמֵשׁ וְהֵם מִשְׁמֵשׁוּ אוֹתוֹ דִּיכּוֹל לִטְעוֹן - הִכִּי אִיבְעִי לִיה לְמַתְנִי: כָּל שְׁלֹא מוֹשְׁמֵשׁ אִינוּ יָכוֹל לִטְעוֹן, דְּשִׁמְאָא רֵאָה וְאִבְדָּא) ? ! - אִמְרֵ אֲבִי: לַעוֹלָם אֲרִישָׁא, וְתַנִּי 'כָּל שְׁנֵהֲגוּ'.

אִמְרֵ לִיה רַבָּא: וְהָא 'כָּל שְׁלֹא נִהְגוּ' קַתְנִי?

אֲלֹא אִמְרֵ רַבָּא: הִכִּי קֵאֲמַר (הֵאִי 'כָּל שְׁלֹא נִהְגוּ' - אִמְנַהֲג דְּגַלִּיל קֵאִי): 'כָּל שְׁלֹא נִהְגוּ מִנְהַג גַּלִּיל בְּגַלִּיל אֲלֹא מִנְהַג יְהוּדָה בְּגַלִּיל - אִינוּ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים' (דְּתַנָּא בְּבִרְיָתָא 'וּבְגַלִּיל לֹא הִיוּ עוֹשִׂין כֵּן' וְעַלָּה קֵאִי 'כָּל שְׁלֹא נִהְגוּ כְּמִנְהַג הַזֶּה' - בְּגַלִּיל, אֲלֹא נִתְיַחַד כְּמִנְהַג שְׁבִיהוּדָה - אִינוּ יָכוֹל לִטְעוֹן).

רַב אֲשִׁי אִמְרֵ: לַעוֹלָם אֲסִיפָא, וְתַנִּי 'כָּל שְׁלֹא מוֹשְׁמֵשׁ'.

משנה :
אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים (אלמנה בת כהן) - כתובתה מנה.
בית דין של כהנים היו גובין לבתולה (בת כהן כשנישאת לכהן, וכל שכן כשנישאת לישראל) ארבע מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים.

גמרא :
תנא 'ואלמנת כהנים כתובתה מאתים'.
והאנן תנן 'אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים כתובתה מנה' ?
אמר רב אשי: שתי תקנות הוּו (לאלמנה בת כהן): מעיקרא תקינו לבתולה ארבע מאות זוז ולא למנה מנה;

(כתובות יב, ב)
כיון דחזו דמזלזלי בהו (באלמנות: קלות בעיניהם להוציאן מפני שכתובתן מועטת) - תקינו להו מאתן (דגנאי היה להן; ואף על פי שאלמנות ישראל נמי כתובתן מנה - מיהו כהנים חשיבי טפי וגנאי להם גירושי בנותיהן, יותר מישראל); כיון דחזו דקא פרשין מינייהו, דאמרי: עד דנסבינן אלמנת כהנים ניזיל ניסיב בתולה בת ישראל - אהדרינהו למלתייהו.

בית דין של כהנים נהיו גובין לבתולה ארבע מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים :
אמר רב יהודה אמר שמואל: לא בית דין של כהנים בלבד אמרו, אלא אפילו משפחות המיוחסות בישראל: אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין - עושין.
מיתיבי: 'הרוצה לעשות כדרך שהכהנים עושין, כגון בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל - עושין'. - בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל הוא, דאיכא צד כהונה, אבל בת ישראל לישראל לא! ?
'לא מבעיא' קאמר: לא מבעיא בת ישראל לישראל, דלא מצי אמר לה עלויי קא מעלינן ליך, אבל בת ישראל לכהן דמצי אמר לה עלויי קא מעלינן ליך אימא לא - קא משמע לן.

משנה :
הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים; היא אומרת: "משארסתי נאנסתי ונסתחפה שדהו" והוא אומר: "לא כי, אלא עד שלא ארסתיך, והיה מקחי מקח טעות" - רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת (קא סלקא דעתך משום דברי ושמא ברי עדיף);
רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין, אלא הרי זו בחזקת בעולה (שנבעלה) עד שלא תתארס והטעתו, עד שתביא ראיה לדבריה.

גמרא :
אתמר: "מנה לי בידך", והלה אומר "איני יודע": רב יהודה ורב הונא אמרי: חייב (לשלם)! ורב נחמן ורבי יוחנן אמרי: פטור (מלשלם). (ומכל מקום משבעין ליה שבועת היסט שכן הוא כדבריו, שאינו יודע שהוא חייב לו).
רב הונא ורב יהודה אמרי 'חייב' - ברי ושמא ברי עדיף;
רב נחמן ורבי יוחנן אמרי 'פטור' - אוקי ממונא בחזקת מריה.
אמר ליה אביי לרב יוסף: הא דרב הונא ורב יהודה - דשמואל היא, דתנן: 'היתה מעוברת ואמרו לה "מה טיבו של עובר זה"?'
'מאיש פלוני, וכהן הוא' (כלומר מיוחס הוא) - דבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת! ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל; ואמר ליה רב שמואל בר יהודה לרב יהודה: 'שיננא! אמרת לן משמיה דשמואל 'הלכה כרבן גמליאל אף בראשונה (גבי תביעת כתובה)' - מאי 'אף בראשונה' ? אף על גב דאיכא למימר (גבי כתובה) [אוקי כתובה אחזקתה = אחזקת הבעל, הכא נמי גבי "מנה לי בידך" איכא למימר נמי] 'אוקי ממונא בחזקת מריה' (ופטור) - אמר רבן גמליאל ברי עדיף.

לימא רב יהודה ורב הונא דאמרי כרבן גמליאל, ורב נחמן ורבי יוחנן דאמרי כרבי יהושע?

אמר לך רב נחמן: אנא דאמרי אפילו כרבן גמליאל: עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם אלא דאיכא מגו (כגון: "משארסתי נאנסתי", וכגון היא אומרת "מוכת עץ אני", דאמרינן: מגו דאי בעיא טענה טענה מעלייתא מהך, כגון גבי "משארסתי נאנסתי" הוה טענה "מוכת עץ אני" [טענה מעלייתא] - דלא פסלה נפשה מכהונה, וקאמרה "נאנסתי [משארסתי]" - וקא מיפסלה נפשה, דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהן - שמע מינה קושטא קאמרה; וגבי *דזיא אומרת "מוכת עץ אני"* - אי בעיא אמרה "מוכת עץ אני תחתך" - ואית לה מאתן - וקא אמרה "מוכת עץ אני קודם לכן, ואין לי אלא מנה", אבל הכא (גבי האי תובע) מאי מגו איכא (דלהמניה)? (הלכך אוקי ממונא בחזקת מריה). אי נמי: עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם אלא דאמרינן אוקמה אחזקה (מספקא לן אשעת ארוסין אי בתולה הואי ונשתעבד לה למאתים, אי בעולה הואי - העמד אשה על חזקתה, ובתולה נולדה, והך השתא הוא דאיתניסה אחר אירוסין), אבל הכא מאי חזקה אית ליה להאי (תובע, דנוקמיה אחזקיה לגבותה לכך זיל בתר חזקה דממונא)? (הלכך זיל בתר חזקה דממונא).

הכי נמי מסתברא כדקא משנינן: דרב נחמן הוא דאמר כרבן גמליאל,

(כתובות יג, א)

דאם כן (דרב נחמן לא מיתוקם כרבן גמליאל אלא כרבי יהושע) קשיא הלכתא אהלכתא: דקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני, ובהא אמר רב יהודה אמר שמואל 'הלכה כרבן גמליאל' אלא לאו שמע מינה כדמשנינן? שמע מינה.

משנה:

היא אומרת: "מוכת עץ אני" (קודם שארסתיך) והוא אומר: "לא כי, אלא דרוסת איש את": רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת, ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייך, אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדבריה.

גמרא:

טענתיהו במאי (מה היא תובעתו ומה הוא רוצה ליתן)? רבי יוחנן אמר: במאתים ומנה (היא אומרת "מוכת עץ אני, ויש לי מאתים, ואף על פי שלא הכרת בי"; והוא אומר: "דרוסת איש את ואין לך אלא מנה", וקסבר: כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה); רבי אלעזר אמר: במנה ולא כלום (היא תובעת מנה, והוא אומר "אין לך כלום").

רבי יוחנן אמר: במאתים ומנה; סבר לה (תנא דמתניתין; דאילו רבי יוחנן לא שביק רבנן ועביד כרבי מאיר) כרבי מאיר דאמר 'בין הכיר בה ובין לא הכיר בה - מאתים'; ורבי אלעזר אומר: במנה ולא כלום - סבר לה כרבנן, דאמרי 'בין הכיר בה בין לא הכיר בה - מנה'.

בשלמא רבי אלעזר לא קאמר כרבי יוחנן, דקא מוקי לה כרבנן; אלא רבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כרבי אלעזר?

קסבר (רבי יוחנן) כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה - יש לה כתובה מנה; הכא (הלכך על כרחך 'מוכת עץ' דמתניתין - רבי מאיר היא, דאמר 'מאתים'): הוא קאמר מנה והיא קאמרה מנה (הוא אומר "דרוסת איש את, ויש לך מנה"; דאי רבנן - היא לא תבעה אלא מנה, והוא אומר "דרוסת איש את ויש לך מנה") - מאי איכא בין טענה דידיה לטענה דידיה?

בשלמא לרבי אלעזר (דאמר דרוסת איש אין לה כלום) - היינו דקתני תרתי (בבי במתניתין גבי פלוגתא דממונא: היא אומרת "משארסתי נאנסתי" והיא אומרת "מוכת עץ אני"): חדא לאפוקי מדרמי בר חמא, וחדא לאפוקי מדרב חייא בר אבין אמר רב ששת (*דזיא אומרת "משארסתי נאנסתי"*) תנא למיתני בה *זיהיה מקחי מקח טעות* - לגמרי משמע, ואין לה כלום - לאפוקי מדרב חייא בר אבין דאמר לעיל (דף יא) 'כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה - יש לה כתובה מנה'; ותנא *דזיא אומרת "מוכת עץ אני"* - לאפוקי מדרמי בר חמא דאמר לעיל גבי מוכת עץ 'אבל לא הכיר בה - דברי הכל ולא כלום'; אלא לרבי יוחנן (דאמר כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה - אם כן מאי 'מקח טעות' דקתני? אמאתים, אבל מנה יש לה) תרתי למה לי (למה לי למיתני כלל להאי? אי לאשמועינן פלוגתא דרבן גמליאל ורבי יהושע בברי ושמוא ואוקי ממונא בחזקת מריה - ליתני חדא לאפוקי מדרמי בר חמא, ולאשמועינן פלוגתייהו)?

הדא להודיעך כחו דרבן גמליאל, וחדא להודיעך כחו דרבי יהושע:
 קמייטא להודיעך כחו דרבי יהושע: דאף על גב דאיכא למימר מיגו
 (מגו דאי בעיא אמרה "מוכת עץ אני") - לא מהימנא; בתרייתא (ליכא למימר מגו לרבי יוחנן,
 דמוקי מתניתין כרבי מאיר, דאמר 'מוכת עץ שלא הכיר בה כתובתה מאתים' - ליכא שום מגו, דמה לי אומרת
 "מוכת עץ אני תחתך" מה לי אמרה מעיקרא) להודיעך כחו דרבן גמליאל: דאף על
 גב דליכא למימר מיגו - מהימנא.

Chart #5
 Daf 11b-15a

THE KESUVAH OF A WOMAN WHO WAS FOUND TO BE A "MUKAS ETZ" OR A "BE'ULAH" AND THE HUSBAND DID NOT KNOW ABOUT IT BEFORE THE MARRIAGE(1)		
	(A) MUKAS ETZ	(B) BE'ULAH
1) RAMI BAR CHAMA	0	0
2) RAVA (originally)	Rabanan: 0 R. Meir: 200 (2)	0
3) RAV SHESHES, REBBI YOCHANAN (13a)	Rabanan: 100 R. Meir: 200	100 (4)
4) RAVA (after he changed his view), REBBI ELAZAR (13a)	Rabanan: 100 (3) R. Meir: 200	0 (5)

=====
 FOOTNOTES:
 =====

(1) If the husband knew about it before the marriage, everyone agrees that the Kesuvah of a Be'ulah is 100. The Kesuvah of a Mukas Etz is 100 according to the Rabanan and 200 according to Rabbi Meir (Mishnah 11a). The Machlokes between Rabbi Meir and the Rabanan is that Rabbi Meir compares a Mukas Etz to a Bogeres (who does not have her full Besulim, but since she did not cohabit she *is* a Besulah), and the Rabanan compare her to a Be'ulah (since an act was done to her to cause her to lose her Besulim).

(2) Rava argues with Rami bar Chama, based on the Mishnah (13a) of "Mukas Etz Ani," in which it is clear that one who claims she was a Mukas Etz receives more than a Be'ulah (at least according to Rabbi Meir).

(3) According to Rava after he changed his view (and according to Rabbi Elazar) the Mishnah (13a) can be expressing the view of the Rabanan who argue with Rabbi Meir. The husband claims she deserves nothing (since he married her thinking that she was a Besulah, and he found her to be a Be'ulah), and she claims that she is a Mukas Etz and is entitled to 100.

(4) Rav Sheshes (and Rabbi Yochanan) hold that the Mishnah (13a) is in accordance with Rabbi Meir. The husband claims that she is entitled to only 100 since he found her to be a Be'ulah, and she claims that she is entitled to 200 since she is a Mukas Etz.

(5) Rava's reason, after he changed his view, is that when the Mishnah (12b) says that the husband claims that she became a Be'ulah before the Erusin and "the Mekach is a Mekach Ta'us," the words "Mekach Ta'us" imply that she receives *nothing* for her Kesuvah, since she was found to be a Be'ulah (in contrast to Rav Sheshes who says that she still gets 100). Nevertheless, if she was found to be a

Mukas Etz, even though her Kesuvah is diminished to 100, it is *not* a Mekach Ta'us, "because he is not so particular about Mukas Etz" (TOSFOS DH l'Rabanan).

משנה :

ראוה מדברת (בפנויה) עם אחד, ואמרו לה (ומשום חששא דפסולין לנתין ולממזר, וכיון שנבעלה לפסול פסלה מן הכהונה): מה טיבו של איש זה?
"איש פלוני וכהן הוא":
רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת (וכשרה לכהונה, ולא מספקין לה בנבעלה לפסול לה),
ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין, אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה.

היתה מעוברת, ואמרו לה: מה טיבו של עובר זה?
"מאיש פלוני וכהן הוא":
רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת,
ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין, אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה.
(בגמרא מפרש תרתי למה לי.)

גמרא :

מאי 'מדברת'?

זעירי אמר: נסתרה (ואף על פי שלא ראוה שנבעלה - נפטלה לכהונה לרבי יהושע, כדלקמן: דמעלה עשו ביוחסין);

רב אסי אמר: נבעלה.

בשלמא לזעירי, היינו דקתני 'מדברת'; אלא לרב אסי - מאי 'מדברת'?

לישנא מעליא, כדכתיב [משלי לז: כן דרך אשה מנאפת] אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און (אלמא נקט תשמיש בלשון אכילה);

בשלמא לזעירי - היינו דקתני תרתי: 'מדברת' ו'מעוברת' (מדברת - להודיען כחו דרבי יהושע: דאף על גב דלא ראוה שנבעלה - פסולה; ומעוברת - להודיען כחו דרבן גמליאל); אלא לרב אסי תרתי למה לי?

חדא להכשיר בה, וחדא להכשיר בבתה (אם העובר הזה נקבה - תנשא לכהונה לרבן גמליאל, דאי אשמועינן בדידה - הוה אמינא: אייה, הואיל דהוה לה חזקה דכשרות מעיקרא - אמרינן: אוקמה אחזקה ואל תפסילנה מספק; אבל עובר, דלא הוה ליה חזקה דכשרות - אימא לא).

הניחא למאן דאמר (לקמן בשמעתין) 'לדברי המכשיר בה - מכשיר בבתה', אלא למאן דאמר 'לדברי המכשיר בה - פוסל בבתה' - מאי איכא למימר (תרתי להכשיר בה למה לי, כיון ד'מדברת' - בראוה שנבעלה)?
רב אסי סבר כמאן דאמר 'לדברי המכשיר בה - מכשיר בבתה'.

אמר ליה רב פפא לאביי: לזעירי, דאמר מאי 'מדברת' - נסתרה, ואמר רבי יהושע לא מהימנא - האמר רב 'מלקין על היחוד (מכת מרדות) ואין אוסרין (אשה על בעלה בשביל יחוד בעלמא) על היחוד', לימא דלא כרבי יהושע (דמשום יחוד מחזיק לה בנבעלת)?
אפילו תימא רבי יהושע: מעלה עשו ביוחסין (בכהונה).

מיתיבי: 'ראוה שנכנסה עם אחד לסתר (משמע יחוד בעלמא)

(כתובות יג, ב)

או לחורבה (סתמא לבעילה, שהוא מקום לזנות), ואמרו לה: מה טיבו של איש זה? - "כהן הוא ובן אחי אבא הוא":

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת;
רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין, אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה;

בשלמא לזעירי - היינו דקתני תרתי: לסתר או לחורבה; אלא לרב אסי, דאמר 'נבעלה' - תרתי למה לי?
חדא קתני: 'לסתר דחורבה'.

והא 'לסתר או לחורבה' קתני?

חדא לחורבה דמתא (סתם בעילתה מאחד מבני העיר; ואיכא למימר בעיר שרובה ישראל כשרים קאמר) וחדא לחורבה דדברא (ספק אחד מסוף העולם בא לכאן, ורוב העולם עובדי כוכבים הם ופוסלים אשה בביאתם לכהונה, כדאמר ביבמות (דף מה) ובקדושין (דף עה, ב): 'יצאו עובדי כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה); וצריכי: דאי אשמעינן חורבה דמתא - בהא קמכשר רבן גמליאל משום דרוב כשרים אצלה, אבל לחורבה דדברא, דרוב פסולין אצלה - אימא מודה ליה לרבי יהושע! ואי אשמעינן בההיא - בההיא קאמר רבי יהושע, אבל בהא - אימא מודה לרבן גמליאל - צריכא.

מיתיבי: 'זו עדות שהאשה (עצמה) כשרה לה (לומר לכשר נבעלתי); ורבי יהושע אומר: אינה נאמנת (לינשא לכהו); אמר להם רבי יהושע: אי אתם מודים כשבויה שנשכית ויש לה עדים שנשכית והיא אומרת טהורה אני שאינה נאמנת? אמרו לו: אבל (אבל - הן; כמו אבל שרה אשתך (בראשית יז, יט) דמתרגמינן 'בקושטא').

ומה הפרש יש בין זו לזו? (רבי יהושע קאמר לה.) לזו יש עדים (שנבעלה, דכיון דנשכית לבין העובדי כוכבים והם פרוצים בעריות - כולנו עדים שנבעלה) ולזו אין לה עדים (שנבעלה, שלא ראוה, אלא מדברת; ומיגו דאי בעיא אמרה 'לא נבעלתי' - כי אמרה נמי 'לכשר נבעלתי' - מהימנא); אמר להם: אף לזו יש עדים: שהרי כריסה בין שיניה (כלומר: אף כאן יש אחת שיש לה עדים - ואתם חולקים עלי בהיותה מעוברת)?! אמרו לו: רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם! (לקמיה מפרש מאי קא מהדרי ליה על מאי דקאמר להו.)

אמר להן: אין אפוטרופוס לעריות! (לקמן מפרש) כמה דברים אמורים (דנאמנת לרבן גמליאל)? - בעדות אשה בגופה (כלומר: להכשיר את עצמה לכהונה דלא מחזקין לה בנבעלה לפסול), אבל עדות אשה בכתה - דברי הכל הולד שתוקי'.

מאי קאמר להו, ומאי קמהדרי ליה (כלומר: מאי קאמר להו איהו דקא מהדרי ליה אינהו דרב עובדי כוכבים פרוצים בעריות? כלום תשובה היא זו על מה שאמר להם אף לזו יש לה עדים? אין לך פרוץ גדול מזה דקחזינן דנתעברה ממנו)?

הכי קאמרי ליה: 'השבתנו על המעוברת (תשובה גמורה ונצחת); מה תשיבנו על המדברת?

אמר להם: מדברת היינו שבויה! (מה מדברת אין לה עדים - אף שבויה אין לה עדים בבעילה, ואתם מחזיקים אותה כנבעלה)

אמרו לו: שאני שבויה דרוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם (והא ודאי נבעלה)!

אמר להם: הא נמי - כיון דאיסתתר - אין אפוטרופוס לעריות (אין אתם יכולים להיות לה אפוטרופוס לומר לא נבעלה).

קתני מיהת תרתי: 'מדברת' ו'מעוברת'; תיובתא דרב אסי? תיובתא.

(לרבי יהושע פריך: נהי נמי דאין אפוטרופוס לעריות) ותיפוק ליה (דלא דמי לשבויה): דהתם רוב פסולין אצלה והכא רוב כשרין אצלה! מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: לדברי המכשיר - מכשיר אפילו ברוב פסולין (דאמרינן אוקמה אחזקה; ועל רוב פסולים שהיו מכשירים אותה - הביא הוא להם ראייה מן השבויה); לדברי הפוסל - פוסל אפילו ברוב כשרים.

אמר רבי יוחנן: לדברי המכשיר בה - מכשיר בכתה; לדברי הפוסל בה - פוסל בכתה; ורבי אלעזר אומר: לדברי המכשיר בה - פוסל בכתה.

אמר רבה: מאי טעמא דרבי אלעזר?

בשלמא איהי - אית לה חזקה דכשרות (ויש לומר 'אשה זו בחזקת כשרות עומדת', ומספק אתה בא לפוסלה? אל תפסילנה מספק!); בתה לית לה חזקה דכשרות. איתיביה רבי אלעזר לרבי יוחנן: 'כמה דברים אמורים? - בעדות אשה בגופה אבל עדות אשה בכתה דברי הכל הולד שתוקי' - מאי? לאו 'שתוקי ופסול'?

- לא, שתוקי וכשר (כלומר שתוקי הוא במקצת, שאם כהן היה הבעל, והעובר יהיה זכר - משתקין אותו מדין כהונה, כדלקמן; אבל כשר הוא ליוחסין; שאם נקבה היא - תינשא לכהונה, ואם זכר הוא - בתו ואלמנתו כשרות לכהונה).

ומי איכא שתוקי כשר?

אין, כדשמואל, דאמר שמואל: עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם (ואין ידוע איזה הוא) ובעל - הולד שתוקי (ואף על פי שברור לנו שמכהן כשר בא; והאי שתוקי - על כרחך כשר ליוחסין, ואם נקבה היא ראויה לכהן, וקרי ליה 'שתוקי')!
מאי 'שתוקי'? אילימא שמשתיקין אותו מנכסי אביו - פשיטא: ומי ידעינן אבוה מנו? אלא שמשתיקין אותו מדין כהונה (שלא יעבוד עבודה ולא יאכל תרומה), דכתיב (במדבר כה"ג) והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם [תחת אשר קנא לאלקיו וכפר על בני ישראל] - מי שזרעו מיוחס אחריו (שאנו יודעין מי אביו), יצא זה שאין זרעו מיוחס אחריו.

ההוא ארוס וארוסתו [המעוברת] דאתו לקמיה דרב יוסף. היא אמרה: "מיניה" והוא אמר:

(כתובות יד, א)

"אין, מינאי (אמת ממני הוא)!"

אמר רב יוסף: למאי ניחוש לה? חדא - דהא קא מודה, ועוד - הא אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבן גמליאל!!
אמר ליה אביי: ובהא (דקא אמרת 'ועוד') - כי לא מודה מכשר רבן גמליאל? והאמר ליה שמואל לרב יהודה: 'שיננא! הלכה כרבן גמליאל'; ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה, והכא (ארוסה - הכל פסולין אצלה חוץ מן הארוס) רוב פסולין אצלה!
וליסעמין - תקשי לך היא גופא: 'הלכה' ו'את לא תעביד עובדא'? אלא מאי אית לך למימר? הא לכתחלה (אם בא כהן לימלך לבית דין לא שרינן ליה לכונסה אלא אם כן היו רוב כשרים אצלה), הא דיעבד (אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן לה מיניה), והא נמי כדיעבד דמי (שנתעברה, ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על הארוס; דאם אין אתה מאמינה - הרי אתה מוציאה מבעלה)!

רמי ליה אביי לרבא:

ומי אמר רבי יהושע 'אינה נאמנת' (אלמא לא מוקמינן לה אחזקה)? ורמינהו [עדות פ"ח מ"ג]: 'העיד רבי יהושע ורבי יהודה בן כתיבא על אלמנת

עיסה' ('עיסה': לשון ספק) (אלמנת עיסה, שהיא באה מכח ספק חלל, כדלקמן: שנטמע בה ספק חלל, כגון שזרק בעל אמו הראשון לה גט, ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ומת, ונמצאת זו ספק גרושה ספק אלמנה, ונשאה כהן והוליד ממנה בן - זהו ספק חלל, והעיד רבי יהושע על אלמנתו של זה) 'שהיא כשרה לכהונה' (- אלמא מוקמינן לה אחזקה, ואמרינן 'אל תפסילנה לזו מספק' - כלומר: שמא בעלה חלל היה)!
אמר ליה: הכי? השתא: התם - אשה נישאת - בודקת ונישאת (ויש לומר שבדקה אחר אותן גירושין והוגד לה שקרוב לו היו ולא נתגרשה כלל ואלמנה היתה וכשרה לכהן), הכא - אשה מזונה - בודקת ומזונה (בתמיה)?

אמר רבא: דרבי יהושע אדרבי יהושע קשיא, דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא (בתמיה, דלא חיישת לתרוצינהו)? והא קתני סיפא (דהיא [עדות פ"ח מ"ג]): 'אמר להן רבן גמליאל: קבלנו עדותכם' (נאמנים אתם לנו שכך שמעתם), אבל מה נעשה שהרי גזר רבן יוחנן בן זכאי שלא להושיב בית דין על כך (להתירה לכהונה, דודאי אסורה), שהכהנים שומעין לכם (אם תאמרו אסורה) לוחק, אבל לא לקרב' (אם תאמרו מותרת)?

אלא אמר רבא: דרבן גמליאל אדרבן גמליאל לא קשיא: התם (מתניתין) ברי (היא אומרת: "ברי לי שלכשר נבעלתי"), הכא (גבי אלמנת עיסה) שמא (כי היכי דלדידן מספקא לן לדידה נמי מספקא לה וליכא למימר בה ברי ושמא ברי עדיף); דרבי יהושע אדרבי יהושע נמי לא קשיא: התם (מתניתין) חד ספיקא (ספק נבעלה לכשר ספק נבעלה לפסול, שהרי לא בא זה לפנינו, ואילו בא שמא היינו מכירים בו שהוא פסול), הכא (גבי אלמנת עיסה) תרי ספיקי (אמו של ספק חלל זה - בה נולד הספק, והיא עצמה לא נאסרה אלא מספק; וזו שבאה מחמת בנה - קרי לה 'ספק ספיקא').

(ומדברי רבי יוסף טוב עלם מצאתי: 'אלמנת עיסה': אשה שהיה בעלה ספק ספיקא, כגון שנתגרשה אמו מבעלה הראשון, ספק קרוב לו ספק קרוב לה, ומת בתוך שלשה חדשים, ונשאת לכהן תוך שלשה חדשים, וילדה את זה: ספק שהוא בן תשעה לראשון, וכשר, ואפילו היתה מגורשת - שהרי קודם לגט נתעברה, או אפילו אחר הגט והוא ישראל ולא כהן; וספק בן שבעה לאחרון ובנו של כהן הוא והרי הוא ספק חלל - הרי ספק ספיקא: שמא אינו בנו של כהן, ואם תימצי לומר בנו הוא - שמא לא היתה אמו גרושה אלא אלמנה! ולהכי קרי לה 'עיסה': שיש בה עירובי ספיקות הרבה, כעיסה זו שהיא בלוסה; והא דאמרינן לקמן 'כל שנטמע בה ספק חלל' היינו פירושה: כל שנטמעו בה ספק עירובי חלל; נטמע = נתערב);

הלכך:

לרבן גמליאל אלים ליה 'ברי', דאפילו בחד ספיקא נמי מכשיר;
וקיל ליה 'שמא', דאפילו בספק ספיקא נמי פסיל!

לרבי יהושע אלים ליה חד ספיקא, דאפילו בברי נמי פסיל; וקיל ליה ספק ספיקא דאפילו ב'שמא' נמי מכשיר!

תנו רבנן: 'איזוהי אלמנת עיסה' (שהעידו עליה שהיא כשרה)? - כל שאין בה (בעירובי ספקותיה) לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים (לא ספק ממזרות ולא ספק נתינות ולא ספק עבדי מלכים, אלא ספק חלל לבדו. מש"ה נקט 'עבדי מלכים': משום עבדי שלמה שהיו עשירים ובעלי זרוע ונשאו להם בנות ישראל, וכגון זרעו של הורדוס שהיה עבד לבית חשמונאי וגברה ידו ומלך); אמר רבי מאיר:

(כתובות יד, ב)

שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו - משיאין לכהונה; (לקמיה פריך: היינו תנא קמא, דתנא קמא נמי הכי אמר: דמשום דאין בה אחד מכל אלו העידו עליה להכשיר) רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו: איזוהי אלמנת עיסה? - כל שנשמע בה ספק חלל; מכירין ישראל ממזרים שביניהם (וספק ממזר יש לך להכשיר, דאי ממזר הוה - מידע הוו ידעי ביה) ואין מכירין חללין שביניהם (וספק חלל יש לך לפסול). (ולקמיה פריך: הא אמרת רישא 'איזוהי אלמנת עיסה כל שנשמע בה ספק חלל' - אלמא ספק חלל כשר?)

אמר מר: 'איזוהי אלמנת עיסה כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים' - הא חלל כשר (משום ספק חלל לא פסיל לה); מאי שנא (הנך דפסיל לה ספק דידהו)? הנך דאורייתא (משום דוודאן פוסלין מן התורה בביאה, דנפקא לן ביבמות (דף סח) מ'כי תהיה לאיש זר' [ויקרא כב, יב] - כיון שנבעלה לפסול לה פסלה)? חלל נמי (ודאי פסול) דאורייתא (דילפינן לה התם מ'לא יחלל זרעו' - מקיש זרעו לו: מה הוא פוסל בביאתו - אף זרעו פוסל; והוא גופיה נפקא לן מ'לא יחלל': שני חילולין במשמע: אחד לזרעו ואחד לאשתו)! ותו: 'אמר רבי מאיר: שמעתי כל שאין בה אחד מכל אלו משיאין לכהונה' - היינו תנא קמא?! ותו: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו: איזוהי אלמנת עיסה כל שנשמע בה ספק חלל מכירין ישראל ממזרים שביניהם ואין מכירין חללין שביניהם' - והא אמרת רישא 'חלל כשר'? (סיפא דמילתיה - ארישא דמילתיה פריך, דקתני סיפא אין מכירין חללין שביניהם' - משמע אפשר שהיה חלל אבל לא היו מכירין בו, אלמא אית ליה דפסיל; ורישא אמר איזוהי אלמנת עיסה' - והכשיר כל שנשמע בה ספק חלל!?)

אמר רבי יוחנן: ממזר צווח וחלל שותק (אדם, שכשקורין אותו 'ממזר' הוא צווח, וכשקורין אותו 'חלל' שותק) איכא בינייהו (איכא בין רבי מאיר לתנא קמא, ובין תנא קמא דברייתא אליבא דרבי מאיר ורבי שמעון בן אלעזר אליבא דרבי מאיר): תנא קמא סבר: 'כל פסול דקרו ליה ושתיק - פסול' (דהודאה היא, ו'כל שאין בה לא משום ממזרות כו' דקאמר - אשתיקות קאי), והכי קאמר תנא קמא: 'איזוהי אלמנת עיסה (להכשיר)? - כל שאין בה לא שותק ממזרות ולא שותק נתינות ולא שותק עבדי מלכים ולא שותק חלל' (וכיון דתלה טעמא בשתיקה - הוא הדין לכל שותקי פסול, ולא הוצרך למנות את כולם; ובאיזו הכשירו? באשת ספק חלל, שאנו מכירין את ספיקו: שנתגרשה אמו ספק; אבל מי שאין מכירין בו, ושמענו שפוסלין אותו ושותק - פסול) וקאמר ליה רבי מאיר: הנך הוא דקא פסיל ליה בקהל (דוקא הני), אבל שותק חלל כשר; והא דשתיק (לאו משום דאודי) - (אלא) משום דלא איכפת ליה (הואיל ולא פסול קהל הוא; והיינו דקאמר 'כל שאין בה אחד מכל אלו שתיקות - משיאין בנתינה לכהונה, ואפילו יש בו שותק חלל'); וקאמר ליה רבי שמעון בן אלעזר לתנא קמא דרבי מאיר (לאו לתנא קמא דברייתא קאמר: דההיא - רבנן היא, אלא לתנא קמא דרבי מאיר בבית המדרש ואמר בשם רבי מאיר 'שמעתי כל שאין בה כו'): אי שמיע לך דמכשר רבי מאיר בשתיקה - לא דקרו ליה 'חלל' ושתיק, אלא דקרו ליה 'ממזר' ושתיק; והאי דשתיק - סבר ממזר קלא אית ליה; אבל 'ממזר' וצווח, 'חלל' ושותק - פסול; והאי דאשתיק - סבר מיסתייה דלא מפקי ליה מקהל (והכי קאמר: איזוהי אלמנת עיסה? כל שנשמע בה ספק חלל, שאנו מכירין את פסולו, שהיתה אמו ספק גרושה; אבל שותק חלל, ואין אנו מכירין בו פסול - כתנא קמא; ומיהו בהא פליג רבי מאיר אתנא קמא: דאיהו - כל פסול דשתיק ביה פסיל, ולרבי מאיר: חלל שותק הוא דפסול, דסבר מסתייה דלא מפקי ליה מקהל, ואם אני צווח יכריזו עלי ויודע פסולי בברור, ועכשיו אין מכירין ישראל חללין שביניהם; אבל שותק ממזר - כשר, דהאי דשתיק - סבר 'הכל יודעין שאני ממזר', דמכירין ישראל ממזרין שביניהם).

תני חדא: 'רבי יוסי אומר: שותק ממזר כשר, שותק חלל פסול'; ותניא אידך: 'שותק חלל כשר, שותק ממזר פסול'! לא קשיא: הא תנא קמא אליבא דרבי מאיר, הא דרבי שמעון בן אלעזר אליבא דרבי מאיר.

[##] לכאורה כוונת הגמרא: היה ידוע שרבי יוסי מסכים לרבי מאיר, והברייתות חלוקות בהתאם לחלוקת הדעות בדברי רבי מאיר בברייתא לעיל.]

משנה :

אמר רבי יוסי: מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין (מן המעיין) ונאנסה :

אמר רבי יוחנן בן נורי: אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה (אם רוב העיר כשרין להשיא בנותיהן ואלמנותיהן לכהונה: שאין רוב בני העיר מן הפוסלין אשה לכהונה בביאתן) - הרי זו (אף זו) תינשא לכהונה .

גמרא :

אמר ליה רבא לרב נחמן: רבי יוחנן בן נורי - דאמר כמאן (דבעי רוב כשרין)? אי כרבן גמליאל - אפילו ברוב פסולין נמי מכשר (דאית ליה 'העמד אשה על חזקתה'); אי כרבי יהושע - אפילו ברוב כשרים נמי פסיל!?

אמר ליה: הכי אמר רב יהודה אמר רב: (לעולם כרבי יהושע, והכא - משום דאיכא תרי רובי לכשרות אכשרה, וכדרב יהודה; ולקמן מפרש טעמא ואזיל מאי שנא תרי רובי מחד רובא:)

(כתובות טו, א)

בקרונות של ציפורי (ביום השוק, שסיעות ושיירות ממקום אחר באות שם) היה מעשה (דהשתא איכא רוב סיעה ורוב העיר), וכדרכי אמי; דאמר רבי אמי: 'והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרין עוברת לשם' וכדרכי ינאי, דאמר רבי ינאי: 'נבעלת בקרונות (משמע על הקרון) - כשרה לכהונה' .

'בקרונות' ? סלקא דעתך ?

אלא 'נבעלת בשעת קרונות (שהשיירות באות לעיר) - כשרה לכהונה' (כדקאמר: 'והוא שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברת שם' דאיכא למימר שמהם היה); אבל פירש אחד מציפורי ובעל (דידעינן ודאי דמן העיר היה, אף על פי שציפורי עיר שרובה משיאין לכהונה) - הולד שתוקי (דבחד רובא לא מכשר).

כי הא: דכי אתא רב דימי אמר זעירי אמר רבי חנינא - ואמרי לה אמר זעירי אמר רבי חנינא (שלא הוזכר רב דימי כאן, אלא 'זעירי אמר רבי חנינא', דבעינן תרי רובי וכדמפרש טעמא): 'הולכין אחר רוב העיר (להכשיר) ואין הולכין אחר רוב סיעה' (כגון במקום רחוק מן העיר, דבדאי מאנשי הסיעה הוה - אין מכשירין אותה ואפילו רובן כשרין).

(וקשיא לן: כלפי לייא (כנגד איפוא הדבר הזה טובב)? הני נידי (רוב סיעה נידי ויש להלך בהן אחר הרוב) והני (של עיר) קביעי וקיימי (ואמרינן לקמן 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי', ואפילו אין שם אלא אחד - פסולה)! אלא (והכי קאמר): הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה, ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא, ולא אחר רוב סיעה גרידתא (אין הולכין אחר רוב סיעה לבדה, וכל שכן אחר רוב העיר לבדה); מאי טעמא (אחר רוב סיעה לא)? גזרה רוב סיעה אטו רוב העיר (דקביעי).

(ופרכינן: ורוב העיר נמי: אי דקא אזלי אינהו לגבה (אי עקר הבעל מביתו ואזל לגבה הוה נייד, וקיימא לן) כל דפריש מרובא פריש!?

(ומשני: לא, צריכא: דקא אזלא (איכא דקאזלא לגבייהו כו' [ולא גרסינן 'מאי איכא'])) אייהי לגבייהו (יש שהולכת היא אצלו), דהוה ליה קבוע (הלכך אפילו ברוב כשרים או רוב העיר או רוב סיעה - פסול כרבי יהושע, ומשום תרי רובי אכשרה, דליכא למיגזר מיד), ואמר רבי זירא 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי' .

תוספות ד"ה דלמא אזלא אייהי לגבייהו - פי' לתוך ביתם: דאפילו בתוך העיר לא חשיב קבוע, דדמי לנמצא בין החנויות דלא חשיב קבוע; וכן גבי תינוק מושלך בעיר: לא חשיב קבוע הואיל ולא נמצא בבית, ולכך פירש בקונטרס שפירש בועל מביתו;

וא"ת דבגזיר פ"ב (דף יב. ושם) פריך אהא דאמר 'האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם' מקן סתומה, ומסיק: אמינא לך אנא אשה דלא ניידא ואת אמרת לי איסורא דנייד? וכי תימא 'הכא נמי' בשוקא אשכחא וקדיש - התם הדרא לניחותא', משמע לגבי אדם לא שייך 'כל דפריש מרובא פריש' משום דהדר לניחותיה?

ולאו פירכא היא: דהתם בשעת האיסור - כשזר בא על שום אשה - הדרא לניחותא האשה שקידש השליח, אבל הכא - כי אזלי אינהו לגבה, בשעה שאוסרה הרי הוא נייד!

ומי בעינן תרי רובי? והתניא: 'תשע חנויות, כולן מוכרות כשר שחוטה, ואחת מוכרת כשר נבלה, ולקח מאחת מהן (במקום קביעות) ואינו יודע מאי זה מהן לקח - ספיקו אסור (דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי);

ובנמצא (בשר הנמצא בשוק ולא ידעין מאיזה פירש) - **הלך אחר הרוב** (הואיל והבא לפנינו - לא במקום קביעות לקחה, וכבר פירשה על ידי אחר, וכל דפריש מרובא פריש)'; **וכי תימא בשאין דלתות מדינה נעולות**, דקא אתי לה רובא מעלמא (וכגון שרוב סיעת טבחי ישראל כשרים באו לכאן, דאיכא תרי רובי, או שרוב טבחי כל המדינה ישראל, דאיכא תרי רובי: רוב העיר ורוב המדינה דנייד) - **והא אמר רבי זירא 'אף על פי שדלתות מדינה נעולות'?** מעלה עשו ביוחסין.

גופא: אמר רבי זירא: כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, בין לקולא בין לחומרא.
מנא ליה לרבי זירא הא?
אילימא מ'תשע חנויות כולן מוכרות כשר שחוטה ואחת כשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח - ספיקו אסור, ובנמצא הלך אחר הרוב' - התם לחומרא!
אלא מ'תשעה צפרדעים, ושרץ אחד ביניהם, ונגע באחד מהן, ואינו יודע באיזה מהן נגע - ספיקו טמא' (תוספתא היא במסכת טהרות [פ"ו ה"ב [צוקרמנדל]]: תשעה צפרדעים מתים ברשות היחיד ושרץ אחד כגון צב שהוא דומה לצפרדע ביניהם, ונגע באחד מהן ספיקו טמא)? - התם נמי לחומרא!
אלא מ'תשעה שרצים וצפרדע אחד ביניהם ונגע באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע: ברשות היחיד ספיקו טמא, ברשות הרבים ספיקו טהור' (אף היא תוספתא במסכת טהרות, וקתני צרה"י ספיקו טמא ברה"ר ספיקו טהור', אלמא כמחצה דמי, ולקולא, דאי לאו כמחצה דמי - אין כאן ספק טומאה אלא ודאי טומאה, דהא רובא שרצים)!

ומדאורייתא מנא לן?
אמר קרא [דברים יט"א: וכי יהיה איש שונא לריעהו] **וארב לו וקם עליו** [והכהו נפש ומת ונס אל אחת הערים האל] - עד שיתכוין לו (פרט למתכוין להרוג את זה והרג את זה; הכי דריש ליה רבי שמעון בסנהדרין, ואמרין התם):
ורבנן [שחולקים על רבי שמעון בסנהדרין] - (היכי דרשי ליה)?
אמרי דבי רבי ינאי: פרט לזורק אבן לגו (לתוך חבורת בני אדם כנענים וישראלים; אבל שני ישראלים עומדין, ונתכוין להרוג זה (והרג זה), והתרו בו וקבל התראה ונפלה הכאה על חבירו - חייב; והיינו טעמא דקאמר הכא 'ורבנן' - משום דבסנהדרין הכי איתא).
היכי דמי? אילימא דאיכא תשעה כנענים ואחד ישראל ביניהם - ותיפוק ליה דרובא כנענים נינהו (ולמה לי קרא)? אי נמי פלגא ופלגא (אכתי לא איצטריך קרא, דמהיכא תיתי דניקטליה): ספק (דיני) נפשות להקל (דהא 'והצילו העדה' כתיב (במדבר לה, כה)).!
לא, צריכא דאיכא תשעה ישראלים וכנעני אחד ביניהם, דהוה ליה כנעני קבוע, (ואשמועינן האי קרא): וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי.

איתמר רב חייא בר אשי אמר רב: 'הלכה כרבי יוסי', ורב חנן בר רבא אמר רב: 'הוראת שעה היתה' (הך דרבי יוחנן בן נורי - צורך שעה היתה, או ראו שם שאר צידי היכר דברים להתיר; אבל לדורות - תרי רובי בעינן).
מתיב רבי ירמיה (קא סלקא דעתא דמשום רוב העיר גרידתא אכשרוה, ואמר רב 'הלכה כרבי יוסי'): וליוחסין לא בעינן תרי רובי? והתנן:

(כתובות טו, ב)

(משנה היא בסדר טהרות (מכשירין פ"ב מ"ז) גבי עיר שישראלים ועובדי כוכבים דרים בה): **'מצא בה תינוק מושלך: אם רוב עובדי כוכבים - עובד כוכבים, אם רוב ישראל - ישראל; מחצה על מחצה - ישראל'** (לקמיה מפרש מאי איכא בין רוב ישראל למחצה על מחצה, דפליג להו בתרי); **ואמר רב: 'לא שנו (דאם רוב ישראל ישראל) אלא להחיותו** (בית דין מצווין לפרנסו משום וחי אחיק עמך (ויקרא כה, לו)), **אבל ליוחסין - לא'** (דאם בת היא - אסורה לכהן, ואפילו ליכא למיחש משום אסופי, כגון הנך דאמרין ב'עשרה יוחסין' (קדושין עג, ב): 'משלטי הדמיה תלי פיתקא תלי קמיעא', מיהו חיישינן שמא בת עובד כוכבים היא; ולמאן דאמר גירות פסולה לכהונה - אפילו קטנה זו אסורה לכהן, דתרי רובי בעינן ליוחסין). **ושמואל אמר: (אף) 'לפקח עליו את הגל'** (בשבת חשבינן ליה לישראל)!
אשתמיטתיה (לרבי ירמיה) הא דאמר רב יהודה אמר רב: 'בקרונות של צפורי הוה מעשה' (דהכא נמי תרי רובי הוו).

ולרב חנן בר רבא, דאמר (משמיה דרב): 'הוראת שעה היתה' (והתם תרי רובי הוו, וקאמר 'הוראת שעה היתה', אבל לדורות לא בעינן תרי רובי) קשיא הא (הא דרב, דאמר 'אבל ליוחסין - לא', אלמא רב תרי רובי בעי!) ?
מאן דמתני הא לא מתני הא (דאמר רב יהודה אמר רב 'בקרונוט של צפורי הוה מעשה', וחד רובא הוה, הלכך הוראת שעה היתה).

גופא (מכשירין פ"ב מ"ז): 'מצא כה תינוק מושלך: אם רוב עובדי כוכבים - עובד כוכבים, אם רוב ישראל - ישראל; מחצה על מחצה - ישראל'.
אמר רב: לא שנו אלא להחיותו, אבל ליוחסין - לא;
ושמואל אמר: לפקח עליו את הגל.

ומי אמר שמואל הכי (דלענין פיקוח נפש בעינן רובא)? והאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב (דאפילו בספק עובד כוכבים ספק ישראל ברוב עובדי כוכבים - מפקחין)?
אלא כי איתמר דשמואל - ארישא אתמר: 'אם רוב עובדי כוכבים - עובד כוכבים'; אמר שמואל 'ולפקח עליו את הגל אינו כן' אם רוב עובדי כוכבים - עובד כוכבים' (דאפילו ברוב עובדי כוכבים מפקחין, דאין הולכין בה אחר הרוב).

למאי הלכתא (כיון דאמר שמואל 'מפקחין עליו את הגל' - אלמא לאו עובד כוכבים הוא לכל מילי, ולמאי הלכתא חשיב ליה עובד כוכבים)?
אמר רב פפא: להאכילו נבילות (בידים, וכל שכן שלא יחזירו לו אבידה, ולנזקין).
'אם רוב ישראל - ישראל' - למאי הלכתא?
אמר רב פפא: להחזיר לו אבידה (רבנותא היא: דמוציאין מיד ישראל הזוכה בה; ועוד: דאמור רבנן (סנהדרין ע"ב), 'המחזיר אבידה לכנעני' - עליו הכתוב אומר 'למען ספות הרוה את הצמאה' [דברים כט, יח]; שהשוה מצרים לחשיבתן של ישראל - ונאמר 'לא יאבה ה' סלוח לו' [דברים כט, יט]).
'מחצה על מחצה - ישראל' - למאי הלכתא (להחזיר לו אבידה לא מצית אמרת: דאם כן למאי הלכתא פלגינהו מהדדי)?

אמר ריש לקיש: לנזקין (דתנן בבבא קמא (פ"ד מ"ג; דף לז, ב): 'שור של ישראל שנגח לשור של כנעני - פטור; ושור של כנעני שנגח לשור של ישראל, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם'; וישראל לישראל: תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם).

היכי דמי? אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה (וקאמרת דדיינינן ליה כישראל ומחייבת ליה לשלם לו חצי נזק) - לימא ליה (ישראל) "אייתי ראיא דישראל את ושקול" (דהא מחצה על מחצה הוא וספיקא הוא)! ?
לא, צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן (וקא תבע ליה ישראל נזק שלם לתם כדין כנעני): פלגא משלם (ואשמעינן תנא דכישראל דיינינן ליה, ולא משלם אלא חצי נזק); ואידך פלגא אמר להו "אייתי ראיא דלאו ישראל אנא ואתן לכוון".

הדרן עלך בתולה נשאת.